د پوهنې وزارت
د تعلیمي نصاب د پراختیا، د ښوونکو د
روزنې او د ساینس د مرکز معینیت
د تعلیمي نصاب د پراختیا او درسي کتابونو
د تالیف لوی ریاست

تفسیر شریف

یې اخیستنه او
کیږي.

لسم ټولګی

تفسیر شریف - لسم ټولګی

Ketabton.com

چاپ کال: ۱۳۹۰ هـ . ش

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پوهنې وزارت
د تعلیمي نصاب د پراختیا، د ښوونکو
د روزنې او د ساینس د مرکز معینیت
د تعلیمي نصاب د پراختیا او درسي
کتابونو د تالیف لوی ریاست

تفسیر شریف

لسم ټولګی

د چاپ کال: ۱۳۹۰ هـ . ش.

ليکوالان

- دکتور عنايت الله خليل هدف
- رقيب الله ابراهيمي

علمي ايډيټ

- دکتور فضل الهادی وزين
- فضل الله نيازي

د ژبې ايډيټ

- بريالی باجوړی

ديني، سياسي او کلتوري کميټه

- ډاکټر عطاء الله واحديار د پوهنې وزارت ستر سلاکار او د نشراتو رئيس.
- مولوي قيام الدين کشاف
- محمد آصف کوچی

د څارنې کميټه

- دکتور اسدالله محقق د تعليمي نصاب د پراختيا، د ښوونکو د روزنې او د ساينس مرکز معين
- دکتور شير علي ظريفي د تعليمي نصاب د پراختيا د پروژې مسؤول
- د سرمؤلف مرستيال عبدالظاهر ګلستاني د تعليمي نصاب د پراختيا او درسي کتابونو د تاليف لوی رئيس

طرح او ډيزاين

عنايت الله غفاري او حميدالله غفاري

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

بسم الله الرحمن الرحیم

(c) ketabton.com: The Digital Library

ملي سرود

دا وطن افغانستان دی | دا عزت د هر افغان دی
کور د سولې کور د تورې | هر بچی یې قهرمان دی
دا وطن د ټولو کور دی | د بلوڅو د ازبکو
د پښتون او هزاره وو | د ترکمنو د تاجکو
ورسره عرب، ګوجر دي | پامیریان، نورستانیان
براهوي دي، قزلباش دي | هم ایماق، هم پشه یان
دا هیواد به تل ځلیږي | لکه لمر پر شنه آسمان
په سینه کې د آسیا به | لکه زړه وي جاویدان
نوم د حق مو دی رهبر | وایو الله اکبر وایو الله اکبر

بسم الله الرحمن الرحیم

د پوهنې د وزیر پیغام

ګرانو ښوونکو او زده کوونکو،

ښوونه او روزنه د هر هېواد د پراختیا او پرمختګ بنسټ جوړوي. تعلیمي نصاب د ښوونې او روزنې مهم توکی دی چې د معاصر علمي پرمختګ او ټولنې د اړتیاوو له مخې رامنځته کیږي. څرګنده ده چې علمي پرمختګ او ټولنیزې اړتیاوې تل د بدلون په حال کې وي. له دې امله لازمه ده چې تعلیمي نصاب هم علمي او رغنده انکشاف ومومي. البته نه ښايي چې تعلیمي نصاب د سیاسي بدلونونو او د اشخاصو د نظریو او هیلو تابع شي.

دا کتاب چې نن ستاسو په لاس کې دی، پر همدې ارزښتونو چمتو او ترتیب شوی دی. علمي ګټورې موضوعګانې پکې زیاتې شوې دي. د زده کړې په بهیر کې د زده کوونکو فعال ساتل د تدریسي پلان برخه ګرځېدلې ده.

هیله من یم دا کتاب له لارښوونو او تعلیمي پلان سره سم د فعالې زده کړې د میتودونو د کارولو له لارې تدریس شي او د زده کوونکو میندې او پلرونه هم د خپلو لوڼو او زامنو په باکیفیته ښوونه او روزنه کې پرله پسې ګډه مرسته وکړي چې د پوهنې د نظام هیلې ترسره شي او زده کوونکو او هېواد ته ښې بریاوې ور په برخه کړي.

پر دې ټکي پوره باور لرم چې زموږ ګران ښوونکي د تعلیمي نصاب په رغنده پلي کولو کې خپل مسؤولیت په ریښتوني توګه سرته رسوي.

د پوهنې وزارت تل زیار کاږي چې د پوهنې تعلیمي نصاب د اسلام د سپېڅلي دین له بنسټونو، د وطن دوستۍ د پاک حس په ساتلو او علمي معیارونو سره سم د ټولنې د څرګندو اړتیاوو له مخې پراختیا ومومي.

په دې ډګر کې د هېواد له ټولو علمي شخصیتونو، د ښوونې او روزنې له پوهانو او د زده کوونکو له میندو او پلرونو څخه هیله لرم چې د خپلو نظریو او رغنده وړاندیزونو له لارې زموږ له مؤلفانو سره د درسي کتابونو په لا ښه تألیف کې مرسته وکړي.

له ټولو هغو پوهانو څخه چې د دې کتاب په چمتو کولو او ترتیب کې یې مرسته کړې، له ملي او نړیوالو درنو مؤسسو او نورو ملګرو هېوادونو څخه چې د نوي تعلیمي نصاب په چمتو کولو او تدوین او د درسي کتابونو په چاپ او وېش کې یې مرسته کړې ده، مننه او درناوی کوم.

ومن الله التوفیق

فاروق وردګ

د افغانستان د اسلامي جمهوریت د پوهنې وزیر

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

د موضوعاتو فهرست

لومړی لوست – د تفسیر د علم مفهوم او ارزښت: ۱
دویم لوست – د فاتحې سورت تفسیر ۵
دریم لوست – په علم او قلم سره د وحې پیل ۱۰
څلورم لوست – د اخلاص سورت ۱۵
پنځم لوست – یوازې الله ﷻ د هر څه واکمن او پیداکوونکی دی ۱۸
شپږم لوست – د الله تعالی غوره نومونه ۲۳
اووم لوست – انسان عبث او بې فایدې نه دی پیدا شوی ۲۸
اتم لوست – انسان د الهي نعمتونو په سیورې کې ۳۲
نهم لوست – د الله ﷻ په لورې بلنه ۳۶
لسم لوست – ایمان او نیک عمل ۴۰
یوولسم لوست – امانت او په اسلام کې د هغه ارزښت ۴۳
دولسم لوست – د وینا او کړنې یووالی ۴۸
دیارلسم لوست – د الله ﷻ له ذکر نه د سرغړونې پایله ۵۲
څوارلسم لوست – نیکي څه ده؟ ۵۵
پنځلسم لوست – په اسلام کې د سولې ارزښت ۵۹
شپاړسم لوست – د لقمان حکیم نصیحتونه خپل زوی ته (لومړی برخه) ۶۴
اوولسم لوست – د لقمان حکیم نصیحتونه خپل زوی ته (پاتې برخه) ۶۹
اتلسم لوست – له بدګمانۍ، غیبت او عیب پلټلو څخه ځان ژغورل ۷۳
نولسم لوست – کورونو ته د ننوتلو آداب ۷۶
شلم لوست – د شرابو او قمار حراموالی ۸۱
یوویشتم لوست – په عدل او احسان امر کول ۸۴
دوه ویشتم لوست – د مور او پلار حقوق ۸۷
درویشتم لوست – د خپلوانو، مسکینانو او مسافرو حقوق ۹۱
څلرویشتم لوست – په معاملاتو کې عدالت او مسؤولیت ۹۵

لومړی لوست

د تفسیر د علم مفهوم او ارزښت

د تفسیر تعریف

تفسیر په لغت کې بیانولو، څرګندولو او د معنا ظاهرولو ته وایي.

د مفسرینو په اصطلاح کې: تفسیر داسې یو علم دی چې د هغه په واسطه د قرآن کریم د الفاظو معناوې، حکمونه او حکمتونه پېژندل کېږي.

د تفسیر د علم تاریخ

د قرآن کریم تفسیر یو له هغو مهمو او غوره شرعي علومو څخه دی چې دنده یې د قرآن کریم ښوونه او د انسان له توان سره سم د هغه د معنا، احکامو او حکمتونو بیانول دي.

د تفسیر علم د اسلام له لومړي پړاو څخه پیل شوی او رسول الله صلی الله علیه وسلم د قرآن کریم لومړنی مفسر و چې د اړتیا سره سم یې صحابه وو ته د قرآن کریم زیات آیتونه تفسیر کړي دي.

د صحابه کرامو په دور کې د تفسیر علم پراختیا موندله او د دوی له منځه څلور خلیفه ګان، عبدالله بن عباس، عبدالله بن مسعود، ابی بن کعب ــ رضي الله تعالی عنهم ــ او داسې نور د لویو مفسرینو په توګه راښکاره شول.

د تابعینو په دور کې د تفسیر علم ته پاملرنه نوره هم زیاته شوه، د حسن بصري، قتاده بن دعامه، عکرمه، مجاهد بن جبر او سعید بن جبیر ــ رحمهم الله ــ په څېر لویو علماوو د اسلامي نړۍ په بېلابېلو سیمو کې د شاګردانو په تربیه کولو سره دې علم ته ستر خدمتونه تر سره کړل.

د تابعینو له دور څخه تر دې دمه د تفسیر او علوم القرآن په هکله په عربي او نورو ژبو کې په زرګونه توکه کتابونه لیکل شوي چې قرآن کریم ته د مسلمانانو د مخلصانه خدمتونو څرګندونه کوي. د نړۍ پوهان په دې خبره په یوه خوله دي چې: څومره قرآن کریم ته پاملرنه شوې، هغومره انسانانو بل کوم کتاب ته پام نه دی اړولی او نه یې په دې کچه د کوم بل کتاب په اړه لیکنې، تحقیق او علمي څېړنې تر سره کړې دي.

د قرآن کریم له مهمو تفسیرونو څخه د امام طبري تفسیر، د شاه پور اسفرایني تفسیر، د میبدي کشف الأسرار تفسیر، د زمخشري کشاف تفسیر، د امام فخرالدین رازي تفسیر کبیر، د

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

بیضاوي تفسیر، د نسفي تفسیر، د ابن کثیر تفسیر او د داسې نورو تفسیرونو نومونه یادولای شو.

د تفسیر علم ته د افغانستان د علماوو خدمت

زموږ ګران هیواد افغانستان چې ځلانده او وياړلی فرهنګي او تمدني تاريخ لري، د لويو قرآن پوهانو او د تفسير د مشهورو علماوو زانګو ده چې له دې جملې څخه د بېلګې په ډول د شيخ الاسلام خواجه عبدالله انصاري هروي د۴۸۱هــ کال متوفی، ابوبکر عتيق سور ابادي هروي د ۴۹۴هــ کال متوفی، امام فخرالدين رازي د ٦٠٦هــ کال متوفی، مولانا حسين واعظ کاشفي د ۹۱۱هــ کال متوفی، مولانا مراد علي کاموي د۱۲۹۴هــ کال متوفی مولانا يعقوب چرخي؟ او معاصر عالم مولانا سلطان عزيز (عزيز) نومونه يادولای شو.

د تفسیر د علم ارزښت

د تفسير د علم ارزښت او اهميت په دې کې دی چې له موږ سره د قرآن کريم په زده کړه او د الله پاک د اوامرو او نواهيو په پوهه کې مرسته کوي، ترڅو د اسلامي نظام او اسلامي قانون د بنسټ (قرآن کريم) په لارښوونو وپوهيږو، عمل پرې وکړو او له دې لارې په دنيا کې نېکمرغه ژوند او په آخرت کې برياليتوب تر لاسه کړو.

د تفسیر ډولونه

د تفسير د علم پراختيا، د قرآن کريم په معنا او حقايقو کې د علمي څېړنو بېلابېلو لارو چارو او د مفسرينو مختلفو تګلارو ته په کتو سره د تفسير علم په ګڼو ډولونو وېشل شوی چې ځينې ډولونه يې په لاندې توګه تشريح کوو:

۱ – د محتوا او مضمون له پلوه: له دې پلوه تفسير په دوو ډولونو وېشل شوی:

أ. نقلي تفسير يا تفسير بالمأثور.

ب. تفسير بالرأی يا پر اجتهاد ولاړ تفسير.

أ: په نقلي تفسير يا تفسير بالمأثور کې په صحيح نقل تکيه کېږي چې په لاندې ډولونو دی:

۱ – د قرآن تفسير په قرآن سره.

۲ – د قرآن تفسير په سنت سره، ځکه سنت (احاديث) د الله د کتاب بيانوونکي دي.

۳ – د قرآن تفسير د صحابه کرامو په روايتونو سره، ځکه صحابهﷺ د الله په کتاب تر ټولو خلکو ښه پوهيدل.

۴– د قرآن تفسیر د لویو تابعینو په اقوالو او ویناوو سره، ځکه هغوی اکثره خپله پوهه او علم له صحابه وو څخه حاصلوله.

هغه تفسیر چې پر نقل بنا وي په واقعیت کې د الله د کتاب د تفسیر ډېره ښه طریقه ګڼل کیږي، ځکه د قرآن، سنتو، د صحابه وو او تابعینو د ویناوو څخه ګټه اخیستل د قرآن کریم د نصوصو په پوهه کې مرسته کوي او د قرآني معناوو په پوهېدنه کې خلک له غلطۍ او ښوییدنې څخه ژغوري.

ب. تفسیر بالرأی یا پر اجتهاد ولاړ تفسیر:

په رایه بنا شوی تفسیر هغه تفسیر دی چې مفسر د خپلې خوښې کړې معنا د بیانولو په هکله د عربي ژبې او نورو شرعي علومو د قواعدو په رڼا کې په خپله ځانګړې پوهه اعتماد او تکیه کوي او د خپل فهم او نظر په اساس احکام او حکمتونه را وباسي.

په رایې د بنا شوي تفسیر حکم

هغه تفسیر چې په اجتهاد او خالصه رایه بنا شوی وي او پر کوم اصل ولاړ نه وي، د تفسیر بالرأی المذموم په نامه یادیږي. دا ډول تفسیر حرام او عمل ورباندې روا نه دی، خو که چېرته څوک د ژبې، د تفسیر د اصولو او د شریعت په دایره کې په دې طریقه قرآن کریم تفسیر کړي پروا نه لري او دې ته تفسیر بالرأی المحمود ویل کیږي.

د تګلارو له پلوه د تفسیر ډولونه

د اسلوب او تګلارو له پلوه تفسیر په څلور ډوله دی: تحلیلي تفسیر، موضوعي تفسیر، اجمالي تفسیر او مقایسوي (پرتله ییز) تفسیر.

په تحلیلي تفسیر کې مفسر د قرآني نص هر اړخیز تحلیل کوي او د آیت ټول اړخونه د څېړنې او تحقیق لاندې نیسي. په موضوعي تفسیر کې مفسر د یوې ټاکلې موضوع په اړه قرآني آیتونه راټولوي او په ځانګړې طریقه یې شرحه او تفسیر کوي. په اجمالي تفسیر کې په آسانه، لنډه، عام فهمه ژبه او ساده ډول، قرآني آیتونه داسې تفسیر کیږي چې ټول خلک ورڅخه ګټه واخیستلای شي، خو په مقایسوي (پرتله ییز) تفسیر کې د ټاکلو قرآني آیتونو په اړه د مفسرینو د ویناوو پلټنه، څېړنه او پرتله تر سره کیږي.

د قرآن کریم د نازلیدو څرنګوالی

د قرآن کریم نازلېدنه په دوو طریقو سره شوې چې په لنډ ډول یې شرح کوو:

(c) ketabton.com: The Digital Library

١– قرآن کريم د لومړي ځل لپاره په مجموعي توګه يو ځلي د قدر په شپه بيت العزت ته چې د دنيا په آسمان کې موقعيت لري نازل شوی دی لکه چې قرآن کريم هم د قدر په سورت کې ورته اشاره کړې ده: ﴿إِنَّا أَنزَلْنَاهُ فِي لَيْلَةِ الْقَدْرِ﴾ ژباړه: بېشکه موږ هغه (قرآن) د قدر په شپه کې نازل کړی.

٢– په تدريجي توګه د زماني او پېښو د اړتياوو او غوښتنو سره سم د قرآن کريم نازلېدل، لکه د (العلق) سورت لومړني آيتونه چې د حراء په غار کې د لومړي ځل لپاره په پيغمبر ﷺ باندې نازل شول او په درويشتو کلونو کې د پيغمبر ﷺ تر وفاته پورې بشپړ شو.

فعاليت:
ښوونکی دې زده کوونکي په دوو ډلو ووېشي او له هغوی څخه دې وغواړي چې هره ډله دې د دوو تفسيرونو نوم د مفسر سره وليکي او بيا دې د هغوی په هکله لنډه څېړنه وکړي.

پوښتنې

لاندينيو پوښتنو ته ځوابونه ووایاست:

١– تفسير په لغت کې څه ته وايي؟.

٢– په اصطلاح کې د تفسير اطلاق په کوم علم کېږي؟

٣– تفسير په څو ډوله دی؟ او هر ډول يې د کومو ځانګړتياوو لرونکی دی؟

٤– د تفسير له ډولونو څخه د هريو ډول حکم شرح کړئ؟

٥– قرآن کريم څرنګه نازل شوی دی؟

٦– د ځينو مهمو تفسيرونو نومونه واخلئ.

٧– د تفسير په برخه کې د افغانستان د علماوو پر خدمتونو رڼا واچوئ.

٨– د قرآن کريم نزول څرنګه و؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

د فاتحې سورت تفسير

بِسۡمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحۡمَـٰنِ ٱلرَّحِيمِ

﴿ٱلۡحَمۡدُ لِلَّهِ رَبِّ ٱلۡعَـٰلَمِينَ ۝ ٱلرَّحۡمَـٰنِ ٱلرَّحِيمِ ۝ مَـٰلِكِ يَوۡمِ ٱلدِّينِ ۝ إِيَّاكَ نَعۡبُدُ وَإِيَّاكَ نَسۡتَعِينُ ۝ ٱهۡدِنَا ٱلصِّرَٰطَ ٱلۡمُسۡتَقِيمَ ۝ صِرَٰطَ ٱلَّذِينَ أَنۡعَمۡتَ عَلَيۡهِمۡ غَيۡرِ ٱلۡمَغۡضُوبِ عَلَيۡهِمۡ وَلَا ٱلضَّآلِّينَ﴾ [الفاتحة ١-٧]

د کلمو معناوي

ٱلۡحَمۡدُ: ثنا، ستاينه.

رَبِّ: څښتن، پروردګار- پالونکی او کار جوړوونکی.

ٱلۡعَـٰلَمِينَ: د عالم جمع يعني له الله تعالی څخه پرته هر موجود.

ٱلدِّينِ: حساب، جزاء او بدله.

ٱهۡدِنَا: راوښيه موږ ته.

ٱلصِّرَٰطَ: لار.

ٱلۡمُسۡتَقِيمَ: سمه، سيخه او نيغه.

ٱلۡمَغۡضُوبِ: هغه کسان چې د الله د غضب او عذاب مستحق وي.

ٱلضَّآلِّينَ: لار ورکي، (هغه کسان چې حق يې نه وي پېژندلی).

(c) ketabton.com: The Digital Library

ژباړه

ټولې ستاینې یوازې الله پاک لره دي چې پالونکی د ټولو عالمیانو دی. ډیر زیات مهربان او پوره رحم کوونکی دی، مالک (د ټولو چارو) د ورځې د جزا دی، خاص تاته عبادت کوو او خــاص له تا څخه مرسته غواړو. وښیه موږ ته سمه لاره! د هغو کسانو لاره چې انعام کړی تا پر هغــو باندې، نه لاره د هغو بدو کسانو چې غضب کړی شوی پر هغو باندې او نه لاره د هغــو بــدو کسانو چې ګمراهان دي.

په فاتحې سره د سورت د نومولو وجه

د فاتحې سورت مکي دی، یعنې له هغو سورتونو څخه دی چې په مکه معظمه کې نازل شوی دی او د فاتحې په نامه ځکه نومول شوی، چې قرآن کریم په دې سورت پیل شوی دی. د نبي کریم ﷺ په احادیثو کې هم ددې سورت لپاره دغه نوم ذکر شوی دی لکه چې پیغمبر ﷺ فرمایلي دي: «لاَ صَلاَةَ لِمَنْ لَمْ يَقْرَأْ بِفَاتِحَةِ الْكِتَابِ»(۱) یعنې ثوک چې د فاتحې سورت ونه وایي لمونځ یې نه صحیح کیږي.

د فاتحې سورت نومونه

فاتحه سورت ډیر نومونه لري، یو شمېر مفسرینو د فاتحې سورت لپاره تر شلو زیات نومونه ذکر کړي دي چې ځینې یې دا دي: الفاتحة، أم القرآن، السبع المثاني، الكنز، الوافية، الكافية، سورة الدعاء او داسې نور.

تفسیر

الله تعالی خپل کتاب په ﴿ بِسۡمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحۡمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ ﴾ سره پیل کړی دی، تر څو هر مسلمان په دې وپوهیږي چې د پام وړ هر کار باید د الله تعالی له نوم سره پیل شي ځکه هر کار چې د الله له نامه پرته پیل شي هغه به نیمګړی وي.

الله: د حقیقي معبود لپاره خاص نوم دی، پرته له الله ﷻ یې په بل چا اطلاق نشي کیدای او د دغه نوم بدلول په جمع او تثنیه سره هم روا نه دی.

ٱلرَّحۡمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ: رحمان او رحیم دواړه لفظونه د (رحمت) له کلمې څخه اخیستل شوي دي. رحمت د انسانانو په حق کې د زړه د نرمښت په معنا دی چې همدردی او احسان ته یې هڅوي، رحمت د الله له صفتونو څخه یو صفت دی چې ځان ته یې غوره کړی دی.

---

(۱) سنن الکبری للبیهقي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دا سورت د الله پاک په حمد او ستاینه پیل شوی او حمد په ژبې سره د نعمت د ښبنتن او لوروونکي ستاینه ده، د نعمت ښبنتن او لوروونکی الله دی، نو یوازې الله تعالی د دې ستاینې وړ او لایق دی او بس.

ځینې هغه صفتونه چې په دې سورت کې الله تعالی ته ذکر شوي او هغه ذات د دې ثنا او ستاینې لایق ګرځوي دا دي چې هغه ﴿ رَبِّ ٱلۡعَٰلَمِينَ ﴾ دی او معنا یې پاس ذکر شوه.

همدارنګه الله ﴿ ٱلرَّحۡمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ ﴾ دی. الله ﷻ د دې آیت په ذکر کولو سره بیانوي چې هغه ذات په عین حال کې چې د ټولو مخلوقاتو پالونکی او مالک دی، پر خپل مخلوق باندې (رحمن او رحیم)، هم دی په دې معنا سره چې الله تعالی بخښونکی او مهربان دی.

بل دا چې الله تعالی ﴿ مَٰلِكِ يَوۡمِ ٱلدِّينِ ﴾ دی. دا دریم صفت دی چې اللهﷻ د خپل ځان لپاره دلته ذکر کړی دی.

مالک د مِلک څخه اخیستل شوی د میم په کسره، مِلک د یوه شي تر لاس لاندې راوستل دي چې په هغه کې په تصرف هم قادر وي، یعنې الله تعالی د قیامت د ورځې بشپړ مالک او متصرف دی او په هغه ورځ به د حساب حاکمیت او اختیار یوازې له ده سره وي.

دا ځینې هغه صفتونه دي چې الله تعالی د خپل ځان لپاره بیان کړي دي لکه د ربوبیت، رحمت او د جزا د ورځې مالکیت، چې یوازې الله تعالی په دې صفتونو ستایل کیږي.

نو هغه ذات چې د دې صفتونو لرونکی وي هغه د دې لایق او وړ دی چې موږ عبادت، بنده‌ګي، مرسته، غوښتنه او خپله دعا په ده پورې منحصره کړو، نو ځکه الله تعالی فرمایلي: مؤمن بنده دې الله ته مخ واړوي او ودې وایي چې:﴿ إِيَّاكَ نَعۡبُدُ وَإِيَّاكَ نَسۡتَعِينُ ﴾

(ای زموږ پالونکیه) یوازې ستا عبادت کوو او یوازې له تا څخه مرسته غواړو.

عبادت: د الله په وړاندې له قلبي احساس سره د خشوع او عاجزۍ وروستی پوړی ده او په هره اندازه چې انسان په عبادت او بنده‌ګۍ کې الله ته توجه واړوي په همغه اندازه شرف او عزت حاصلوي. د الله نه مرسته غوښتل زموږ د حقیقي بنده‌ګۍ نښه ده، ځکه انسان د الله د قوت او عظمت په وړاندې د ضعف او بېوزلۍ احساس کوي او د الله نه غواړي چې له ده سره مرسته وکړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ﴿ إِيَّاكَ نَعۡبُدُ وَإِيَّاكَ نَسۡتَعِينُ ﴾ په جمله کې د مفعول وړاندې والی، الله تعالی ته د عبادت په حصر او ځانګړتیا دلالت کوي او د جملې معنا داسې راځي: يوازې او يوازې ستا عبادت کوو او يوازې او يوازې له تا څخه مرسته غواړو.

حضرت عبدالله بن عباس رضي الله عنه د دې آيت په تفسير کې فرمايلي: يوازې ستا عبادت کوو او له تا پرته د بل چا عبادت نه کوو[۱].

نو پر دې بنسټ د عبادت ټول ډولونه لکه: سجده، رکوع، نذر، قرباني (حلاله)، دعا، مرسته غوښتل، ويره، هيله، توکل او داسې نور، يوازې د الله لپاره دي او هيڅوک ورسره بايد پکې شريک نه کړای شي.

﴿ ٱهۡدِنَا ٱلصِّرَٰطَ ٱلۡمُسۡتَقِيمَ ۞ صِرَٰطَ ٱلَّذِينَ أَنۡعَمۡتَ عَلَيۡهِمۡ غَيۡرِ ٱلۡمَغۡضُوبِ عَلَيۡهِمۡ وَلَا ٱلضَّآلِّينَ ﴾.

هدايت: يوې موخې ته د رسېدلو لپاره لارښوونه هدايت بلل کيږي. د هدايت بله معنا بيانول دي، دا کلمه غالباً د خير په لور استعماليږي نو د دې دوو آيتونو بشپړه معنا دا ده چې:

ای پروردګاره! موږ ته د هغې سمې او نيغې لارې لارښوونه وکړه چې موږ د دنيا او آخرت نيکمرغيو ته رسوي، د هغو بنده ګانو لاره چې تا پر هغوی خپل نعمت لورولی دی، نه لاره د هغو کسانو چې د خپلو ناوړه عملونو او د حق د لارې نه د کږيدو له کبله د قهر او غضب وړ ګرځيدلي دي.

د مفسرينو د ويناوو پر بنسټ د ﴿ ٱلَّذِينَ أَنۡعَمۡتَ عَلَيۡهِمۡ ﴾ څخه مراد انبياء – عليهم السلام– صديقين، شهداء، صالحين او د الله پاک ټول نيک بندګان دي.

مفسرينو ويلي دي چې له ﴿ ٱلۡمَغۡضُوبِ عَلَيۡهِمۡ ﴾ څخه مراد هغه کسان دي چې حق پيژني او بيا هغه پريږدي، چې په راجحه وينا له دوی څخه يهود مراد دي او له ﴿ ٱلضَّآلِّينَ ﴾ څخه هغه کسان مراد دي چې حق نه پيژني او هغوی نصارا دي.

---

۱ - تفسير أبي سعود

(c) ketabton.com: The Digital Library

د لوست ګټې او لارښوونې

د فاتحې مبارک سورت ډېرې ګټې او لارښوونې رانغاړي چې ځينې يې دا دي:

- ❖ حمد او ستاينه يوازې په الله تعالی پورې منحصره ده ، هغه د ټولې نړۍ او نړيوالو پيداکوونکی او پالونکی دی او د قيامت په ورځ يوازې هغه واکدار او متصرف دی.
- ❖ بايد يوازې د الله په دربار او حضور کې بنده ګې، عاجزي او خشوع وکړو او يوازې له هغه څخه مرسته وغواړو، لکه څرنګه چې پيغمبر ﷺ فرمايلي دي: «إِذَا سَأَلْتَ فَاسْأَلِ اللهَ، وَإِذَا اسْتَعَنْتَ فَاسْتَعِنْ بِاللهِ» يعني هر کله چې څه شی غواړې، نو له الله څخه يې وغواړه او هرکله چې دې مرسته غوښتله، نو يوازې له الله څخه يې غواړه.
- ❖ نيکو اعمالو ته ترغيب او هڅول، ترڅو انسان د قيامت په ورځ په نيکانو کې حساب شي او له باطل پرستی نه وېرول ، ترڅو انسان د قيامت په ورځ له باطل پرستو څخه ونه ګڼل شي.

فعاليت

زده کوونکي دې په دوو ډلو وويشل شي او بيا دې ورڅخه وغوښتل شي چې د دې مبارک سورت څخه دې له دريو يادو شويو ګټو سربېره دوې نورې ګټې هم راوباسي.

پوښتنې

١– ولې د فاتحې سورت په ﴿ بِسۡمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحۡمَـٰنِ ٱلرَّحِيمِ ﴾ پيل شوی، حکمت پکې څه دی؟

٢– له ﴿ مَـٰلِكِ يَوۡمِ ٱلدِّينِ ﴾ څخه مراد څه دی؟

٣– له ﴿ إِيَّاكَ نَعۡبُدُ وَإِيَّاكَ نَسۡتَعِينُ ﴾ مبارک آيت څخه څه زده کړه ترلاسه کوو؟

٤– له ﴿ ٱلۡمَغۡضُوبِ عَلَيۡهِمۡ وَلَا ٱلضَّآلِّينَ ﴾ څخه کوم خلک مراد دي؟

٥– له هدايت څخه مطلب څه دی؟

٦– د دې سورت له ګټوڅخه دوې ګټې چې مسلمانانو ته لارښوونه کوي بيان کړئ؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

دریم لوست

په علم او قلم سره د وحې پیل

قال تعالی: ﴿ ٱقۡرَأۡ بِٱسۡمِ رَبِّكَ ٱلَّذِي خَلَقَ ۝ خَلَقَ ٱلۡإِنسَٰنَ مِنۡ عَلَقٍ ۝ ٱقۡرَأۡ وَرَبُّكَ ٱلۡأَكۡرَمُ ۝ ٱلَّذِي عَلَّمَ بِٱلۡقَلَمِ ۝ عَلَّمَ ٱلۡإِنسَٰنَ مَا لَمۡ يَعۡلَمۡ ﴾

[العلق: ۱–۵]

د کلماتو معناوې

ٱقۡرَأۡ بِٱسۡمِ رَبِّكَ: ولوله د خپل پالونکي په نامه.

عَلَقٍ: ترلې (ټینګه) وینه چې د انسان د پیدایښت دویمه مرحله ده.

عَلَّمَ بِٱلۡقَلَمِ: د قلم په واسطه يې انسان ته لیکل او تدوینول وروښودل.

ژباړه

ولوله اې پیغمبره د خپل رب په نوم چې هغه پیدا کړ. د کلکې شوې وینې له یوې ټوټې څخه يې انسان هست کړ. ولوله او ستا رب له هر چا ډېر مهربانه دی. چې هغه د قلم په مرسته علم وښود. انسان ته يې هغه علم ورکړ چې هغه پرې نه پوهیده.

د دې آیتونو شان نزول

امام احمد بن حنبل او شیخین (بخاري او مسلم) د حضرت بي بي عایشې رضي الله عنها څخه د دې آیتونو شأن نزول داسې نقلوي: د وحې پیلیدل په رسول الله ﷺ باندې داسې و چې پیغمبرﷺ لومړی رښتیني خوبونه لیدل، هرخوب به يې چې ولید د روڼ سهار په څېر به رښتینی کیده، بیا رسول الله ﷺ ګوښه والي ته مخه کړه او ګوښه والی به يې خوښیده، د حرا غار ته به يې تشریف ووړ او طاقې شپې به يې د حرا په غار کې په یوازې والي او راز او نیاز کې تیرولې، بیا به خپلې کورنۍ ته راستنیده او توښه به يې برابروله او بیرته به هماغه غارته تللو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

نبي كريم ﷺ د حرا په غار كې و چې يوه پرښته ورته ښکاره شوه او ويې ويل: ولوله، ده وويل: زه لوستونکی نه يم، پيغمبر ﷺ وفرمايل: زه يې ډېر سخت ونيولم او بيا يې پرېښودم او ويې ويل: ولوله، ما وويل: زه لوستونکی نه يم. بيا يې دويم ځلې سخت ټينګ ونيولم او بيا يې پرېښودم او راته يې وويل: ولوله، ما وويل: زه لوستونکی نه يم، بيا يې دريم ځلې ډېر سخت ونيولم او بيا يې پرېښودم او ويې ويل: ﴿ ٱقۡرَأۡ بِٱسۡمِ رَبِّكَ ٱلَّذِى خَلَقَ ۞ خَلَقَ ٱلۡإِنسَٰنَ مِنۡ عَلَقٍ ۞ ٱقۡرَأۡ وَرَبُّكَ ٱلۡأَكۡرَمُ ۞ ٱلَّذِى عَلَّمَ بِٱلۡقَلَمِ ۞ عَلَّمَ ٱلۡإِنسَٰنَ مَا لَمۡ يَعۡلَمۡ ﴾

. ژباړه يې مخکې تېره شويده.

تفسير

د وحی د پیلیدو څرنګوالی

دا د قرآن کريم لومړي آيتونه دي چې نازل شوي او نبوت ورباندې شروع شوی دی. دغه آيتونه جبرائيل عليه السلام په پيغمبر ﷺ باندې په داسې حال کې نازل کړل چې د حرا په غار کې د مناجات او راز او نياز په حالت کې و، الهي وحي د (اقرأ) په امر نازله شوه. حال دا چې پيغمبر ﷺ په ليک او لوست نه پوهيده خو جبرائيل عليه السلام خپل امر ته د (اقرأ) په وينا سره دوام ورکړ، چې په دې امر ټينګار کول د علم، پوهې او زده کړې اهميت، ارزښت او فضيلت را په ګوته کوي، ځکه د علم د زده کولو تر ټولو ګټوره او ارزښتناکه لاره همدا لوستل دي او د ﴿ ٱقۡرَأۡ بِٱسۡمِ رَبِّكَ ٱلَّذِى ﴾ معنا دا ده چې د خپل پالونکي په نامه او امر ولوله، نو معلومه شوه چې لوستل او ويل يو الهي امر دی.

د دې آيتونو څرګند دلايل

دغه قرآني نصوص په دې دلالت کوي چې: زموږ زده کړه بايد د الله ﷻ په نامه وي، نو مسلمان بايد ټول علوم او فنون د الله ﷻ په نامه او د هغه د رضا لپاره زده کړي.

بل دلالت يې دا دی چې الله ﷻ د خپل پيغمبر په ژبه په داسې حال کې چې لوستونکی نه و له اعجاز څخه ډک قرآن جاري کړ، نو بايد وپوهيږو، هغه ذات چې کاينات يې پيدا کړي په دې هم قادر دی چې د لوستلو او ويلو توان په انسان کې پيدا کړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

وروسته بیا له علقې (یوې ټوټې پرنډې وینې) څخه، د انسان په پیدایښت کې د الله تعالی عظمت بیان شوی دی، دا د الله ﷻ د قدرت نښه ده چې انسان یې لوړو پوړیو ته رسولی او د علم او پوهې دروازې یې د ده پر مخ پرانستلي دي ځکه هغه کریم، مهربانه او ښېګڼو ذات دی.

د الله ﷻ لورینې او نعمتونه

د الله ﷻ تر ټولو ستره لورینه وروسته د انسان له پیدایښت څخه هغه ته د علم ورکړه ده، چې د قلم د نعمت په واسطه یې هغه ته ښودنه کړې ده، دا جامده وسیله یې د پوهې او زده کړې وسیله ګرځولې ده او د قلم په واسطه یې دا ټول کتابونه منځ ته راوړي دي چې انساني نسلونه ورڅخه په پرله پسې توګه ګټه ترلاسه کوي.

د قلم، لوستلو او لیکلو د ارزښت او درناوي په هکله همدا بس ده چې په قرآن کریم کې یو بشپړ سورت په (القلم) نومول شوی او په دې سورت کې په قلم او هغه څه چې وربانديې لیکل کیږي، قسم یاد شوی. قلم د زده کړې او د علم د خپرولو وسیله ده او د تمدن او پرمختګ په رامنځته کولو کې ډېر ارزښتناک رول لري. رسول الله ﷺ باندې لومړي نازل شوي آیتونه د دې ښه ګواه دي، چې اسلام زده کړې، پوهې، لوست او لیک ته څومره ارزښت ورکړی دی!

د مسلمانانو لومړیو نسلونو د همدې حقیقت په درک کولو او د مبارکو قرآني آیتونو او سپېڅلو نبوي احادیثو څخه په الهام اخیستنه د علم او زده کړې لور ته مخه وکړه او په لږه موده کې یې د ستر اسلامي تمدن بنسټ کېښود. د علم او پوهې په بېلابېلو څانګو کې د مسلمانو پوهانو اکتشافات، اختراعات، کتابونه او علمي آثار دومره ارزښتمن او بې ساري وو چې تر اوسه پورې په ټوله نړۍ او په ځانګړې ډول د لویدیځو هیوادونو په علمي مرکزونو کې تدریس او ګټه ترې اخیستل کیږي.

په نورو مخلوقاتو باندې د انسان غوره والی

الله تعالی په لومړي پړاو کې خلقت په مطلقه بڼه یاد کړ، ترڅو په دې سره ټول مخلوقات راونغاړي، بیا یې انسان د خپل عجیبه پیدایښت او فطرت له امله خاص او عزتمند وګرځاوه او خپل آیتونه یې پرې نازل کړل.

(c) ketabton.com: The Digital Library

لوستل او لیکل د پوهې او زده کړې دوه مهمې وسیلې

همدارنګه الله ﷻ په دې آیتونو کې لوستل له لیکلو سره یوځای او پیوست بیان کړي دي او فرمایلي یې دي ﴿ ٱلَّذِى عَلَّمَ بِٱلْقَلَمِ ﴾ یعنې انسان ته یې د قلم په واسطه ښوونه وکړه چې دا د الله ﷻ یو لوی نعمت او د انسانانو ترمنځ د تفاهم وسیله ده. که لیکنه نه وای، نو علوم به له منځه تللي وو او د دین هیڅ نښه به پاتې نه وه، نظم او قانون به شتون نه درلود. همدارنګه لیکنه ده چې علوم او د پخوانیو خلکو پیښې ثبتوي، وګړي او ټولنې د دې په مرسته پرمختګ کوي، مدنیتونه جوړوي، په لیکنې سره د بشریت تاریخ محفوظ پاتې کېږي او وروستني خلک د لومړنیو خلکو په هکله معلومات تر لاسه کوي.

د لوست ګټې او لارښوونې

له پورتنیو مبارکو آیتونو څخه لاندینۍ ګټې ترلاسه کولی شو:

- ❖ الله پاک خپل پیغمبر او مسلمانانو ته امر کوي چې قرآن کریم د خپل پالونکي په نامه ولولي.
- ❖ د علم او پوهې مصدر الله تعالی دی او هغه دی چې انسان ته د علم او پوهې د حاصلولو وس او توان ورکوي.
- ❖ لیکنه د علم او پوهې په ساتنه او لېږدونه کې اساسي رول لوبوي او پرته له لیکنې هیڅ علم محفوظه نشي ساتل کېدلی.
- ❖ د اسلام دین د علم دین دی او ستر دلیل یې دا دی: چې د قرآن کریم لومړني آیتونه چې په پیغمبر ﷺ باندې نازل شوي، هغه د علم زده کړې ته دعوت ورکوي.
- ❖ پر انسان د الله ﷻ د رحمت او مهربانۍ نښې دا دي چې هغه ته یې علم ښودلی او له بېسوادۍ څخه یې نجات ورکړی دی.
- ❖ د علم زده کړه او د هر څه لوستل باید د الله ﷻ په نامه او د هغه د رضا د حاصلولو لپاره وي.
- ❖ قلم د الله تعالی نعمت او د بشر په ژوندانه کې د ارزښتناکو اکتشافاتو او اختراعاتو وسیله ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

❖ لوستل، ليکل او د علم زده کړه يو قرآني اصل، د مسلمان ديني دنده او د اسلامي تمدن بنسټ ګڼل کيږي.
❖ د قلم، کتاب او پوهانو درناوی د اسلامي ټولنې له ځانګړتياوو او د مسلمانانو له شرعي وجيبو څخه ګڼل کيږي.

فعاليت

زده کوونکي دې په دوو ډلو وويشل شي يوه ډله دې د لوستلو ګټې او بله ډله دې د ليکلو ګټې څرګندې کړي او د انساني پرمختګ په ډګر کې دې د دواړو د ونډې په هکله بحث وکړي.

پوښتنې

١– د (علق) سورت ولې په دې نوم نومولی شوی دی.
٢– د (علق) معنا او مفهوم روښانه کړئ؟
٣– په الهي وينا کې د (اقرأ) مخاطب څوک دی؟
۴– د دې آيتونو شان نزول څرنګه دی؟
۵– په دې آيتونو کې کومې لارښوونې نغښتې دي؟
٦– د خلقت په اړه د الهي قدرت له رازونو څخه يو راز له دې آيتونو څخه څرګند کړئ؟
٧– له دې آيتونو څخه څه عبرتونه او درسونه اخيستلای شئ؟
٨– ولې په اسلامي ټولنه کې بايد د قلم او پوهې څښتنان د درناوي وړ وي؟

کورنۍ دنده

د لوستل شويو آيتونو په رڼا کې (د تمدنونو په رامنځته کولو کې د قلم، ليک او لوست ونډه) تر سرليک لاندې پنځلس کرښې مقاله وليکئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

د اخلاص سورت

قال تعالى: ﴿ قُلۡ هُوَ ٱللَّهُ أَحَدٌ ۞ ٱللَّهُ ٱلصَّمَدُ ۞ لَمۡ يَلِدۡ وَلَمۡ يُولَدۡ ۞ وَلَمۡ يَكُن لَّهُۥ كُفُوًا أَحَدُۢ ﴾ [الإخلاص ١-٤]

د کلماتو معنا

أَحَدٌ: يو دی.

ٱلصَّمَدُ: هيچا ته اړ نه دی، ټول هغه ته اړ دي.

كُفُوًا: مثل – سيال – ساری.

ژباړه

ووايه چي الله ﷻ يو دی. الله ﷻ هيچا ته اړ نه دی. ټول هغه ته اړ دي. نه يې څوک زيږولي دي او نه دی له چا څخه زيږيدلی دی او هيڅوک له ده سره سيال او ساری نه دی.

تفسير: دا سورت د الله تعالی په پېژندنه کې زموږ سره مرسته کوي او د ده د صفتونو په هکله زموږ معلومات او پوهه زياتوي.

په دې سورت کې الله ﷻ خپل پيغمبر ﷺ ته امر کوي چې ووايه: الله ﷻ د ذات او صفتونو له پلوه يو دی. مستغني او بې پروا دی چا ته محتاج او اړ نه دی او څوک د ده لويي او قدرت ته نشي رسيدلای او څوک د ده د حکم او فرمان مقابله نشي کولای. الله ﷻ هغه ذات دی چې بنده ګان خپل حاجتونه او ضرورتونه له ده څخه غواړي او د خپلو ستونزو په هکله ده ته رجوع کوي.

الله ﷻ هغه ذات دی چې نه يې څوک زيږولي دي او نه دی له چا څخه زيږيدلی دی، د دې الهي صفتونو په پوهيدو سره بايد ووايو چې الله تعالی يوازنی بې سياله او بې ساری ذات دی.

په [لَمۡ يَلِدۡ] جمله کې د زوی او لور موجوديت له الله ﷻ څخه نفي شوی دی. مشرکانو عقيده درلوده چې پرښتې د الله لوڼې دي او يهودو عزير عليه السلام د ده زوی ګڼلو، نصاراوو به ويل چې عيسی عليه السلام د الله ﷻ زوی دی چې دا ټولې بې بنسټه دعواوې دي.

د [وَلَمۡ يُولَدۡ] په جمله کې د الله ﷻ لپاره د پلار شتون نفي او باطل ګڼل شوی دی.

د اخلاص سورت دا اصل هم ثابتوي چې د الله ﷻ له مخلوقاتو څخه هيڅوک د الله ﷻ سره سيالي او برابري نشي کولای او هيڅ شی د الله ﷻ په ذات، صفتونو او کړنو کې له ده سره سيالي نشي کولای. دې وينا له الله تعالی سره د سيال شتون نفې کړ او د عربو مشرکانو وهم او ګمان يې باطل اعلان کړ چې د الله ﷻ لپاره په کړنو کې د شريک او سيال قايل وو او پرښتې او بتان يې د الله ﷻ سره شريکول.

د اخلاص سورت مرتبه او فضيلت

په يو حديث کې چې حضرت انس ﷺ روايت کړی دی، پيغمبر ﷺ فرمايلي دي: «قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ تَعْدِلُ ثُلُثَ الْقُرْآنِ»

يعنې: (د اخلاص سورت د قرآن له دريمې برخې سره مساوي دی) ځکه دا سورت موږ د خپل پروردګار او پالونکي سره اشنا کوي. يعنې توحيد رابښيي او قرآن په ټوليزه توګه درې مرکزي مضامين لري: توحيد، رسالت او معاد (آخرت).

په قرآني آيتونو او نبوي احاديثو کې زيات مطالب موجود دي چې د دې سورت له معناګانو سره ورته والی لري او د دې سورت مفاهيم روښانه کوي.

يادونه: ځينې علماء وايي د اخلاص سورت د الله تعالی په حق کې داسې دی لکه د کوثر سورت چې د پيغمبر ﷺ په شان کې دی – په دې توګه چې مشرکانو د الله په پيغمبر ﷺ باندې د زوی نه درلودلو له امله عيب لګاوه چې زوی نه لري او د زوی نه لرل د انسان په حق کې عيب ګڼل کيږي – خو ددې پر خلاف د الله لپاره د زوی او شريک په لرلو قائل وو حال دا چې د الله په حق کې د زوی او شريک لرل عيب او نقص دی، نو الله ﷻ د کوثر په سورت کې له خپل رسول څخه دفاع کوي او ورته داسې فرمايي «إنا أعطيناک الکوثر» يعنی موږ تا ته لوی خير درکړی او لکه څرنګه چې ستا دښمنان ګمان کوي، ته ناقص او ابتر نه يې.

دلته د اخلاص په سورت کې الله ﷻ خپل پيغمبر ﷺ ته امر کوي چې ته له الله ﷻ څخه دفاع وکړه او ووايه: ﴿ قُلۡ هُوَ ٱللَّهُ أَحَدٌ ﴾ الله يو دی، تر څو له الله څخه د شريک او زوی درلودلو تور هم لېرې شي.

د لوست ګټې او لارښوونې

د اخلاص د مبارک سورت له آيتونو څخه ډېرې ګټې حاصليږي چې ځينو ته يې په لاندې ډول اشاره کوو:

(c) ketabton.com: The Digital Library

- الله جَلَّ جَلالُهُ په ذات، صفتونو او کړنو کې یوازنی ذات دی او هیڅوک ورسره ورته والی نه لري.
- الله جَلَّ جَلالُهُ نه څوک زیږولي دي او نه له چا څخه زیږیدلی دی.
- الله جَلَّ جَلالُهُ له ټولو مخلوقاتو څخه بې نیازه او مستغني دی او ټول مخلوقات ده ته اړ دي.
- د اخلاص په مبارک سورت کې د مشرکانو پر عقیده، چې ملایکې یې د الله لوڼې ګڼلې، د یهودو پر عقیده، چې عزیر علیه السلام یې د الله زوی ګڼلو او د نصاراوو پر عقیده، چې حضرت عیسی علیه السلام یې د الله زوی ګڼلو، د بطلان کرښه راښکل شوې ده. همدا راز په دې سورت کې دا هم په روښانه ډول په ډاګه شوې چې د الله تعالی ذات بې سارې، منزه او له هر عیب او نیمګړتیا څخه پاک دی.
- د اخلاص سورت ته د توحید سورت هم وایي، ځکه چې د دې سورت اساسي موضوع د الله تعالی د توحید اثبات دی.

پوښتنې

۱ – د لاندې کلماتو او جملو معناوې شرح کړئ:

أ. ٱللَّهُ أَحَدٌ .

ب. ٱللهُ ٱلصَّمَدُ.

ج. وَلَمْ يَكُن لَّهُۥ كُفُوًا أَحَدٌۢ.

۲ – د اخلاص سورت فضیلت او مرتبه د یوه نبوي حدیث په رڼا کې شرح کړئ.

۳ – د اخلاص سورت بنسټیزه موضوع څه ده؟ واضح یې کړئ.

۴ – د اخلاص په سورت کې د الله پاک په اړه د کومو باطلو ډلو پر عقایدو رد شوی دی؟

کورنۍ دنده

د اخلاص سورت د مقام، مرتبې او ګټو په هکله یوه مقاله ولیکئ او په خپله مقاله کې په آیتونو او احادیثو استدلال وکړئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

یوازې الله ﷻ د هر څه واکمن او پیداکوونکی دی

﴿ تَبَارَكَ ٱلَّذِى نَزَّلَ ٱلْفُرْقَانَ عَلَىٰ عَبْدِهِۦ لِيَكُونَ لِلْعَٰلَمِينَ نَذِيرًا ۝ ٱلَّذِى لَهُۥ مُلْكُ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ وَلَمْ يَتَّخِذْ وَلَدًا وَلَمْ يَكُن لَّهُۥ شَرِيكٌ فِى ٱلْمُلْكِ وَخَلَقَ كُلَّ شَىْءٍ فَقَدَّرَهُۥ تَقْدِيرًا ۝ وَٱتَّخَذُوا۟ مِن دُونِهِۦٓ ءَالِهَةً لَّا يَخْلُقُونَ شَيْـًٔا وَهُمْ يُخْلَقُونَ وَلَا يَمْلِكُونَ لِأَنفُسِهِمْ ضَرًّا وَلَا نَفْعًا وَلَا يَمْلِكُونَ مَوْتًا وَلَا حَيَوٰةً وَلَا نُشُورًا ﴾ [الفرقان: ١_٣].

د کلماتو معناوې

تَبَارَكَ:	ډېر برکتناک، د ډېر خیر څښتن، تر ټولو لوړ او پورته دی.
ٱلْفُرْقَانَ:	قرآن، د حق او باطل ترمنځ توپیر کوونکی.
عَلَىٰ عَبْدِهِۦ:	پر خپل بنده پر خپل پیغمبر ﷺ.
ٱلْعَٰلَمِينَ:	مخلوقات، انس او جن.
نَذِيرًا:	ویروونکی.
فَقَدَّرَهُۥ تَقْدِيرًا:	بیایې اندازه کړ هغه په ځانګړې او بې ساري ډول سره، هرڅه یې بشپړ او ښه پیدا کړل.
نُشُورًا:	وروسته له مرګه بیا راژوندي کول، د قیامت ورځ.

ژباړه

ډېر برکتناک دی هغه ذات چې پر خپل بنده یې فرقان (قرآن) نازل کړ، ترڅو د ټولو نړیوالو لپاره ویروونکی وي.

هغه ذات چې د آسمانونو او ځمکې د پاچاهۍ څښتن دی نه یې څوک زوی نیولی او نه ورسره څوک په واکمنۍ کې برخمن دی. هر شی یې پیدا کړی دی، بیا یې اندازه کړی دی هغه په اندازې سره.

او کافرانو له الله ﷻ نه پرته داسې معبودان ونیول چې هیڅ نشي پیدا کولی، بلکې دوی په خپله پیدا کول کیږي او د خپلو ځانونو لپاره هم د څه ګټې یا زیان واک نه لري، نه د وژلو وس لري نه د ژوندي کولو او نه مړه شوي بیا را پاڅولی شي.

تفسیر

د الفرقان مبارک سورت د مکي سورتونو له ډلې څخه دی. د دې سورت اساسي موضوعات د توحید بیان، د مشرکانو د عقیدو بطلان، پر نېکو اخلاقو ټینګار او له بدو کارونو څخه منع کول دي.

پورتني آیتونه چې د سورت په پیل کې راغلي د پاک الله په توحید، د حضرت محمد صلی الله علیه وسلم د رسالت په اثبات او د مشرکانو د عقیدو او انګېرنو په ردولو راڅرخي.

د پیغمبر ﷺ د رسالت ټولیزوالی (تعمیم)

دا مبارک سورت په دې سره پیل شوی چې الله ﷻ باخبره، با برکته او عالیشان ذات دی.

حسي او معنوي زیاتوالی، ودې او د خیر ډېروالي او دوام ته برکت ویل کیږي. د الله تعالی د خیر او برکت له نښو څخه په پیغمبر ﷺ باندې د قرآن کریم رالیږنه ده، چې د حق او باطل ترمنځ بېلوونکی دی.

د (عبده) په جمله کې د پیغمبر ﷺ لپاره یو ډول تکریم او عزت دی چې الله تعالی هغه د خپل فرمانبردار بنده په نامه ستایلی دی. د قرآن کریم په نورو آیتونو کې هم د رسول الله ﷺ درناوی او تکریم په (عبد) یعني د الله بنده سره شوی دی لکه د الله پاک دا وینا: ﴿سُبْحَانَ الَّذِي أَسْرَى بِعَبْدِهِ لَيْلًا مِنَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ إِلَى الْمَسْجِدِ الْأَقْصَى الَّذِي بَارَكْنَا حَوْلَهُ لِنُرِيَهُ مِنْ آيَاتِنَا إِنَّهُ هُوَ السَّمِيعُ الْبَصِيرُ﴾ همدارنګه د کهف سورت په لومړي آیت کې هم داسې راغلي دي: ﴿الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي أَنْزَلَ عَلَى عَبْدِهِ الْكِتَابَ وَلَمْ يَجْعَلْ لَهُ عِوَجًا﴾.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د تفسیر علما وايي چې په (عبده) يعنې د الله بنده سره د رسول الله صلی الله علیه وسلم يادونه دوه ارزښتناک مفاهيم راپه ګوته کوي:

۱- حضرت محمدﷺ د الله تعالی مخلوق او بنده دی او الله پاک هغه د رسالت او نبوت د مقام لپاره غوره کړی. دلته د نصاراوو د عقيدې بطلان ته اشاره ده چې دوی د الله تعالی بنده او مخلوق حضرت عيسیؑ د خدای په توګه مني، په داسې حال کې چې بنده او مخلوق هيڅکله هم د عبادت وړ نه دی.

۲- په دې تعبير کې د رسول اللهﷺ لپاره يو ډول درناوی او عزت دی ځکه چې الله پاک هغه ته د خپل بنده خطاب کړی دی[1].

الله تعالی پر خپل بنده حضرت محمدﷺ باندې قرآن کريم نازل کړ، چې د ټولې نړۍ او نړيوالو لپاره پيغمبر واوسي او هغه کسان چې په اللهﷻ ايمان نه راوړي او د پيغمبرﷺ پيروي نه کوي، د جهنم له سخت عذابه څخه ووېروي.

دا خبره د اسلام د پيغمبر ﷺ د رسالت پر تعميم، چې د انس او جن په شمول د ټولو عالميانو لپاره دی، ښکاره او څرګند دليل دی.

په کايناتو کې د الله تعالی د وحدانيت دلايل

الله تعالی د پاچاهۍ او ټولې هستۍ څښتن او خاوند دی او په آسمانونو او ځمکو کې د هر شي متصرف دی. الله تعالی بې نيازه دی د مخلوقاتو د چارو په تدبير او اداره کې د هيچا مرستې او کمک ته اړتيا نه لري.

همدارنګه الله تعالی په ځمکه او آسمانونو کې د ټولو شيانو خالق او پيدا کوونکی دی او څه شی چې له اللهﷻ نه پرته دي هغه ټول مخلوق دی او مخلوق ضعيف او عاجزه وي، چې قوي خالق او پيداکوونکي ته ضرورت لري.

الله تعالی د هر شي پيدايښت په ښه او ښايسته بڼه ترسره کړی، هر شي ته يې ښکلی شکل او صورت وربښلی او د هغه لپاره يې هغه څه برابر کړي دي چې اړتيا ورته لري، ترڅو خپله وظيفه او دنده په سمه توګه سرته ورسوي.

---

[1] - تفسير ابی سعود

(c) ketabton.com: The Digital Library

مشرکانو د الله ﷻ په وحدانیت ایمان را نه وړ او په وحدانیت سره یې د الله تعالی عبادت ونه کړ، بلکې له هغه سره یې شریک او سیال ونیول، حال دا چې پرته له الله څخه بل معبود نشته لکه څرنګه چې الله تعالی په قرآن کریم کې فرمایي:

﴿ وَٱتَّخَذُواْ مِن دُونِهِۦٓ ءَالِهَةً لَّا يَخۡلُقُونَ شَيۡـًٔا وَهُمۡ يُخۡلَقُونَ وَلَا يَمۡلِكُونَ لِأَنفُسِهِمۡ ضَرًّا وَلَا نَفۡعًا وَلَا يَمۡلِكُونَ مَوۡتًا وَلَا حَيَوٰةً وَلَا نُشُورًا ﴾.

دا معبودان عاجز او اړ مخلوقات دي، څه شی پیدا کولی نشي او نه ګټه او زیان رسولی شي، څکه ګټه او زیان یوازې د الله تعالی له لوري دی او دا له ځانه جوړ کړي معبودان د چا په مرګ او ژوند قادر نه دي، بلکې دوی په خپله مري او څرنګه چې د الله تعالی خوښه وي هماغسې یې له منځه وړي.

همدا شان دغه معبودان د دې توان نه لري چې د قیامت په ورځ څوک ژوندي کړي ځکه یوازې الله ﷻ دی چې ژوندي کول او مړه کول کوي، نو یوازې همدا ذات دی چې د عبادت وړتیا لري.

کله چې دغه باطله معبودان دارنګه عاجزه او بیوزلي وي، نو هیڅکله د دې لیاقت او وړتیا نه لري چې د معبودانو په توګه ونیول شي، بلکې خدایي او معبودیت یوازې هغه واحد الله ﷻ لره دی چې پرته له هغه بل معبود نشته.

د لوست ګټې او لارښوونې

له یادو شویو مبارکو آیتونو څخه لاندې ګټې او لارښوونې ترلاسه کولی شو:

- ❖ د قرآن کریم له نومونو څخه یو نوم فرقان دی، څکه قرآن کریم حق او باطل، خیر او شر سره جلا کړي دي.
- ❖ الله ﷻ قرآن کریم پر خپل بنده او پیغمبر ﷺ باندې نازل کړی دی.
- ❖ الله تعالی خپل پیغمبر حضرت محمد ﷺ د خاتم النبیین په توګه د قیامت تر ورځې پورې د انسانانو او پیریانو لپاره رالیږلی دی.
- ❖ هغه ذات چې د آسمانونو او ځمکو پیداکوونکی دی هغه اولاد او سیال نه لري.
- ❖ یوازې الله ﷻ پیدا کوونکی او جوړوونکی دی، الله ﷻ هرڅه پیدا کړي او د هغو پیدایښت یې بشپړ او مناسب ګرځولی دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

❖ مشرکانو د یوه، قادر، خالق، مالک خدای سره په الوهیت کې داسې شیان شریک کړي دي چې نه یوازې چاته ګټه او زیان نشي رسولای، بلکې بې حسه بې حرکته موجودات دي چې نورو ته اړ او محتاج دي او دغسې عقیده د هوښیارانو نه بلکې د ناپوهانو ټګلاره ده.

❖ باطل معبودان هیڅکله د څه شي وس او قدرت نه لري، ځکه ټولې چارې د الله ﷻ په قدرت کې دي.

پوښتنې

۱- د فرقان سورت ولې په دې نوم نومول شوی دی؟

۲- ولې قرآن د فرقان په نوم یاد شوی؟

۳- د دې لوست له لومړي آیت څخه د حضرت محمد ﷺ د رسالت په عمومیت دلیل راوړئ؟

۴- د الله ﷻ د دې وینا ﴿ وَخَلَقَ كُلَّ شَيْءٍ فَقَدَّرَهُ تَقْدِيرًا ﴾ توضیح وکړئ؟

۵- د دې لوست له دریم آیت څخه هغه پنځه شیان راوباسئ چې باطل خدایان د هغو له درلودلو عاجز او بې وسې دي؟

۶- ولې د درناوي او تشریف په ځای کې رسول الله ﷺ د (عبده) په نامه سره یادیږي؟

کورنۍ دنده

څه چې مو په دې لوست کې لوستي دي د هغه لنډیز او مهم ټکي په لسو کرښو کې په خپلو کتابچو کې ولیکئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

شپږم لوست

د الله تعالی غوره نومونه

قال تعالی: ﴿ هُوَ ٱللَّهُ ٱلَّذِى لَآ إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ عَٰلِمُ ٱلْغَيْبِ وَٱلشَّهَٰدَةِ هُوَ ٱلرَّحْمَٰنُ ٱلرَّحِيمُ ۞ هُوَ ٱللَّهُ ٱلَّذِى لَآ إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ ٱلْمَلِكُ ٱلْقُدُّوسُ ٱلسَّلَٰمُ ٱلْمُؤْمِنُ ٱلْمُهَيْمِنُ ٱلْعَزِيزُ ٱلْجَبَّارُ ٱلْمُتَكَبِّرُ سُبْحَٰنَ ٱللَّهِ عَمَّا يُشْرِكُونَ ۞ هُوَ ٱللَّهُ ٱلْخَٰلِقُ ٱلْبَارِئُ ٱلْمُصَوِّرُ لَهُ ٱلْأَسْمَآءُ ٱلْحُسْنَىٰ يُسَبِّحُ لَهُۥ مَا فِى ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ وَهُوَ ٱلْعَزِيزُ ٱلْحَكِيمُ ﴾ [الحشر:۲۲-۲۴]

د کلماتو معنا

ٱلْغَيْبِ: پټ (هغه چې زموږ د احساس او درک څخه پټ وي لکه جنت، دوزخ، ملايکې او داسې نور...).

ٱلشَّهَٰدَةِ: ښکاره (هغه چې د ليدلو او درک کولو وړ وي لکه غرونه، ستوري او نور...).

ٱلْمَلِكُ: د هر شي مالک او متصرف.

ٱلْقُدُّوسُ: پاک او سپېڅلی.

ٱلْمُؤْمِنُ: تصديق کوونکی، امان ورکوونکی.

ٱلْمُهَيْمِنُ: د هر شي څارونکی او ساتونکی.

ٱلْعَزِيزُ: قوي او غالب.

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

ٱلۡجَبَّارُ: لوی او قوي چې څوک پرې برلاسی کېدای نشي.

ٱلۡمُتَكَبِّرُ: لويي کوونکی.

ٱلۡبَارِئُ: د موجوداتو نوی پيداکوونکی.

ٱلۡمُصَوِّرُ: صورت جوړونکی (په مناسبې بڼې سره د ټولو شيانو ترکيبوونکی).

ٱلۡأَسۡمَآءُ ٱلۡحُسۡنَىٰ: ښه او غوره نومونه.

ژباړه

الله ﷻ هغه ذات دی چې له هغه پرته بل هيڅ معبود برحق نشته. عالم دی پر غيبو باندې او (عالم دی) په ښکاره‌ؤ باندې، هماغه (الله) ډېر مهربان او زيات ښبونکی دی.

الله ﷻ هغه ذات دی چې له هغه پرته کوم معبود برحق نشته، هغه پاچا دی، ډېر پاک دی (له ټولو عيبونو څخه) سالم دی، امان ورکوونکی دی، ساتونکی دی، په ټولو برلاسی دی، په زور د خپل حکم نافذوونکی او د لويې څښتن دی، پاک دی الله له هغو شيانو چې (مشرکان يې) ورسره شريکوي.

الله ﷻ هغه ذات دی چې پيدا کوونکی (له نشت نه وجود ته) را ويستونکی، شکل او صورت ورکوونکی دی. د هغه لپاره ډېر غوره نومونه دي. هرڅه چې په آسمانونو او ځمکه کې دي هغه ټول په پاکۍ سره د الله ﷻ ستاينه کوي او هغه برلاسی او حکمت والا دی.

تفسير

د الله ﷻ غوره نومونه

په دې درېوو آيتونو کې د الله تعالی څه نومونه ياد شوي دي، په داسې حال کې چې په بل هيڅ کوم سورت کې د الله تعالی نومونه داسې پرله پسې نه دي ذکر شوي. د دې سورت په درېو آيتونو کې د الله پاک له غوره نومونو څخه اوولس نومونه بيان شوي دي.

دا مبارک آيتونه د الله د وحدانيت په ټينګار، يعني د ﴿ لَآ إِلَٰهَ إِلَّا ٱللَّهُ ﴾ په شعار سره پيل شوي دي او په تاکيد يې فرمايلي دي، چې الله تعالی په غايبو، حاضرو، ښکاره او پټو پوهېږي.

الله ﷻ ښښونکی او ډېر مهربانه دی. د الله ﷻ رحمت زيات او تل تر تله دی او ټولو شيانو ته شامل دی، الله ﷻ واحد او يوازې دی.

بيا مبارکو آيتونو د الله ﷻ يو شمير غوره نومونه د اصل توحيد سره پيوست کړي او فرمايي: الله ﷻ مالک او پاچا دی له ده پرته بل څوک د ملکيت او پاچاهۍ څښتن نشته، الله ﷻ له هر عيب څخه پاک او له هرې نيمګړتيا څخه چې له ده سره مناسب نه وي خالي دی.

مفسرينو ويلي دي، چې د (ملک) له نوم څخه وروسته د (قدوس) لفظ راوړل، دېته اشاره ده، چې که څه هم الله تعالی مالک، پاچا او د ټولو شيانو متصرف دی خو د الله ﷻ تصرف د ځمکې پرمخ د مغرورو او ظالمو پاچاهانو د تصرف په شان نه دی، بلکې د الله ﷻ تصرف او ملکيت په خپله پاچاهۍ او مخلوقاتو کې له هر ډول ظلم او عيب څخه پاک او خالي دی.

لويي او عظمت د الله ﷻ ځانګړتيا ده

الله تعالی خپلو دوستانو ته سلامتي ورپه برخه کوي، الله ﷻ د خپلو پیغمبرانو تصديق کوونکی او امن ورکوونکی دی.

الله تعالی برلاسی او د شان او شوکت او دبدبې او لويۍ خاوند دی. هغه څه چې د الله ﷻ د جلال او عظمت سره مناسب نه وي د هغه څخه پاک دی.

د الله تعالی دوه صفتونه: (جبار او متکبر) د الله ﷻ له شان سره مناسبه مدح او ستاينه ده، خو د مخلوقاتو لپاره بد او ناوړه صفتونه ګڼل کيږي.

نبی کريم ﷺ په قدسي حديث کې د خپل پالونکي څخه روايت کړی چې الله ﷻ فرمايلي دي: "الْكِبْرِيَاءُ رِدَائِي وَالْعَظَمَةُ إِزَارِي فَمَنْ نَازَعَنِي وَاحِدًا مِنْهُمَا أَلْقَيْتُهُ فِي النَّارِ" يعني: کبريا زما څادر او لويي زما پرتوګ دی، نو هرڅوک چې په يو له دې دوو صفتونو کې زما سره سيالي کوي نو هغه به د دوزخ اور ته واچوم.

الله تعالی داسې خالق او پيداکوونکی دی چې ټول کاينات او هستي يې له نشت څخه پيداکړې ده، الله تعالی ټولو شيانو ته صورت او شکل ورکړی او ټول مخلوقات يې په يوه خاص شکل او هيأت سره پيداکړي دي. د الله تعالی لپاره غوره نومونه دي چې په هماغو سره ستايل شوی دی. دا سورت لکه څنګه چې د الله ﷻ په حمد او ستاينه پيل شوی همدارنګه د الله ﷻ په حمد او ستاينه پای ته رسېدلی دی. د ځمکې او آسمانونو مخلوقات د الله پاک ستاينه کوي او الله ډېر لوی او د حکمت څښتن دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د انسان پر ژوند باندې د الله تعالى د غوره نومونو اغېز

أسماء الله الحسنى یا د الله تعالى نېک نومونه د الله پاک د پېژندو غوره وسیله ده، انسانان په دنیا کې د الله تعالى د ذات د لیدلو توان نه لري، نو ځکه د الله جل جلاله د صفاتو د پېژندلو یوازینۍ او سمه لاره د قرآن کریم هغه آیتونه او د پیغمبر علیه السلام هغه صحیح احادیث دي چې په هغو کې د الله تعالى صفات ذکر شوي دي. له همدې امله ده چې د الله تعالى صفات او اسماء توقیفي دي، یعنې د قرآن او سنتو په نصوصو پورې متوقف دي او د اجتهاد او اټکل پر بنسټ په هغو کې زیاتی او کمی جواز نه لري.

د اسماء الله الحسنى زده کړه او په هغو کې فکر کول د انسان پر ژوند ډېرې ګټورې اغېزې لري چې ځینې یې په لاندې ډول دي:

۱– د الله تعالى د نومونو په معنا او مفهوم پوهېدل د الله تعالى د پاک ذات په هکله زمونږ پوهه او معرفت زیاتوي چې دا کار الله تعالى ته د انسان د تقرب او نژدېوالي او د هغه په زړه کې د الله د مینې او محبت د زیاتېدو او د الله تعالى له قهر څخه د وېرې لامل ګرځي چې د دې ټولو اغېزې د انسان په وګړیز او ټولنیز ژوند کې د نېکو اعمالو د زیاتېدو او د ناوړه اعمالو او ګناهونو څخه د ځان ژغورلو په بڼه څرګندېږي.

۲– الله تعالى په بل آیت کې فرمایلي دي: ﴿وَلِلَّهِ الْأَسْمَاءُ الْحُسْنَى فَادْعُوهُ بِهَا﴾ [الأعراف: ۱۸۰] ژباړه: الله لره غوره نومونه دي، هغه په هماغه غوره نومونو سره وبلئ. یعنې کله چې له الله تعالى څخه شی غواړئ د خپل حاجت او اړتیا سره په مناسب نوم دعا وکړئ، د بېلګې په ډول: ای رحمان ذاته! زما ګناهونه راوبښه! زما رازقه خدایه! زما رزق پراخه کړه! او داسې نور.

۳– له رسول الله ﷺ څخه په صحیح حدیث کې نقل شوی چې فرمایي: «إن لله تسعة و تسعين اسما، مائة إلا واحدا، من أحصاها دخل الجنة...» [1]

ژباړه: الله پاک نهه نوي نومونه لري، هر چا چې هغه په یادو زده کړل، پر معنا یې ځان پوه کړ او د هغو په مقتضا یې عمل وکړ، الله جل جلاله به یې جنت ته داخل کړي.

فعالیت: هر زده کوونکی دې د الله ﷻ هغه نومونه چې په دې سورت کې ذکر شوي نه دي، وپلټي او بیا دې په خپله کتابچه کې ولیکي.

[1] - حدیث متفق علیه، صحیح البخاری۳/۲۵۹ ، و صحیح مسلم حدیث ۲٦۷۷.

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

د لوست ګټې او لارښوونې

د دې لوست د مبارکو آيتونو ځينې ګټې دا دي:

- ❖ دا مبارک آيتونه له سترو قرآني آيتونو څخه دي، چې الله تعالی او د هغه صفتونه يې مونږ ته معرفي کړي دي.
- ❖ دې مبارکو آيتونو د الله ﷻ غوره نومونه او پر هغو باندې يې د ا يمان او يقين اهميت بيان کړی دی.
- ❖ پر مونږ لازم دي چې الله ﷻ په اسماؤ او صفاتو سره وپيژنو او په هماغو نومونو او صفاتو له الله ﷻ څخه غوښتنه وکړو.
- ❖ د الله تعالی د نومونو او صفتونو په معنا پوهيدل، په هغو کې فکر او سوچ کول او د هغو له غوښتنې سره سم عمل کول د انسان پر فردي او ټولنيز ژوند باندې سمه او نيغه اغيزه لري او د دې لامل کيږي چې ټولنه د ښېګنې او بريا په لور ګامونه پورته کړي.

پوښتنې

۱–د الله ﷻ له غوره نومونو څخه چې د الحشر په سورت کې ياد شوي دي لس نومونه بيان کړئ؟

۲–په مخلوقاتو کې د الله ﷻ پاچاهي او د ځمکې د نورو پاچاهانو ترمنځ توپير بيان کړئ؟

۳– د جبار او متکبر د صفتونو نسبت ورکول الله ﷻ ته او مخلوق ته، څه توپير لري؟

۴– څرنګه کولای شو د الله پاک د نېکو نومونو او صفتونو څخه د اغېزمنتيا په ترڅ کې په خپل وګړيز او ټولنيز ژوند کې رغنده بدلون راولو؟

کورنۍ دنده

د (اسماء الله الحسنی) د يادولو، ثواب او د انسان په ژوند باندې د هغو د اغېزې په هکله يوه وړه مقاله وليکئ او په دې اړه په نبوي احاديثو استدلال وکړئ.

اووم لوست:

انسان عبث او بې فايدې نه دی پيدا شوی

﴿أَفَحَسِبْتُمْ أَنَّمَا خَلَقْنَٰكُمْ عَبَثًا وَأَنَّكُمْ إِلَيْنَا لَا تُرْجَعُونَ ۞ فَتَعَٰلَى ٱللَّهُ ٱلْمَلِكُ ٱلْحَقُّ لَآ إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ رَبُّ ٱلْعَرْشِ ٱلْكَرِيمِ ۞ وَمَن يَدْعُ مَعَ ٱللَّهِ إِلَٰهًا ءَاخَرَ لَا بُرْهَٰنَ لَهُۥ بِهِۦ فَإِنَّمَا حِسَابُهُۥ عِندَ رَبِّهِۦٓ إِنَّهُۥ لَا يُفْلِحُ ٱلْكَٰفِرُونَ ۞ وَقُل رَّبِّ ٱغْفِرْ وَٱرْحَمْ وَأَنتَ خَيْرُ ٱلرَّٰحِمِينَ﴾ [المؤمنون: ۱۱۸-۱۱۵]

د کلماتو معناوې

عَبَثًا:	بابيزه، بې ګټې.
فَتَعَٰلَى ٱللَّهُ:	الله پاک له هر ډول نقص او نيمګړتيا څخه لوړ او پاک دی.
ٱلْمَلِكُ ٱلْحَقُّ:	رښتينی او حق واکمن.
يَدْعُ:	رابولي.
بُرْهَٰنَ:	دليل او حجت.

ژباړه

آيا تاسي انګيرلي وه چي موږ تاسي بابيزه او عبث پيداکړي ياست او تاسي زموږ لور ته بيرته نه راګرځول کيږئ، نو لوړ او پورته دی الله ﷻ رښتينی (حقيقی) پاچا، له هغه پرته بل هيڅ کوم معبود نشته، د عزتمن عرش څښتن دی. او څوک چي له الله ﷻ سره کوم بل معبود چي هيڅ دليل هم پرې نه لري، راوبلي نو د هغه حساب د هغه د رب سره دی. بيشکه کافران هيڅ کله برې نه مومي. ای محمده! ووايه زما ربه ببښنه وکړه او رحم وکړه او ته تر ټولو رحم کوونکو ښه رحيم يې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

تفسیر

الله تعالی کافرانو ته خطاب کوي او فرمايي: آيا ګمان کوئ چې ما تاسو بابيزه او عبث پيداکړي ياست؟ نه داسې نه ده بلکې موږ تاسې د عبادت، تهذيب، زده کړې او الهي اوامرو د سرته رسولو لپاره پيداکړي ياست او آيا ګمان کوئ چې وروسته له مرګه دويم ځلې به د حساب او بدلې لپاره راپورته نشئ.

لوړ او پورته دی الله تعالی له دې څخه چې يو شی پرته له حکمته پيدا کړي. الله تعالی يو دی او پرته له هغه بل هيڅ معبود او خالق نشته او هغه د ستر عرش څښتن دی.

په مبارک آيت کې عرش د کريم (عزتمن) په صفت موصوف شوی دی ځکه چې عرش د عالميانو پروردګار او (اکرم الاکرمين) ذات ته منسوب دی. بيا الله تعالی هغه څوک چې ده ته د زوی يا شريک او سيال په لرلو قايل دي، تهديدوي او فرمايي: هر هغه څوک چې له الله پرته بل معبود رابلي او په خپل دې کار باندې کوم حجت او دليل هم نه لري، نو بيشکه د هغه حساب او کتاب د هغه له رب سره دی او دا ډول خلک هيڅکله هم بريمن کيدلای نشي.

دا د هغو کسانو لپاره ډير لوی تهديد دی چې له الله تعالی سره شريک نيسي. داسې کسان به هيڅکله کامياب نشي، بلکې ناکام به وي او څوک چې په آخرت کې ناکام شي نو د هغو لپاره سخت عذاب دی.

د کافرانو ناکامي او د مؤمنانو کاميابي

پورتني مبارک آيتونه چې د المؤمنون د سورت آخرني آيتونه دي په ټينګه د کافرانو په ناکامۍ او د مؤمنانو په کاميابۍ او خلاصون دلالت کوي، چې د سورت په پيل کې هم تاکيد پرې شوی دی، تر څو د دواړو ډلو ترمنځ تفاوت او توپير روښانه کړي.

په دې ترتيب الله تعالی خپل پيغمبر او وروسته بيا د هغه امت ته ښوونه کوي چې د مغفرت او رحمت غوښتنې لپاره يوازې همده ته رجوع وکړئ ځکه الله تعالی ډېر ښه ښښونکی او ډېر زيات رحم کوونکی دی.

بخاري، مسلم، ترمذي او ابن حبان له حضرت ابوبکر رضي الله عنه څخه روايت کړی چې هغه رسول اللهﷺ ته وويل: ای د الله رسوله! ماته داسې دعا راوښيه چې په خپل لمانځه کې يې ووايم، نو رسول اللهﷺ ورته وويل: ووايه: «اللهم إني ظلمت نفسي ظلماً كثيراً، و إنه لا يغفر الذنوب الا أنت، فاغفر لي مغفرةً من عندك، و ارحمني، إنك أنت الغفور الرحيم».

ژباړه: ای الله! ما پر خپل نفس ډير زيات ظلم کړی دی او يقيناً پرته له تا بل څوک د ګناهونو ښښونکی نشته نو ماته ښښنه وکړه او پر ما رحم وکړه همدا ته ښښونکی مهربانه يې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

قرآن کریم شفا ده

مفسرينو فرمايلي دي چې دا دوه آخري آيتونه د شفا آيتونه دي. ابن ابي حاتم له عبدالله بن مسعود رضي الله عنه څخه روايت کړی، چې عبدالله بن مسعود په يوه مريض سړی تيريده (د هغه عيادت يې وکړ) او د هغه په غوږ کې يې د ﴿أَفَحَسِبْتُمْ أَنَّمَا خَلَقْنَاكُمْ عَبَثًا...﴾ آيتونه د سورت تر پايه ولوستل، نو هغه مريض شفا وموند، ما دا خبره د الله ﷻ پيغمبر ته ياده کړه، پيغمبر ﷺ عبدالله بن مسعود ته وفرمايل: (بماذا قراءت في أذنه؟) د هغه سړي په غوږ کې دې څه ولوستل؟ هغه د الله ﷻ پيغمبر ته موضوع بيان کړه، د الله ﷻ پيغمبر وفرمايل: (والذي نفسي بيده، لو ان رجلاً موقناً قرأها علي جبل لزال) قسم په هغه ذات چې زما نفس د هغه په قبضه کې دی که کوم شخص په يقين سره دا آيتونه پر يوه غره باندې ولولي نو غر به خامخا له منځه ولاړ شي.

هغه څه چې دلته د يادونې وړ او مهم دي، د لوستونکي ايمان، يقين او د زړه صفايي ده او په قرآن سره د تداوی او علاج په اړه د ناروغ استعداد او باور لرل دي، يعنې دا چې ناروغ هم د قرآن په وسيله د معالجې او تداوی لپاره تيارې او آمادګي ولري.

د لوست ګټې او لارښوونې

له پورتنيو آيتونو څخه چې کومې ګټې ترلاسه کيږي په لاندې ډول دي:

❖ د الله ﷻ بندګان او مخلوقات په دنيوي ژوندانه کې ډېر لوړ او لوی مسؤليت او وظيفه لري چې هغه د عبوديت څرګندونه او د الهي قانون او نظام په سيوري کې ژوند کول دي، الله پاک په دې اړه فرمايي: ﴿وَمَا خَلَقْتُ الْجِنَّ وَالْإِنسَ إِلَّا لِيَعْبُدُونِ﴾ ژباړه: ما انسانان او پيريان يوازې د خپل عبادت لپاره پيدا کړي دي.

مفسرينو د عبادت تعريف داسې کړی: (كل ما يحبه الله من الأقوال و الأفعال) يعنې هر هغه وينا او کړنه چې الله پاک يې خوښوي او پر هغې راضي کيږي عبادت دی. پر دې بنسټ ويلای شو چې د عبادت دايره ډېره پراخه ده او ټولو نيکو اعمالو ته داخليږي، او يوازې د اسلام د مشهورو ارکانو لکه لمونځ، روژې، زکات اوحج نوم نه دی.

پر مسلمان لازم دي چې خپل ټول ژوند د الله تعالی په عبادت يعنې د هغه د قانون او نظام په پيروی کې تېر کړي او مرګ يې هم د هغه په لار کې وي. همدا مطلب د قرآن کريم په بل آيت کې په خورا روښانه ډول داسې څرګند شوی دی: ﴿قل إن صلاتي ونسكي و محياي ومماتي

(c) ketabton.com: The Digital Library

لله رب العالمين ..﴾ ژباړه: ووایه ای پیغمبره! بېشکه زما لمونځ، زما قرباني، زما ژوند او زما مرګ د کایناتو د رب لپاره دی.

امام ابو عبدالله بن علي ترمذي ویلي دي: الله تعالی مخلوقات د خپلو بندګانو په حیث پیدا کړي دي چې د ده عبادت وکړي او دوی ته د عبادت په مقابل کې بدله ورکړي او یا د عبادت په پرېښودلو دوی مجازات کړي. نو کله چې انسانان د الله ﷻ عبادت وکړي، نو دوی د آزادو او با کرامته بندګانو په توګه د دنیا له غلامۍ څخه آزاد دي او د آخرت له امن څخه په ډک کور کې به پاچاهان وي، خو که د الله تعالی له بنده ګۍ او غلامۍ څخه سرغړونه وکړي، نو دوی به دنیا کې تښتیدونکي، سرکښه او بدخویه غلامان وي او سبا (د قیامت په ورځ) به د زنداني دښمنانو په څېر د اور په طبقو کې راځوړند وي.

❖ پرته له شکه دا به د انسان تنګ نظري، جهالت او بې عقلي وي که چیرې د ماده پرستو په څیر ګومان وکړي چې همدا د دنیا کور دی او د الله ﷻ او د آخرت کور ته به یې ورګرځیدل نه وي، ترڅو هلته انسانانو ته د هغوی د کړو وړو مطابق بدله ورکړل شي.

❖ هغه کسان چې له الله سره شریک نیسي او په دې کار کې هیڅ ډول دلیل او حجت نه لري، نو دوی د عذاب مستحق دي.

پوښتني

د قرآني آیتونو څخه د لاندینیو موضوعاتو لپاره دلیل راوړئ:

١. الله تعالی مخلوقات عبث او بابېزه نه دي پیدا کړي.
٢. له پروردګار سره د نسبت له امله، عرش د کریم په صفت ستایل شوی دی.
٣. د رحمت او مغفرت لپاره د دعا مستحب والی.
٤. قرآن کریم شفا ورکوونکی دی په دې هکله نبوي حدیث بیان کړئ؟
٥. انسان باید د ژوند په ټولو اړخونو کې د الهي قانون او نظام تابع وي.

کورنی دنده

(څرنګه یو هدفمند او مسؤلیت لرونکی ژوند درلودلای شو؟) تر دې سرلیک لاندې یوه مقاله ولیکئ چې له شلو کرښو څخه کمه نه وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

انسان د الهي نعمتونو په سیوري کې

﴿ٱللَّهُ ٱلَّذِى خَلَقَ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضَ وَأَنزَلَ مِنَ ٱلسَّمَآءِ مَآءً فَأَخْرَجَ بِهِۦ مِنَ ٱلثَّمَرَٰتِ رِزْقًا لَّكُمْ ۖ وَسَخَّرَ لَكُمُ ٱلْفُلْكَ لِتَجْرِىَ فِى ٱلْبَحْرِ بِأَمْرِهِۦ ۖ وَسَخَّرَ لَكُمُ ٱلْأَنْهَٰرَ ۞ وَسَخَّرَ لَكُمُ ٱلشَّمْسَ وَٱلْقَمَرَ دَآئِبَيْنِ ۖ وَسَخَّرَ لَكُمُ ٱلَّيْلَ وَٱلنَّهَارَ ۞ وَءَاتَىٰكُم مِّن كُلِّ مَا سَأَلْتُمُوهُ ۚ وَإِن تَعُدُّوا۟ نِعْمَتَ ٱللَّهِ لَا تُحْصُوهَآ ۗ إِنَّ ٱلْإِنسَٰنَ لَظَلُومٌ كَفَّارٌ﴾ [ابراهیم: ۳۲-۳۴]

د کلماتو معنا

سَخَّرَ: تابع یې کړل، ابل یې کړل.

دَآئِبَيْنِ: له عادت او قانون سره سم چلېدونکي. تل په یو شان روان.

لَا تُحْصُوهَآ: هغه نشئ شمېرلی؟

ژباړه

الله ﷻ هغه ذات دی چې آسمانونه او ځمکه یې پیدا کړې ده او له آسمانه یې اوبه راښکته کړې دي. بیا یې د هغو په وسیله ستاسې د خوراک لپاره راز راز میوې پیداکړې او بېړۍ یې ستاسې لپاره تابع کړې، چې په سمندر کې د الله په حکم رواني شي او سیندونه یې هم ستاسې په واک کې درکړل او لمر او سپوږمۍ یې ستاسې لپاره تابع (کټور) کړي دي چې تل په یو شان روان دي او شپه او ورځ یې ستاسې لپاره په کار واچوله او ټول هغه څه یې تاسې ته درکړل چې تاسې غوښتل، که تاسې وغواړئ چې د الله ﷻ نعمتونه وشمیرئ، نو شمېرلی یې نه شئ. حقیقت دا دی چې انسان ډېر بې انصافه او ناشکره دی.

تفسیر

د الهي نعمتونو نبنې

الله تعالی په دې آیتونو کې خپل نعمتونه پر مخلوقاتو څرګند کړي دي، د خپل وجود او قدرت دلایلو ته اشاره کوي او دا نعمتونه انسان ته وریپژني.

الله ﷻ آسمانونه او ځمکه له نشت څخه پیدا کړل او د آسمانونو او ځمکو په پیدایښت کې یې د خپل عظمت د قدرت دلایل او نبنې څرګندې کړې.

الله تعالی له وریځو څخه بارانونه نازلوي او د هغو په واسطه ډول ډول نباتات له مختلفو رنګونو او خوندونو او ډول ډول ګټو سره راشنه کوي، ترڅو انسانان ورڅخه روزي لاس ته راوړي او په مختلفو طریقو ورڅخه ګټه واخلي.

الله تعالی ستاسې لپاره بیړۍ تابع کړې دي، ترڅو د الله ﷻ په امر په بحر کې حرکت وکړي. په دې معنا چې د کښتۍ جوړیدنه یې تاسوته دروښوده او د هغه کارول یې ستاسو لپاره آسانه کړل او بادونه یې راولیږل چې د الله ﷻ په امر او توفیق د خپل مسیر په لور حرکت وکړي.

الله تعالی هغه ذات دی چې سیندونه یې په ځمکه کې جاري کړي، ترڅو له اوبو څخه یې د څښلو، ځمکو خړوبولو او د نورو اړتیاوو د پوره کولو لپاره ګټه واخلئ.

د دې لوست مبارک آیت د (الله) په لفظ پیل شوی چې دا قرآني اسلوب او طریقه د بې نیازه ذات پر وړاندې، په زړونو کې د ویرې او ډار احساس راویښوي او د مشرکانو پام پر الله تعالی باندې د ایمان وجوب ته را اړوي.

د لمر او سپوږمۍ حرکت

دا آیتونه موږ د الله ﷻ معرفت او پیژندنې ته متوجه کوي چې الله تعالی هغه ذات دی چې لمر او سپوږمۍ یې د هغو د حرکت په دوران کې، انسانانو ته د ګټې رسولو او د ځمکې پر مخ د ژوند کولو لپاره مسخر کړي او په خدمت یې لګیا کړي دي. همدارنګه شپه او ورځ یې په خپل پرله پسې تګ او راتګ او د دندو په ترسره کولو کې زموږ لپاره مسخر کړي دي، ترڅو په ورځ کې د الله ﷻ له فضل او برکت څخه روزي وغواړو او د خپل ژوندانه ګټې او ضرورتونه ترلاسه کړو او د شپې له لوري خوب او استراحت وکړو او بیرته خپل قوت حاصل کړو، لکه څرنګه چې الله تعالی فرمایلي دي:

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿ وَجَعَلْنَا ٱلَّيْلَ لِبَاسًا ۝ وَجَعَلْنَا ٱلنَّهَارَ مَعَاشًا ﴾ [النبا: ۱۰- ۱۱] یعنې: شپه مو لباس او پرده ګرځولې ده او ورځ مو د ژوندانه او کار وخت ګرځولې ده.

او همدارنګه الله تعالی فرمایلي دي: ﴿ وَءَاتَىٰكُم مِّن كُلِّ مَا سَأَلْتُمُوهُ ۚ وَإِن تَعُدُّوا۟ نِعْمَتَ ٱللَّهِ لَا تُحْصُوهَآ ۗ إِنَّ ٱلْإِنسَٰنَ لَظَلُومٌ كَفَّارٌ ﴾.

ژباړه: او الله ټول هغه څه تاسې ته درکړل چې تاسې ورڅخه وغوښتل، که تاسې وغواړئ چې د الله نعمتونه وشمېرئ، نو شمېرلی یې نشئ. حقیقت دادی چې انسان ډېر بې انصافه او ناشکره دی.

فعالیت

زده کوونکي دې د شپې او ورځې او د سپوږمۍ او لمر د دوران د ګټو په هکله د خبرې په ترڅ کې خپل معلومات وړاندې کړي.

د الله ﷻ نه تمامېدونکي نعمتونه او د انسان ناشکري

الله ﷻ په خپل فضل او کرم انسان ته هغه څه وربښلي چې هغه ورته د ژوندانه په چارو کې اړتیا لري او له الله ﷻ څخه یې غوښتي وي او هغه څه چې یې نه دي غوښتي هغه یې هم ورکړي دي ځکه الله تعالی په هغه څه چې د انسان په خیر وي ښه خبر دی. د الله نعمتونه بې شمېره دي،که چیرې وغواړئ چې د الله ﷻ نعمتونه وشمیرئ او اندازه یې معلومه کړئ، نو هیڅکله دا کار نشئ کولای، خو انسان پر خپل ځان ظلم کوي او د خپل پروردګار د نعمتونو شکر نه اداء کوي او احترام یې نه ساتي، بلکې دغه نعمتونه په ګناهونو کې استعمالوي.

د لوست ګټې او لارښوونې

په پورتنیو آیتونو کې ډېرې ګټې نغښتې دي چې په لنډه توګه بیانیږي:

❖ الله تعالی له خپلو کړنو سره خپل بنده ګان آشنا کوي او خپل نعمتونه هغوی ته وروپه ګوته کوي.

❖ د الله تعالی نعمتونه چې پر انسان یې پیرزو کړي دي دومره زیات دي چې انسان یې د شمېرلو وس نه لري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

- پر انسان لازمه ده چې د الهي نعمتونو پر وړاندې ناشکري او غفلت ونه کړي.
- که چیرې انسان د الله ﷻ نعمتونه د الله ﷻ په لار او طاعت کې ونه کاروي، نو په حقیقت کې یې پر خپل ځان ظلم کړی دی.
- باید وپوهیږو چې د شکر ادا کول یوازې په ژبې پورې منحصر نه دي. ګناه کول او د الله ﷻ له اوامرو څخه سرغړونه د ناشکرۍ روښانې بڼې دي او د الله ﷻ اطاعت او د نېکو اعمالو ترسره کول د منني او شکر ادا کولو غوره لارې دي.

پوښتنې

۱- الله تعالی د څه لپاره شپه او ورځ پیداکړې ده؟
۲- د شپو او ورځو د تحرک او بدلون ګټې بیان کړئ؟
۳- قرآني آیتونه په دغه لوست کې د (الله) په لفظ پیل شوي، په دې کې څه ګټې نغښتې دي؟
۴- د لمر او سپوږمۍ په خوځښت او دوران کې د الله ﷻ د قدرت نښې بیان کړئ؟
۵- په پاسنیو آیتونو کې یاد شوي نعمتونه وشمیرئ؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

د الله ﷻ په لوري بلنه

﴿وَمَنْ أَحْسَنُ قَوْلًا مِّمَّن دَعَآ إِلَى ٱللَّهِ وَعَمِلَ صَٰلِحًا وَقَالَ إِنَّنِى مِنَ ٱلْمُسْلِمِينَ ۞ وَلَا تَسْتَوِى ٱلْحَسَنَةُ وَلَا ٱلسَّيِّئَةُ ۚ ٱدْفَعْ بِٱلَّتِى هِىَ أَحْسَنُ فَإِذَا ٱلَّذِى بَيْنَكَ وَبَيْنَهُۥ عَدَٰوَةٌ كَأَنَّهُۥ وَلِىٌّ حَمِيمٌ ۞ وَمَا يُلَقَّىٰهَآ إِلَّا ٱلَّذِينَ صَبَرُوا۟ وَمَا يُلَقَّىٰهَآ إِلَّا ذُو حَظٍّ عَظِيمٍ﴾ [فصلت: آية: ۳۳- ۳۵]

د کلماتو معنا

ٱدْفَعْ بِٱلَّتِى هِىَ أَحْسَنُ:	بدۍ ته په نېکۍ ځواب ورکړه (د بدۍ مخنيوی په هغه څه سره وکړه چې هغه ډير ښه وي).
وَلِىٌّ حَمِيمٌ:	نږدې، خوږ او ګران دوست.
مَا يُلَقَّىٰهَآ:	دا ښه صفت (مقام) نه ورکول کېږي.
حَظٍّ عَظِيمٍ:	لويه برخه.

ژباړه

او د هغه چا له خبرې نه به ښه خبره د چا وي، چې هغه د الله خوا ته بلنه ورکړه او نيک عمل يې وکړ او ويې ويل بيشکه زه له مسلمانانو څخه يم، او (ای پيغمبره!) نيکي او بدي يو شانته نه دي، ته د بدۍ مخنيوی په هغې نيکۍ سره وکړه چې هغه ډېره ښه وي، ته به وګورې چې له تاسره د چا دښمني وه هغه به دې خوږ دوست ګرځيدلی وي. دغه صفت نه په برخه کيږي، مګر هغو خلکو ته چې صبر کوي ا و دغه مقام نه په برخه کيږي، مګر هغو خلکو ته چې د غټې برخې خاوندان دي.

تفسير

اجمالي معنی: حضرت عبدالله بن عباس رضي الله عنه ويلي دي چې د دې الهي وينا ﴿وَمَنْ أَحْسَنُ قَوْلًا مِّمَّن دَعَآ...﴾ څخه مراد د الله ﷻ پيغمبر دی چې خلک يې د اسلام لورې ته راوبلل او رښتينی عمل يې وکړ او د اسلام سپېڅلی دين يې مورږ ته د الهي ډالۍ په توګه پريښود. په يوه بل روايت کې له عبدالله بن عباس رضي الله عنهما څخه نقل شوي دي چې مراد له دې آيت څخه د پيغمبر ﷺ صحابه او ياران دي. او د ﴿فَإِذَا ٱلَّذِى بَيْنَكَ﴾ آيت په هکله مفسرينو ويلي دي چې دا د ابو سفيان بن حرب په هکله نازل شوی دی چې د پيغمبر ﷺ ډېر سخت دښمن و خو بيا يې دوست او ملاتړی شو.

غوره وينا

پورتنيو آيتونو د يو انسان د غوري وينا لپاره درې صفتونه بيان کړي دي.

- ځوک چې د الله ﷻ توحيد، طاعت او عبادت ته بلنه ورکوي.
- ځوک چې په ښو او نيکو اعمالو چې الله ﷻ پرې امر کړی، التزام او پابندي ولري او د الله له محرماتو څخه ځان وژغوري.
- ځوک چې له نيکو مسلمانانو سره اړيکې او له هغوی سره دوستي، محبت او همکاري ولري او له هغوی څخه دفاع وکړي.

د الله لورې ته بلنه يوه شرعي وجيبه ده

محمدي شريعت انسانانو ته د الله جل جلاله وروستی رسالت او نظام دی، خلکو ته د دې دين رسول او اسلامي احکامو او لارښوونو ته د خلکو هڅول، يوازې د دعوت له لارې ممکن دي. دالله لور ته بلنه يوه شرعي وجيبه ده او ځانته اصول او قواعد لري چې د قرآن کريم او د رسول عليه السلام له سنتو څخه اخيستل شوي دي.

هر مسلمان (نر او ښځه) په دې مکلف دي چې د خپلې پوهې او وس سره سم د دين د خپرولو په لاره کې زيار وباسي. په قرآن کريم کې د دعوت او د دعوت د لارو چارو په اړه ګڼ شمير آيتونه راغلي دي، په دې آيتونو کې ټينګار شوی دی چې دعوت بايد په نرمه لهجه، نيکو اخلاقو او غوره خبرو اترو سره ترسره شي. د بېلګې په ډول الله جل جلاله د بلونکو امام

(c) ketabton.com: The Digital Library

او لارښود حضرت محمد صلى الله عليه وسلم ته داسې فرمايي: ﴿ادْعُ إِلَى سَبِيلِ رَبِّكَ بِالْحِكْمَةِ وَالْمَوْعِظَةِ الْحَسَنَةِ وَجَادِلْهُمْ بِالَّتِي هِيَ أَحْسَنُ..﴾ [النحل: ۱۲۵] ژباړه: (اى پيغمبره!) د خپل رب لارې ته په حکمت او غوره نصيحت سره بلنه وکړه او له خلکو سره په داسې ډول مباحثه وکړه چې ډېره غوره وي.

د الله په لاره کې د دعوت او بلنې آداب

د الله ﷻ د دين د اصولو او اساساتو له بيانولو او د بنده او الله تعالى ترمنځ د اړيکو له ټينګولو وروسته، الله تعالى د داعيانو او بلونکو آداب او د بندګانو ترمنځ د نيکو اړيکو د استحکام په هکله داسې فرمايي:

﴿ وَلَا تَسْتَوِى ٱلْحَسَنَةُ وَلَا ٱلسَّيِّئَةُ ۚ ٱدْفَعْ بِٱلَّتِى هِىَ أَحْسَنُ فَإِذَا ٱلَّذِى بَيْنَكَ وَبَيْنَهُۥ عَدَٰوَةٌ كَأَنَّهُۥ وَلِىٌّ حَمِيمٌ ۝ وَمَا يُلَقَّىٰهَآ إِلَّا ٱلَّذِينَ صَبَرُوا۟ وَمَا يُلَقَّىٰهَآ إِلَّا ذُو حَظٍّ عَظِيمٍ﴾.

د الله تعالى لورې ته بلونکي (داعيان) ډېر غوره خلک دي، نو پر دوى لازم دي چې د خلکو سره خپلې اړيکې نيکې کړي او د ستونزو، کړاوونو او تکاليفو په وړاندې له صبر او زغم څخه کار واخلي او بديو ته په نيکۍ او احسان ځواب ورکړي– الله تعالى فرمايلي دي چې ښه او بده وينا او کړنه برابره نه ده، ځکه الله تعالى له ښې وينا او کړنې څخه راضي او خاوند ته يې نيکه بدله ورکوي خو له ناوړې او بدې وينا او کړنې څخه ناراضه کېږي او خاوند ته يې سزا ورکوي، نو پر دې اساس مؤمن دعوت کوونکي ته لازمه ده چې د خلکو بدۍ په نيکۍ ځواب کړي او د بدۍ په وړاندې له نيکۍ څخه کار واخلي چې دا کار د هغه لپاره ور او غوره دى او د هغه فضيلت او وړتيا څرګندوي.

کله چې د الله د دين دعوت کوونکى، بدي په احسان او نيکۍ او ګناه په ښښنه او زغم ځواب کړي، نو په حقيقت کې دى د خلکو دوستي حاصلوي، د هغوى کرکه او کينه لرې کوي او دښمن يې په خواخوږي او رښتيني دوست بدليږي.

دا ستر خصلت د هغه چا په برخه کيږي چې د خپل نفس په وړاندې مجاهده او هلې ځلې کوي او د قهر، غوسې، آزار او ضرر په مقابل کې له صبر، زغم او حوصلې څخه کار اخلي. همدارنګه دا ښه او نيک صفتونه يوازې د هغو کسانو په برخه کيږي چې په دنيا کې د نيکمرغۍ څخه برخمن وي او په آخرت کې د اجر او ثواب د ترلاسه کولو لپاره هلې ځلې کوي.

ابن عباس رضي الله عنه د ﴿ وَمَا يُلَقَّىٰهَآ إِلَّا ٱلَّذِينَ صَبَرُوا۟ ... ﴾ د آيت په تفسير کې ويلي دي چې الله تعالى مؤمنانو ته امر کړى دى، ترڅو د قهر او غضب پر وړاندې له صبر او

(c) ketabton.com: The Digital Library

حوصلې، د جهل پر وړاندې له حلم او نرمۍ او د بدۍ پر وړاندې له عفوې او بښنې څخه کار واخلې، نو هرکله چې داسې کارونه ترسره کړې، الله پاک به دې د شیطان له شر څخه ساتې، دښمن به یې ورته تابع ګرځوي او هغه به ورته په خواخوږي او خواږه دوست بدلوي.

فعالیت

زده کوونکي دې په دوو ډلو وویشل شي او له مشورې وروسته دې یو زده کوونکی د خپل ګروپ په استازیتوب د بدۍ په مقابل کې د ځواب ویلو طریقه شرح کړي، بیا دې د دویمې ډلې زده کوونکي د لومړۍ ډلې په خبرو کره کتنه وکړي.

د لوست ګټې او لارښوونې

د دې لوست له آیتونو څخه ډېرې ګټې ترلاسه کیږي چې ځینو ته یې اشاره کوو:

- په دنیا کې د الله ﷻ لورې ته له داعیانو څخه هیڅوک ښه او غوره نشته، همدوی دي چې د ایمان، عمل او دعوت ترمنځ یې یووالی راوستی دی.
- پر مؤمن لازم دي چې خپل ایمان ظاهر او هغه اعلان کړي او په مجلسونو، غونډو او ټولنو کې د ایمان په درلودلو د عزت او ویاړ څرګندونه وکړي، چې دا په خپله تر ټولو ښه بلنه او دعوت دی.
- لکه څرنګه چې نیکي او بدي یو شانته نه دي، نو پر مؤمن لازمه ده چې نیکي غوره کړي او بدۍ ته په نیکۍ ځواب ووایي.
- له نورو سره احسان او نیکي او د هغوی د ناوړو کړو وړو زغمل، په پای کې دښمنان په رېښتینو ملګرو او دوستانو بدلوي.

پوښتنې

۱- هغه درې صفتونه چې په آیت کې د یوه انسان د غوره وینا په هکله ذکر شوي دي، بیان کړئ؟
۲- ولې نیکي او بدي برابر نه دي؟ نیکي پر نیک عمله انسان څه اغیزه لري او بدي پر بدکاره انسان څه اثرات او اغیزې درلودلای شي؟
۳- نیکي او احسان پر دښمنانو څه اغېزه لري؟
۴- له مبارکو آیتونو څخه د بدۍ پر وړاندې د نیکۍ غوره کولو کړنلاره استنباط کړئ؟

کورنۍ دنده

د دعوت د هغو کړنلارو په هکله چې د خلکو په رابللو کې اغیزناکې دي، یوه مقاله ولیکئ چې له لسو کرښو څخه کمه نه وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

لسم لوست

ایمان او نیک عمل

﴿ وَٱلۡعَصۡرِ ۞ إِنَّ ٱلۡإِنسَـٰنَ لَفِى خُسۡرٍ ۞ إِلَّا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ وَعَمِلُواْ ٱلصَّـٰلِحَـٰتِ وَتَوَاصَوۡاْ بِٱلۡحَقِّ وَتَوَاصَوۡاْ بِٱلصَّبۡرِ ﴾ [العصر: ۱-۳]

د کلمو معناوي

وَٱلۡعَصۡرِ: قسم په وخت او زمانې، یا د مازدیگر په لمونځ، یا د مازدیگر د لمانځه په وخت.

وَتَوَاصَوۡاْ بِٱلۡحَقِّ: او یو تر بله یې په حق وصیت کړی وي.

ژباړه

قسم په زمانې (عصر) یقیناً انسان په تاوان کې دی، مګر (په تاوان کې نه دي) هغه کسان چې ایمان یې راوړی، نیک عملونه یې ترسره کړي او یو بل ته په حق ویلو او صبر کولو وصیت کوي.

تفسیر

الله ﷻ په زمانې قسم او لوړه یاده کړې ده او تاکید یې کړی دی چې انسان په تاوان کې دی، مګر هغه کسان له دې تاوان څخه په امن دي چې د پاسني آیت په ترڅ کې استثنا شوي دي.

په زمانه باندې د الهي قسم راز او حکمت

دا چې الله ﷻ په زمانه قسم یادوي دا د دې ښکارندوی دی چې زمانه او وخت د الله ﷻ په نزد د لوړ ارزښت او شرف څخه برخمن دی. نبي کریم ﷺ فرمایلي دي: «لَاتَسُبُّوا الدَّهْرَ، فَإِنَّ اللهَ هُوَ الدَّهْرُ» یعنې دهر یا زمانې ته کنځلې مه کوئ ځکه الله ﷻ دهر یا زمانه دی.

په دې معنا چې الله تعالی د زمانې بدلوونکی، ګرځوونکی، متصرف او واکدار دی.

د عصر نورې معناوې

ځینو مفسرینو ویلي دي چې له عصر څخه مراد د مازدیګر لمونځ یا د مازدیګر د لمانځه وخت دی.

د دې خبرې له مخې د مازدیګر د لمانځه غوره والی او فضیلت ثابتیږي. او په همدې دلیل ډېرو علماوو ﴿والصَّلَاةِ الْوُسْطَى﴾ یعنې منځنی لمونځ د مازدیګر په لمانځه تفسیر کړی دی.

د ځینو علماوو په نزد په دې آیت کې دې خبرې ته اشاره ده چې د دنیا عمر د مازدیګر او ماښام ترمنځ د مودې په شان لنډ او مختصر دی.

نو پر انسان لازمه ده ترڅو دا لنډه موده چې ډېره زیاته ارزښتناکه پانګه ده باید په داسې تجارت کې ولګوي چې تاوان ونه لري، ځکه وخت او زمانه ډېره لنډه ده او څه چې له منځه ولاړ شي او تیر شي، هغه بیا په لاس نه راځي.

له زیان څخه نجات موندونکي

وروسته له هغه چې انسان د خپل عمر له قیمتي پانګې څخه په ګټې نه اخېستلو سره تاواني وګڼل شو، الله ﷻ مخلص مؤمنان له دې زیان څخه مستثنی کړل او په اړه یې داسې وفرمایـل: ﴿ إِلَّا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ وَعَمِلُواْ ٱلصَّٰلِحَٰتِ ﴾ یعنی هغه کسان چې په الله ﷻ ایمان ولري او ښه عملونه ترسره کړي هیڅکله به زیان او تاوان ونهویني، ځکه هغوی د آخرت د ورځې لپاره کار کوي او د دنیا لپاره زیار د هغوی د آخرت د کار پر وړاندې خنډ نه ګرځي، دا ځکه چې هغوی د ښو عملونو په ترسره کولو سره په حقیقت کې د ایمان په مقتضا عمل کړی دی.

همدارنګه له زیان او تاوان څخه مستثنی شوي کسان هغه دي چې یو بل ته په حق سره توصیه او نصیحت کوي، الله تعالی فرمایي: ﴿ وَتَوَاصَوۡاْ بِٱلۡحَقِّ ﴾

د یادولو وړ ده چې حق د باطل په مقابل کې ځای لري او حق ټولو نیکیو او ښو عملونو ته شاملیږي، لکه: د الله ﷻ توحید، د الله تعالی د اوامرو فرمانبرداري، د الله ﷻ پر کتابونو او پیغمبرانو ایمان، آخرت ته په دنیا ترجیح ورکول او داسې نور.

همدارنګه ا لله تعالی هغه کسان له زیان او تاوان څخه مستثنی کړي دي چې یو بل ته توصیه کوي ترڅو د عبادتونو په ترسره کولو، له ګناهونو څخه په ځان ژغورلو او د هغو ستونزو او کړاوونو پر وړاندې چې د دعوت په لار او نورو دنیوي امورو کې انسان ته رسیږي، له صبر او حوصلې څخه کار واخلي، چې دا مطلب په ﴿ وَتَوَاصَوۡاْ بِٱلصَّبۡرِ ﴾ جمله کې ادا شوی دی.

نو له زیان څخه نجات میندونکی کسان په لاندینیو څلورو صفاتو موصوف دي چې دغه څلور صفات عبارت دي له: ایمان، نیک عمل، په حق او صبر سره توصیه او نصیحت کول.

د سورة العصر مقام او ارزښت

امام شافعي رحمة الله علیه د دې سورت د اهمیت په هکله فرمایلي دي که د قرآن کریم نه د العصر سورت څخه پرته بل هیڅ شی نه وای نازل شوی نو همدا سورت د انسانانو لپاره کافي و.

(c) ketabton.com: The Digital Library

همدارنګه له عبيدالله بن حفص څخه ددې سورت د فضيلت په هکله داسې روايت شوی دی: کله به چې د نبي کريمﷺ له ملګرو څخه دوه تنه له يو بل سره مخامخ کېدل، نو ترڅو به يې چې سورة العصر يو بل ته نه و اورولی، نو له يو بل څخه به نه جلا کېدل.

د لوست ګټې او لارښوونې

- ❖ د انسان په ژوندانه کې وخت او زمان ډېر زيات ارزښت لري، چې بايد يوه لحظه يې هم ضايع نشي.
- ❖ انسانان په عمومي توګه په زيان او تاوان کې دي، پرته له هغو چې ايمان يې راوړی دی او نيکو عملونو ته يې مخه کړې ده.
- ❖ هر مسلمان په حق ويلو او د الله ﷻ د دين په خپرولو مکلف دی، هغه بايد د الله ﷻ د دين ساتنه وکړي.
- ❖ مسلمانان مکلف دي چې يو بل ته د الله په طاعتونو، د نفساني غوښتنو او ګناه په پرېښودلو او د مصيبتونو او کړاوونو پر مهال په صبر کولو او د الله ﷻ قضا او قدر ته په تسليمېدلو نصيحت او سپارښتنه وکړي.

پوښتنې

١- د (العصر) معنا څه ده؟

٢- انسان ته د تاوان او زيان د رسېدلو لاملونه څه شی دي؟

٣- د لاندېنيو جملو معنا څرګنده کړئ:

(وَتَوَاصَوۡاْ بِٱلۡحَقِّ)

(وَتَوَاصَوۡاْ بِٱلصَّبۡرِ)

٤- امام شافعي رحمة الله عليه د العصر سورت د فضيلت او غوره والي په هکله څه فرمايلي دي؟

٥- له سورة العصر څخه کومې ګټې او لارښوونې حاصلولی شو؟

کورنۍ دنده

زده کوونکي دې د انسان د خلاصون او نجات د اسبابو په هکله يوه مقاله وليکي چې له لسو کرښو څخه کمه نه وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

امانت او په اسلام کې د هغه ارزښت

﴿إِنَّ ٱللَّهَ يَأۡمُرُكُمۡ أَن تُؤَدُّواْ ٱلۡأَمَٰنَٰتِ إِلَىٰٓ أَهۡلِهَا وَإِذَا حَكَمۡتُم بَيۡنَ ٱلنَّاسِ أَن تَحۡكُمُواْ بِٱلۡعَدۡلِۚ إِنَّ ٱللَّهَ نِعِمَّا يَعِظُكُم بِهِۦٓۗ إِنَّ ٱللَّهَ كَانَ سَمِيعَۢا بَصِيرٗا ۞ يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓاْ أَطِيعُواْ ٱللَّهَ وَأَطِيعُواْ ٱلرَّسُولَ وَأُوْلِي ٱلۡأَمۡرِ مِنكُمۡۖ فَإِن تَنَٰزَعۡتُمۡ فِي شَيۡءٖ فَرُدُّوهُ إِلَى ٱللَّهِ وَٱلرَّسُولِ إِن كُنتُمۡ تُؤۡمِنُونَ بِٱللَّهِ وَٱلۡيَوۡمِ ٱلۡأٓخِرِۚ ذَٰلِكَ خَيۡرٞ وَأَحۡسَنُ تَأۡوِيلًا﴾ [النساء : ۵۸- ۵۹]

د کلماتو معناوې

ٱلۡأَمَٰنَٰتِ: امانتونه (خپل څښتن ته د بېرته ورکولو په نیت د یوه شي ساتل دي).

ٱلۡعَدۡلِ: انصاف (د حق رسیدنه خپل خاوند ته).

فَرُدُّوهُ إِلَى ٱللَّهِ وَٱلرَّسُولِ: نو الله ﷻ او د هغه رسول ﷺ ته یې وسپارئ، د هغه حکم د الله ﷻ په کتاب او د هغه د رسول ﷺ په سنتو کې ولټوئ.

ژباړه

بیشکه الله ﷻ تاسې ته حکم کوي چې امانتونه د هغو خاوندانو ته وسپارئ او کله چې د خلکو په منځ کې فیصله کوئ نو په عدالت سره یې وکړئ بیشکه الله پاک تاسې ته ډېر ښه نصیحت کوي او الله پاک ښه اوریدونکی او ښه لیدونکی دی.

ای مؤمنانو! د الله ﷻ، د رسول ﷺ او هغو کسانو اطاعت وکړئ چې له تاسې نه د امر خاوندان دي، بیا که ستاسو ترمنځ په کومه خبره شخړه پیښه شي نو هغه د الله ﷻ او رسول ﷺ لوري ته محوله کړئ که تاسې په ربښتیا سره پر الله ﷻ او د آخرت په ورځ ایمان لرئ دا کار غوره دی او د پایلې په اعتبار هم ښه دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

تفسیر

الله تعالی خپلو بندګانو ته امر کړی ترڅو امانتونه د هغو خاوندانو ته بېرته وسپاري او د حکم او پریکړې پر مهال په عدل فیصله وکړي. همدارنګه الله تعالی خپل بندګان د خپل ځان او پیغمبر ﷺ په اطاعت او پیروی او د چارواکو په پیروی مامور کړي دي. الله تعالی د لوست په لومړي آیت کې د نیکو عملونو څخه دوه خصلتونه بیان کړي دي یو د امانتونو خاوندانو ته بېرته د هغوی امانت سپارل، بل په فیصله او حکم کولو کې له عدل څخه کار اخیستل.

د امانتونو ادا کول

امانت هر هغه شی دی چې انسان یې د ساتنې لپاره د اعتماد وړ ګرځي، که هغه شی مادي وي یا معنوي. کله امانت د الله ﷺ سره ژمنه او وعده وي چې ادا کول یې د الله تعالی د اوامرو عملي کول او له منهیاتو څخه یې ډډه کول دي.

کله امانت د خلکو پر وړاندې وي، لکه د انسانانو امانتونه او اسرار چې ادایې پرته له درغلی او خیانته خپلو خاوندانو ته د هغو امانتونو او رازونو بېرته سپارل دي. عام مسوولیتونه او دندې په غاړه اخیستل هم یو ډول امانت دی، د امانت غوښتنه دا ده چې دا مسوولیتونه او دندې باید په سمه توګه سر ته ورسول شي. که څوک په دولتي، خصوصي یا شخصي ادارو کې په کار وګمارل شي او په خپل کار کې لټي وکړي او هغه په سمه توګه تر سره نه کړي نو د خیانت مرتکب شوی دی. همدا راز د عامه شتمنیو څخه ناوړه ګټه اخیستل او د هغو په ساتنه کې بې پروایي کول هم په امانت کې د خیانت یوه بېه ده.

دې مبارک آیت او نورو آیتونو او نبوي احادیثو، مؤمنان د ټولو امانتونو ادا کولو ته تشویق او ترغیب کړي دي.

د امانت ساتلو او د هغه د ارزښت په هکله ډېر آیتونه او احادیث راغلي دي لکه چې الله تعالی فرمايي: ﴿ إِنَّا عَرَضْنَا ٱلْأَمَانَةَ عَلَى ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ وَٱلْجِبَالِ فَأَبَيْنَ أَن يَحْمِلْنَهَا وَأَشْفَقْنَ مِنْهَا وَحَمَلَهَا ٱلْإِنسَٰنُ ﴾ [الاحزاب:۷۲]

یعني: موږ دغه امانت، آسمانونو، ځمکې او غرونو ته وړاندې کړ، نو هغوی یې پورته کولو ته تیار نه شول او ورڅخه وویریدل، خو انسان هغه پورته کړ. او په بل ځای کې الله ﷻ امانت ساتونکي خلک بریالي ښودلي دي، فرمايي: ﴿ وَٱلَّذِينَ هُمْ لِأَمَٰنَٰتِهِمْ وَعَهْدِهِمْ رَٰعُونَ ﴾

[المعارج: ۳۲ ، المؤمنون : ۸].

(c) ketabton.com: The Digital Library

يعني: او بريمن (كامياب) هغه کسان دي چې د خپلو امانتونو او ژمنې (وعدې) پالنه او رعايت کوي.

همدارنګه نبي کريم ﷺ ايمان او دين په امانت پورې اړوند بللی دی، فرمايي: «لا إيمَانَ لِمَنْ لا أَمَانَةَ لَهُ، وَلا دِينَ لِمَنْ لا عَهْدَ لَهُ»[1] يعني څوک چې امانت نه رعايت کوي ايمان نه لري او څوک چې وعده او ژمنه نه پوره کوي دين نه لري.

په عدل سره حکم او قضاوت

الله تعالی مؤمنانو ته امر کړی چې په خپل حکم او قضاوت کې عدل او حق په نظر کې وساتي.

الله ﷻ د خپلې پاچاهۍ بنسټ په دوو اصلونو (حق او عدل) باندې اېښی دی. کله چې په حکم او قضاوت کې ظلم او بې عدالتي وي نو انسانان د بدبختۍ او تباهۍ خواته ځي، حقوق ضايع او د انسانانو ترمنځ فساد خپرېږي.

په دې هکله ډېر آيتونه او حديثونه راغلي چې يو له هغو دا الهي وينا ده چې فرمايي:

﴿إِنَّ ٱللَّهَ يَأۡمُرُ بِٱلۡعَدۡلِ وَٱلۡإِحۡسَٰنِ﴾ [النحل: ۹۰]. يقيناً الله تعالی په عدل او احسان امر کوي.

په وينا وو کې عدل او انصاف

همدارنګه الله تعالی په خبرو کولو کې د عدل او انصاف په رعايت کولو تاکيد کړی، الله تعالی فرمايي:

﴿ وَإِذَا قُلۡتُمۡ فَٱعۡدِلُواْ وَلَوۡ كَانَ ذَا قُرۡبَىٰ ﴾ [الانعام:۱۵۲]. يعني: هرکله چې خبرې کوئ نو په عدالت سره يې وکړئ، که هغه د خپلوانو په هکله هم وي.

انس بن مالک رضي الله عنه روايت کړی چې د الله پيغمبر فرمايي: «لا تَزَالُ هٰذِهِ الْأُمَّةُ بِخَيْرٍ مَا اِذَا قَالَتْ صَدَقَتْ وَ اِذَا حَكَمَتْ عَدَلَتْ وَ اِذَا اسْتُرْحِمَتْ رَحِمَتْ»[2]

يعني: تر هغه وخته پورې به دا امت (زما امت) په خير او نيکۍ کې وي، ترڅو چې دوی په رښتيا وينا کوي او کله چې حکم کوي، عدالت کوي او کله چې ورڅخه د رحم غوښتنه وشي، رحم او مهرباني کوي.

بيا الله تعالی مؤمنانو ته خطاب کوي او فرمايي: ﴿ إِنَّ ٱللَّهَ نِعِمَّا يَعِظُكُم بِهِۦٓۗ إِنَّ ٱللَّهَ كَانَ سَمِيعَۢا بَصِيرٗا ﴾

۱-المعجم الکبير للطبرانی

۲ -مسند ابو يعلی.

يعني: الله تعالى د امانت په ادا کولو او په عدالت حکم کولو سره تاسو ته ډېر غوره نصيحت کوي چې په هغه کې ستاسو دنيوي او اخروي ګټې او نيکمرغي نغښتې دي، نو پر تاسو لازم ده اى مؤمنانو چې د الله ﷻ په لارښوونو او حکمونو عمل وکړئ، ځکه الله تعالى په هغه څه چې له ستاسو څخه صادرېږي (د امانتونو په ادا کولو او خيانت کولو) ښه خبر، اوريدونکى او ليدونکى دى.

د الله ﷻ، د هغه رسول ﷺ او د اولي الامر اطاعت او پيروي

بيا قرآني آيت مؤمنانو ته د الله ﷻ په پيروى او د هغه د پيغمبر په پيروى امر کوي. همدارنګه الله تعالى مؤمنانو ته امر کوي چې د خپل اولي الامر يا مسلمان مشر پيروي وکړي اولى الامر يا مشر د امير، حاکم او د مسلمانانو د سرلښکر څخه عبارت دى، چې پر مسلمانانو يې پيروي او اطاعت تر هغه واجب ده ترڅو چې د الله ﷻ په نافرمانى امر ونه کړي. خو که چيرته د مشر امر له الهى شريعت څخه مخالف وي نو بيا هيڅ ته د هغه اطاعت او پيروي جواز نه لري ځکه د الله ﷻ پيغمبر ﷺ فرمايلي دي:

«لا طَاعَةَ لِمَخْلُوقٍ فِي مَعْصِيَةِ الْخَالِقِ»[1] يعني د الله ﷻ د نافرمانى په صورت کې د مخلوق پيروي نشته.

بيا الله تعالى مؤمنانو ته د جنګ او اختلاف پر مهال لارښوونه کړې ده چې د الله ﷻ کتاب او د هغه د رسول ﷺ سنتو ته رجوع وکړي، د الله رسول ﷺ داسې فرمايلي دي:

«مَا نَهَيْتُكُمْ عَنْهُ فَاجْتَنِبُوهُ وَمَا أَمَرْتُكُمْ بِهِ فَافْعَلُوا مِنْهُ مَا اسْتَطَعْتُمْ فَإِنَّمَا أَهْلَكَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِكُمْ كَثْرَةُ مَسَائِلِهِمْ وَاخْتِلَافِهِمْ عَلَى أَنْبِيَائِهِمْ»

يعني: له هغه څه چې مې منع کړي ياست له هغه څخه ډډه وکړئ او په هغه څه چې مې درته امر کړى، د خپل توان او وس مطابق په هغه عمل وکړئ، ستاسو څخه مخکې تير شوي امتونه د دوى د زياتو پوښتنو او اختلافونو په سبب چې د خپلو پيغمبرانو په هکله يې کول هلاک شوي دي.

فعاليت

هر زده کوونکى دې په دې هکله چې څه وخت د مخلوق پيروي او اطاعت واجب او څه وخت ناروا دى، په خپله کتابچه کې يو نبوي حديث وليکي.

۱- المعجم الکبير للطبرانى

(c) ketabton.com: The Digital Library

د لوست ګټې او لارښوونې

د دې مبارک آيت ځينې ګټې او لارښوونې په دې ډول دي:

- ❖ د امانت ادا کول او د خلکو په منځ کې په عدل او حق سره فيصله کول.
- ❖ د مسلمان اولی الامر او مشر اطاعت او پيروي کول په هغه صورت کې چې د الله ﷻ په نافرمانۍ حکم ونه کړي.
- ❖ د مسلمانانو د اختلاف په صورت کې د الله ﷻ کتاب او د نبي کريم ﷺ سنتو ته مراجعه کول، برابره ده که دا اختلاف د دين د امورو په هکله وي يا د دنيا د امورو په هکله.

پوښتنې

۱. د مؤمنانو دوه نيک او ښايسته عملونه بيان کړئ.؟
۲. الله پاک ولې د خلکو په منځ کې په عدل کولو سره امر کړی په عدل سره د امر کولو ګټې بيان کړئ.؟
۳. د الله ﷻ د دې وينا ﴿ أَطِيعُواْ ٱللَّهَ وَأَطِيعُواْ ٱلرَّسُولَ ﴾ څخه څه ګټې حاصلولی شو؟
۴. د الله د رسول او اولي الامر په اطاعت او پيروۍ کې څه توپير دی؟ واضح يې کړئ.
۵. په کوم حالت کې پر مسلمانانو د خپل مشر اطاعت لازم نه دی؟ په نبوي حديث استدلال وکړئ.
٦ – الله تعالی موږ ته هغه مرجع او منبع معرفي کړې ده چې د اختلاف او جګړې په وخت کې بايد هغې ته مراجعه وکړو. هغه منبع کومه ده او دليل يې څه دی؟
۷– د شرعي مفهوم له مخې امانت کومو شيانو ته شامليږي؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

د وینا او کړني یووالی

﴿ وَلَا تَلْبِسُوا۟ ٱلْحَقَّ بِٱلْبَٰطِلِ وَتَكْتُمُوا۟ ٱلْحَقَّ وَأَنتُمْ تَعْلَمُونَ ۝ وَأَقِيمُوا۟ ٱلصَّلَوٰةَ وَءَاتُوا۟ ٱلزَّكَوٰةَ وَٱرْكَعُوا۟ مَعَ ٱلرَّٰكِعِينَ ۝ أَتَأْمُرُونَ ٱلنَّاسَ بِٱلْبِرِّ وَتَنسَوْنَ أَنفُسَكُمْ وَأَنتُمْ تَتْلُونَ ٱلْكِتَٰبَ أَفَلَا تَعْقِلُونَ ۝ وَٱسْتَعِينُوا۟ بِٱلصَّبْرِ وَٱلصَّلَوٰةِ وَإِنَّهَا لَكَبِيرَةٌ إِلَّا عَلَى ٱلْخَٰشِعِينَ ۝ ٱلَّذِينَ يَظُنُّونَ أَنَّهُم مُّلَٰقُوا۟ رَبِّهِمْ وَأَنَّهُمْ إِلَيْهِ رَٰجِعُونَ ﴾ [البقرة:۴۲-۴۶]

د کلمو معناوې

وَلَا تَلْبِسُوا۟: او مه ګډوئ، مه ور آغوندئ

أَقِيمُوا۟ ٱلصَّلَوٰةَ: لمونځ د ارکانو، شرطونو او آدابو په مراعاتولو سره ادا کړئ.

وَءَاتُوا۟ ٱلزَّكَوٰةَ: زکات (مستحقینو ته) ورکړئ.

ٱلْبِرَّ: نېکي (ټول نیک عملونه).

بِٱلصَّبْرِ: په زغم.

ٱلْخَٰشِعِينَ: عاجزي کوونکي.

ژباړه

او حق له باطل سره مه ګډوئ او مه پټوئ حق، حال دا چې تاسې (په دې خلط او پټولو سره) پوهیږئ او له پوهیدو سره سره د حق پټولو هڅه مه کوئ.

او لمونځ قایم کړئ، زکات ورکړئ او له رکوع کوونکو (لمونځ کوونکو مسلمانانو) سره رکوع وکړئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

آیا تاسې نورو ته د نیکۍ لارې د غوره کولو امر کوئ او خپل ځانونه هیروئ؟ په داسې حال کې چې تاسو کتاب لولئ، نو آیا تاسې له عقل څخه کار نه اخلئ.

او (په هر سختۍ کې له الله) په صبر او لمانځه سره مرسته وغواړئ، په دې کې شک نشته چې لمونځ یو ډېر درروند کار دی، خو په عاجزۍ کوونکو درروند نه دی، هغوی چې یقین کوي، چې بیشکه له خپل پروردګار سره مخامخ کیدونکي دي او په تحقیق هغوی الله تعالی ته بیرته ورتلونکي دي.

تفسیر

الله تعالی په دې آیتونو کې د ځمکې د مخ ټولو خلکو او امتونو ته چې خپل پیغمبران یې د دوی د هدایت لپاره رالیږلي دي امر کړی دی چې حق پټ نه کړي او د خپلو باطلو غوښتنو په حکم د الله ﷻ احکامو ته تغییر ورنه کړي، دا غوښتنه یې په ځانګړي ډول له یهودو څخه وه ځکه چې هغو ته حق معلوم و، خو د تعصب او کینې له امله یې هغه ته تغییر ورکاوه، ترڅو خلک د حق له پیروۍ څخه منع کړي. یهودو حق پټ او له باطل سره یې ګډ کړل، حال دا چې ښه پوهیدل چې حق هماغه دی چې د اسلام پیغمبر ﷺ راوړی دی.

بیا الله ﷻ مؤمنانو ته امر کوي چې د خپل دین په ارکانو عمل وکړي څو یې زړونه حق ته لاره پیدا کړي او له الله ﷻ څخه یې ویره زیاته شي.

قرآن کریم دلته داسلام دوه اساسي رکنونه بیانوي چې لومړی د لمانځه ادا کول دي او دا لوی بدني عبادت دی چې له ټولو ارکانو او شرایطو سره ادا کول یې ډیرې ګټې لري او لمونځ کوونکی له فحشا او نارواوو څخه ژغوري. دویم رکن زکات دی چې دا تر ټولو لوی مالي عبادت دی.

پرته له شکه پردې عبادت التزام او پابندي زړونو ته سپیڅلتیا وربښي او نفسونه پاکوي.که چیرې انسان د دې عبادت په ادا کولو کې بې پروايي او غفلت وکړي، نو په دنیا او آخرت کې یې ذلت او خواري په برخه کیږي.

د وینا او کړنې مطابقت

وروسته له هغو اوامرو او ویناوو چې د یهودو طایفې ته یې وړاندې کړې، الله تعالی هغوی د غیر عاقلانه تصرفاتو او کړو وړو په مقابل کې ورټل او داسې یې ورته وفرمایل:

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿ أَتَأۡمُرُونَ ٱلنَّاسَ بِٱلۡبِرِّ وَتَنسَوۡنَ أَنفُسَكُمۡ وَأَنتُمۡ تَتۡلُونَ ٱلۡكِتَٰبَۚ أَفَلَا تَعۡقِلُونَ ﴾ يعني:

آيا تاسې خلکو ته په نيکو کارونو حکم کوئ او خپل ځانونه هيروئ حال داچې د الله ﷻ کتاب هم لولئ ولې له عقل نه کار نه اخلئ.

دلته استفهام د توبيخ او تعجب او د يهودو د بدو کړو وړو د غندنې لپاره دی چې خلکو ته يې په نيکيو امر کاوه، خو هغوی په خپله دغه کار نه ترسره کاوه. حال دا چې د دې کار په بدی د تورات له مخې ښه پوهيدل، نو ځکه قرآني آيتونو د دوی عقل مخاطب ګرځولی او دوې له داسې کار څخه منع کوي او دې ته يې پام اړوي چې دا کار د عقل او پوهې د تقاضا پر خلاف دی.

په صبر او لمانځه سره مرسته غوښتل

په دې آيتونو کې الله تعالی يهوديانو ته د دې ښوونه کوي چې د خپل کتاب څخه په سمه توګه استفاده وکړي، ترڅو يې زړونه پاک او په نيتونو کې يې اخلاص راشي، نو الله تعالی هغوی ته امر وکړ چې لومړی د صبر په واسطه مرسته وغواړي، ځکه صبر انسان د الله ﷻ په هغه وعده ډاډمنوي چې صبر کوونکو ته يې د لوی اجر او ثواب زيری ورکړی دی، صبر کوونکو خپل نفسونه د خپلو غوښتنو څخه محروم کړي او په ټينګه يې له ګناه او نافرمانۍ څخه ساتلي دي.

همدارنګه قرآني آيتونو په لمانځه سره د مرستې د غوښتلو امر کړی دی ترڅو په دې وسيله د بې حياييو او ناروا وو څخه ډډه وشي، ځکه د لمانځه د ادا کولو پر مهال، انسان په ښکاره او پټو حالتونو کې الله ﷻ يادوي او هغه پر خپل ځان باندې څارونکی ګڼي.

يقيناً لمونځ کول له داسې شرطونو او ادبونو سره يو ستونزمن کار دی مګر د هغه کسانو لپاره نه چې د الله ﷻ څخه ويريږي او د هغه عذاب رايادوي، هغو ته دا يو آسان او زړه ته نږدې کار دی، لکه څرنګه چې د الله ﷻ رسول فرمايلي دي: «وَجُعِلَتْ قُرَّةُ عَيْنِي فِي الصَّلَاةِ»[١]

يعنی زما د سترګو روښنايي او يخوالی په لمانځه کې دی.

الله تعالی په خشوع او عاجزۍ سره لمونځ کوونکي بنده ګان له هغو خلکو څخه مستثنا کړي دي چې لمونځ ادا کول ورته ګران بريښي. دا په دې چې دوی يقين لري چې د قيامت په ورځ به د خپل پروردګار سره مخامخ کيږي او د ټولو ستنيدنه يوازې د الله ﷻ لور ته ده او الله ﷻ به د دوی د عملونو ښه بدله ورکوي نو له همدې امله نه يوازې لمونځ وربانديې سخت او ګران نه تماميږي بلکې په ډېره مينه يې ادا کوی او د لمانځه په واسطه د الله ﷻ نه مرسته غواړي او کله چې هغوی ته کومه ستونزه پيښه شي، نو د لمانځه په ادا کولو سره د الله ﷻ عبادت ته مخه کوي.

ځکه کله به چې رسول الله ﷺ ته هم څه مهم کار پيښ شو، نو لمانځه ته به يې مخه کوله.

---

[١]- مسند امام احمد.

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

فعالیت

❖ د صبر او لمانځه څخه د مرستې غوښتنې د څرنګوالي په اړه دې زده کوونکي له يو بل سره بحث وکړي.

د لوست ګټې او لارښوونې

د دې لوست ځينې ګټې او لارښوونې په دې ډول دي:

❖ رښتينی مؤمن د الله ﷻ د کتاب په بشپړه توګه پيروي کوي د هغه په اوامرو عمل او له نواهيو څخه يې ډډه کوي او فرايض يې په ښه شان سرته رسوي.

❖ رښتينی مؤمن هغه دی چې يوازې له الله ﷻ څخه ووېرېږي او د بل هيڅ شي پروا ونه لري.

❖ رښتينی مؤمن هغه دی چې د الله ﷻ په ټولو اوامرو ځان مکلف ګڼي او هيڅ ديني او شرعي کار د نفس د غوښتنو لپاره نه پرېږدي.

❖ رښتينی مؤمن هغه دی چې وينا يې له کړنې سره برابره وي او داسې څه نه وايي چې خپله پرې عمل نه کوي.

❖ رښتينی مؤمن د ستونزو پر مهال لمانځه ته مخه کوي او د لمونځ په ادا کولو سره له الله تعالی څخه مرسته غواړي.

پوښتنې

۱- الله تعالی ولې د لمانځه په قايمولو او د زکات په ادا کولو امر کړی دی؟

۲- د (اقامة الصلاة) معنی څه ده؟

۳- الله تعالی يهود د دوو مهمو رکنونو څخه په مرسته غوښتلو مامور کړي دي ترڅو د ژوندانه پر ستونزو برلاسي شي. هغه دوه رکنونه کوم دي؟

۴- د صبر معنا څه ده؟

۵- د صبر ډولونه بيان کړئ؟

۶- انسان څرنګه په صبر او لمانځه مرسته غواړي؟

کورنۍ دنده

هر زده کوونکی دې د لوست په رڼا کې د صادق او رښتيني مؤمن په هکله يوه لنډه مقاله په خپلو کتابچو کې وليکي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د الله ﷻ له ذکر نه د سرغړونې پایله

﴿وَمَن يَعْشُ عَن ذِكْرِ ٱلرَّحْمَٰنِ نُقَيِّضْ لَهُۥ شَيْطَٰنًا فَهُوَ لَهُۥ قَرِينٌ ۝ وَإِنَّهُمْ لَيَصُدُّونَهُمْ عَنِ ٱلسَّبِيلِ وَيَحْسَبُونَ أَنَّهُم مُّهْتَدُونَ ۝ حَتَّىٰٓ إِذَا جَآءَنَا قَالَ يَٰلَيْتَ بَيْنِى وَبَيْنَكَ بُعْدَ ٱلْمَشْرِقَيْنِ فَبِئْسَ ٱلْقَرِينُ ۝ وَلَن يَنفَعَكُمُ ٱلْيَوْمَ إِذ ظَّلَمْتُمْ أَنَّكُمْ فِى ٱلْعَذَابِ مُشْتَرِكُونَ ۝ أَفَأَنتَ تُسْمِعُ ٱلصُّمَّ أَوْ تَهْدِى ٱلْعُمْىَ وَمَن كَانَ فِى ضَلَٰلٍ مُّبِينٍ﴾

[الزخرف:۳٦-٤٠]

د کلماتو معناوې

يَعْشُ: ځوک چې د الله ﷻ له ذکر څخه بې پروایي او غفلت کوي.

نُقَيِّضْ: مسلط کوو.

قَرِينٌ: مل او همیشنی دوست او ملګری.

لَيَصُدُّونَهُمْ: هغوی له حق څخه اړوي.

ٱلسَّبِيل: حقه لاره، د اسلام دین

ژباړه

ځوک چې د رحمن خدایﷻ له ذکر څخه ځان په غفلت او بی پروایی کې اچوي، نو موږ په هغه باندې یو شیطان مسلط کوو نو هغه به یې ملګری وي، دا شیطانان دغسې خلک له سمې لارې څخه منع کوي او هغوی (له ځانه سره) دا ګمان کوي چې موږ په سمه روان یو. ترڅو چې کله (دغه انسان) زموږ حضور ته راشي نو خپل شیطان دوست ته به ووایي: کاشکې زما او ستا ترمنځ د ختیځ او لویدیځ لېرې والی وای ته خو ډېر بد ملګری وې.

او نن ورځ به (دا بیزاري) تاسی ته هیڅ ګټه ونه رسوي، ځکه چې تاسې ظلم کړی دی ستاسې لپاره بیشکه تاسې (او ستاسې شیطان) په عذاب کې یو برابر او شریکان یئ.
نو ای پیغمبره! آیا ته به کاڼه واوروې یا به ړندو او په ښکاره ګمراهۍ کې غورځیدلو خلکو ته لاره وښیې؟

تفسیر

د بدې ملګرتیا پایله

دا مبارک آیتونه بیانوي چا چې د الله ﷻ له ذکر او لارې څخه سرغړونه کړې او په کایناتو او قرآن کریم کې د الله ﷻ د واضحو او ښکاره دلیلونو څخه سترګې پټوي او په باطله لاره درومي، نو الله تعالی شیطان د ده ملګری او مل ګرځوي.

د مسلم په روایت حدیث دی، چې: د هر مسلمان لپاره یو جني ملګری وجود لري او شیطان کولای شي د آدم د اولادې د وینو په جریان کې حرکت وکړي.

په دې ترتیب شیطانان خپل کافر پیروان او دوستان له حقې لارې څخه اړوي او هغوی داسې ګڼي چې لارموندونکي دي حال دا چې دوی په ښکاره ګمراهۍ کې دي، ترڅو چې بیا را ژوندي کړای شي، لکه چې الله تعالی فرمایي: ﴿ وَإِنَّهُمْ لَيَصُدُّونَهُمْ عَنِ ٱلسَّبِيلِ وَيَحْسَبُونَ أَنَّهُم مُّهْتَدُونَ ﴾
یعنی شیطانان همیشه له الله ﷻ څخه غافل خلک د الله ﷻ له لارې څخه اړوي او هغوی داسې ګڼي چې هدایت موندونکي دي.

الله تعالی موږ ته خبر راکوي، چې کله د قیامت په ورځ الله ﷻ کافر انسان ژوندی کوي نو دا کافر هیله کوي چې د ده او د ناوړه ملګري ترمنځ یې د ختیځ او لویدیځ فاصله وای او دا کافران خپلو ملګرو ته وایي: کاشکې تاسومې نه وای پیژندلي او تاسو زه نه وای پیژندلی، کاشکې تاسومې نه وای لیدلي او تاسو زه نه وای لیدلی، تاسې څومره بد او ناوړه یاران او دوستان وئ.

خو الهي فرمان دوی ټولو ته داسې خرګندونه کوي، چې ستاسوله یو بل څخه بیزاري او نفرت ګټه نه لري بلکې تاسې ټول د عذاب مستحق او ورِ یئ او په دې دردناک عذاب کې شریک یئ (او ستاسو په عذاب کې به څه کمی رانشي).

هدایت د الله ﷻ له لوري دی

بیا قرآني خطاب د الله ﷻ پیغمبر ته متوجه شوی، الله ﷻ له خپل نبي څخه پوښتنه کوي چې آیا ته به هغه څوک واورولی شې چې هغه د اوریدنې له نعمت څخه محروم شوی وي؟ او یا به وکولای شې چې ړانده لیدونکي کړې؟ او یا په ښکاره ګمراهۍ کې ډوبو خلکو ته لارښوونه وکړې؟ نه دا ټول کارونه ستا له وس او قدرته پوره نه دي او ته یوازې هغو کسانو ته تبلیغ کوونکی او ویره ورکوونکی یې چې وغواړي خپل ځان د دوزخ له اوره وژغوري لکه څنګه چې الله ﷻ د دې امر تینګار خپل رسول ته کړی دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿ أَفَأَنتَ تُسْمِعُ ٱلصُّمَّ أَوْ تَهْدِى ٱلْعُمْىَ وَمَن كَانَ فِى ضَلَـٰلٍ مُّبِينٍ ﴾ يعني آيا ته دې كڼو ته كولاى شې خبرې واوروې او يا دې ړندو او ضدي ګمراهانو ته لارښوونه وكړې؟

همدارنګه د دې لوست مبارک آيتونه د پيغمبرﷺ او مشركانو ترمنځ تضاد او اختلاف راپه ګوته كوي، ځكه د الله ﷻ پيغمبرﷺ په اصرار او زړه سوي د دوی د دعوت لپاره هلې ځلې كوي او مشركان په ګمراهۍ او سرغړونه ټينګار كوي او د قرآن او نبوت د ښكاره دلايلو څخه سترګې پټوي او كفر او عناد ته دوام وركوي.

د لوست ګټې او لارښوونې

له مباركو آيتونو څخه ځينې ګټې او لارښوونې ترلاسه كېږي.

- ❖ څوک چې د قرآن كريم له آيتونو او ښكاره دلايلو څخه سرغړونه كوي، الله پاک به هغه ته ددې په بدل كې د داسې شيطان ملګرتيا ورپه برخه كړي چې پر ده به مسلط وي او په دنيا او آخرت كې به ورته د هلاكت او تباهۍ لور ته لارښوونه كوي.
- ❖ كافران په ګمراهۍ كې روان دي په داسې حال كې چې دوی ګمان كوي چې لارموندونكي دي.
- ❖ بايد په قرآن كريم منګولې ونښلوئ ځكه قرآن كريم انسان ته هغه سمه او نيغه لاره ښيي چې د دنيا او آخرت د نيكمرغيو ضمانت كوي.
- ❖ د قرآن كريم پيروي په دنيا او آخرت كې د عزت او سرلوړۍ لامل دی، چې عربو د قرآن په نازليدلو سره دا عزت او مرتبه ترلاسه كړه، لكه څرنګه چې الله تعالی دا حقيقت خپل پيغمبرﷺ ته داسې بيـــان كړی دی: ﴿وَإِنَّهُ لَذِكْرٌ لَّكَ وَلِقَوْمِكَ﴾ [الزخرف: ۴۴] يعنی: قـــرآن كريم ستا او ستا د قوم لپاره شرف او عزت دی.

پوښتنې

۱- د هغو كسانو سزا، چې د الله له ذكر څخه مخ اړوي او د هغه له آياتو څخه سترګې پټوي څه ده؟
۲- شيطانان د خپلو پيروانو او دوستانو سره څه كار كوي؟
۳- پيروان او امر منونكي د قيامت په ورځ خپلو مشرانو او متبوعانو ته څه وايي؟
۴- قرآني نص څه شی د پيغمبرﷺ له قدرت او صلاحيت څخه لرې ګڼلی دی؟

كورنۍ دنده

د قيامت په ورځ كافر انسان د خپل دوست او ملګري په هكله څه وايي؟ د دې مطلب مهمې نكتې په خپلو كتابچو كې وليكئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

نیکي څه ده؟

﴿ لَّيۡسَ ٱلۡبِرَّ أَن تُوَلُّواْ وُجُوهَكُمۡ قِبَلَ ٱلۡمَشۡرِقِ وَٱلۡمَغۡرِبِ وَلَٰكِنَّ ٱلۡبِرَّ مَنۡ ءَامَنَ بِٱللَّهِ وَٱلۡيَوۡمِ ٱلۡأٓخِرِ وَٱلۡمَلَٰٓئِكَةِ وَٱلۡكِتَٰبِ وَٱلنَّبِيِّـۧنَ وَءَاتَى ٱلۡمَالَ عَلَىٰ حُبِّهِۦ ذَوِي ٱلۡقُرۡبَىٰ وَٱلۡيَتَٰمَىٰ وَٱلۡمَسَٰكِينَ وَٱبۡنَ ٱلسَّبِيلِ وَٱلسَّآئِلِينَ وَفِي ٱلرِّقَابِ وَأَقَامَ ٱلصَّلَوٰةَ وَءَاتَى ٱلزَّكَوٰةَ وَٱلۡمُوفُونَ بِعَهۡدِهِمۡ إِذَا عَٰهَدُواْۖ وَٱلصَّٰبِرِينَ فِي ٱلۡبَأۡسَآءِ وَٱلضَّرَّآءِ وَحِينَ ٱلۡبَأۡسِۗ أُوْلَٰٓئِكَ ٱلَّذِينَ صَدَقُواْۖ وَأُوْلَٰٓئِكَ هُمُ ٱلۡمُتَّقُونَ ﴾ [البقرة: ١٧٧]

د کلماتو معناوې

ٱلۡبِرَّ: نیکي (د هر ښه کار لپاره جامع او کامل نوم دی).

ٱبۡنَ ٱلسَّبِيلِ: مسافر (چې د مال، کورنۍ او وطن څخه لرې وي).

فِي ٱلرِّقَابِ: د غلامانو په آزادولو (د غاړې په خلاصولو) کې.

ٱلۡبَأۡسَآءِ: فقر او سختي.

ٱلضَّرَّآءِ: ضررونه (لکه مرض، ویره او داسې نور).

وَحِينَ ٱلۡبَأۡسِۗ: د جنګ په وخت کې.

ژباړه

نیکي دا نه ده چې تاسې خپل مخونه ختیځ لورې ته یا لویدیځ لورې ته واړوئ، بلکې نیکي دا ده چې انسان الله ﷻ او د قیامت ورځ او پرښتې او د الله ﷻ نازل کړی شوي کتابونه او د هغه پیغمبران د زړه له کومي ومني او د الله په مینه کې خپل ګران مالونه په خپلو خپلوانو، یتیمانو، مسکینانو، مسافرانو، درویزګرو او د مریانو په آزادۍ کې مصرف کړي لمونځ قایم کړي، زکات ورکړي او (نیکان هغه کسان دي) چې کله وعده وکړي ترسره یې کړي ا و د تنګسې او غمونو په وخت کې او د حق او باطل په جګړه کې صبر وکړي. همدا رښتوني او همدا پرهیزګار خلک دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

تفسیر

د قبلې ګرځېدل

نبی کریمﷺ سره له مسلمانانو، وروسته د مدینې منورې له هجرت څخه تقریباً تر یو نیم کال پورې د بیت المقدس په لورې لمونځ کاوه. د رسول علیه السلام دا غوښتنه وه چې د کعبې لور ته لمونځ وکړې، الله تعالی خپل پیغمبر ﷺ ته امر وکړ چې له دې وروسته د کعبې شریفې په لورې لمونځ ادا کړې. د مدینې یهودو د قبلې په بدلېدو په فتنو لاس پورې کړ او غوښتل یې د مسلمانانو په زړونو کې شک او تردید پیدا کړې او خلک د اسلام د دین له منلو څخه منع کړې. یهودیانو تبلیغ کاوه چې سمه قبله بیت المقدس ده او له هغه پرته بل هیڅ لورې ته لمونځ نه صحیح کېږي.

نو پر دې بنسټ الله تعالی د پورتنیو آیتونو په رالېږلو سره دا څرګنده کړه، چې په لمانځه کې ختیځ یا لویدیځ لورې ته مخ ګرځول د نیکۍ معیار نه دی، بلکې د نیکۍ معیار ایمان او هغه صالح عملونه دي چې د دې آیتونو په ترځ کې په تفصیل سره بیانیږي.

نیکي او ډولونه یې

پورتنی مبارک آیت بیانوي چې نیکي په لمانځه کې د مشرق او مغرب لورې ته مخ اړول نه دي، بلکې نیکي د ایمان، اخلاقو او غوره اعمالو څخه عبارت ده.

دا مبارک آیت د نیکۍ بنسټونه په لاندې چارو کې بیانوي:

د ایمان بنسټونه

د نیکۍ بنسټیز اصل په یو او بې نیازه الله ﷻ باندې ایمان راوړل دي چې د ټولو نیکیو اساس او بنسټ بلل کیږي، د آخرت پر ورځ ایمان راوړل دي چې په هغه ورځ له هر چا سره حساب کیږي او بیا ثواب او عذاب پرې مرتبېږي، په پرښتو ایمان راوړل دي او په انبیاؤ ایمان راوړل دي چې خلکو د دوی بلنه منله او د هغوی په هدایت او لارښوونه یې عمل کاوه دا د نیکیو اساس دی، چې هر انسان باید په هغه ایمان او باور ولرې، ترڅو له سالمې عقیدې، نیکمرغۍ او کامیابۍ څخه برخمن شي.

نیک عملونه

د ایمان له اصولو او بنسټونو څخه وروسته مبارک آیت د نیکو عملونو اصول او بنسټونه بیان کړي دي چې د ایمان نتیجه او ثمره ده، لکه څرنګه چې الله تعالی د ښه انسان په وصف کې

(c) ketabton.com: The Digital Library

فرمايي: ﴿ وَءَاتَى ٱلْمَالَ عَلَىٰ حُبِّهِۦ ذَوِى ٱلْقُرْبَىٰ وَٱلْيَتَـٰمَىٰ وَٱلْمَسَـٰكِينَ وَٱبْنَ ٱلسَّبِيلِ وَٱلسَّآئِلِينَ وَفِى ٱلرِّقَابِ ﴾ يعني مال او دولت سره له ډېرې مينې له هغه سره، هغو کسانو ته ورکړئ چې زياته اړتيا ورته لري، لکه خپلوان، يتيمان، فقيران، مسکينان، په لاره کې پاتې مسافران، درويزه کوونکي او د غلامانو په آزادۍ کې دې ورکړي.

په ډېر تأسف سره خلکو دغه حقوق چې په قرآن کريم کې پرې تاکيد او ټينګار شوی دی هېر کړي دي او يا ورڅخه غافله شوي دي، که چېرې مسلمانان دا حقوق مراعات کړي او عمل پرې وکړي نو دوی به له غوره خلکو او غوره امتونو څخه وګڼل شي او په دې سره به د نورو امتونو خلک د دې لوړو ارزښتونو په ليدلو د اسلام مقدس دين ته مخه وکړي.

همدارنګه د غوره عملونو له ډلې څخه د لمانځه اداء کول سره له ټولو آدابو او شرطونو دي.

همدارنګه بل له نيکو عملونو څخه د زکات د فريضې اداء کول دي چې ډېر ځله قرآن کريم هغه له لمانځه سره پيوست ذکر کړی دی.

غوره اخلاق

قرآنی آيت د ايمان او نيکو عملونو له بيانولو وروسته د اخلاقو اصول بيانوي ترڅو مسلمان پر هغو پابندي ولري چې دا په خپله د ايمان ثمره ده. پر ژمنه وفا، په تنګ لاسۍ، ستونزو او جهاد کې صبر کول د غوره اخلاقو له ډلې څخه دي، چې قرآن کريم د خير او نيکۍ په عنوان ياد کړي دي.

ختيځ يا لويديځ ته مخ ګرځول نيکي نه ده، بلکې نيکي د ايمان، نيکو عملونو او د اخلاقو له ټولو اصولو او بنسټونو څخه عبارت ده چې دې مبارک آيت دا ټول اصول رانغښتي دي.

د آيت په پای کې هغه کسان چې د الله ﷻ د اوامرو پابندي کوي او د خپل دين لارښوونې په ښه توګه ترسره کوي، قرآن کريم په دوو لويو صفتونو ستايلي دي:

۱– هغوی د ايمان په دعوه کې رښتيني دي، ځکه دوی يوازې په ژبه ايمان نه دی راوړی بلکې ايمان يې په زړونو او عملونو سره ثابت کړی دی.

۲– دوی متقيان او پرهيزګاران دي، چې پر قرآن يې عمل کړی او له الله ﷻ څخه ويريدلي او د آخرت د ورځې لپاره يې تياری او چمتووالی ښودلی او خپل ظاهر يې له باطن سره برابر کړی دی.

د لوست ګټې او لارښوونې

له تېر شوي مبارک آيت څخه لاندې ګټې ترلاسه کوو:

❖ انسان تر هغه پورې مؤمن نه ګڼل کيږي ترڅو چې له الله ﷻ او د الله له پيغمبر ﷺ سره مينه او دوستي پر نورو ټولو مينو او دوستيو لوړه ونه بولي، زړه يې د الله ﷻ په ياد ډاډمن نشي او له ګناهونو څخه ځان و نه ژغوري.

- نیک عملونه او کړه وړه د صحیح ایمان ثمره او پایله ده.
- ډاډمنه او سوکاله ټولنه هغه ټولنه ده چې د وګړو ترمنځ یې، مینه، دوستي، مرسته او خواخوږي حاکمه وي، ځکه داسې ټولنه د یوه جسم او تن په څیر وي، چې د یوه غړي په درد او رنځ سره ټوله ټولنه ناکراره کیږي.
- ډاډمنه او نیکمرغه ټولنه هغه ده چې وګړي یې د اسلام د ستر پیغمبر ﷺ په غوره اخلاقو ستایل شوي وي.

پوښتنې

۱- له (البر) څخه مقصد څه شی دی؟ او دا آیت د قبلې د تحویل له موضوع سره څه اړیکې لري څرګند یې کړئ؟
۲- دې مبارک آیت د ایمان بنسټونه د نیکۍ د اصولو او اساس په توګه ذکر کړل، د ایمان دا بنسټونه بیان کړئ؟
۳- هغه ایمان چې قرآن یې له انسان څخه غوښتنه کوي، څرنګه ایمان دی؟
۴- مستحقینو ته د مال ورکړه د نیکۍ د بنسټونو له جملې څخه ده، کوم کسان ددې مستحق دي چې مال ورته ورکړل شي؟
۵- قرآني آیت ولې خپل او خپلوان د مال د ورکړې لپاره مقدم کړي دي؟
۶- مسکین او ابن السبیل څوک دي؟
۷- د لمانځه له ادا کولو څخه مقصد څه دی؟
۸- دې مبارک آیت د اخلاقو اصول بیان کړي دي چې انسان باید پرې پابندي ولري دا اصول کوم دي؟
۹- دې مبارک آیت هغه کسان چې د نیکۍ په اصولو او بنسټونو پابندي لري څرنګه ستایلي دي؟
۱۰- قرآن کریم صبر او حوصله په دریو حالتونو کې خاص کړې ده، هغه درې حالتونه کوم دي؟

کورنۍ دنده

د دې مبارک آیت په رڼا کې:
الف: هغه نص چې د انسان اړیکې یې د خپل پروردګار سره، د انسان اړیکې یې د خپل نفس سره او د انسان اړیکې یې له نورو سره بیان کړي دي، څرګند کړئ.
ب: د دې لوست د مبارک آیت د مضامینو په هکله یوه پنځلس کرښیزه مقاله ولیکئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په اسلام کې د سولې ارزښت

﴿إِنَّمَا ٱلۡمُؤۡمِنُونَ إِخۡوَةٞ فَأَصۡلِحُواْ بَيۡنَ أَخَوَيۡكُمۡۚ وَٱتَّقُواْ ٱللَّهَ لَعَلَّكُمۡ تُرۡحَمُونَ ۝ يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ لَا يَسۡخَرۡ قَوۡمٞ مِّن قَوۡمٍ عَسَىٰٓ أَن يَكُونُواْ خَيۡرٗا مِّنۡهُمۡ وَلَا نِسَآءٞ مِّن نِّسَآءٍ عَسَىٰٓ أَن يَكُنَّ خَيۡرٗا مِّنۡهُنَّۖ وَلَا تَلۡمِزُوٓاْ أَنفُسَكُمۡ وَلَا تَنَابَزُواْ بِٱلۡأَلۡقَٰبِۖ بِئۡسَ ٱلِٱسۡمُ ٱلۡفُسُوقُ بَعۡدَ ٱلۡإِيمَٰنِۚ وَمَن لَّمۡ يَتُبۡ فَأُوْلَٰٓئِكَ هُمُ ٱلظَّٰلِمُونَ﴾ [الحجرات: ۱۰- ۱۱]

د کلماتو معنا

لَا يَسۡخَرۡ قَوۡمٞ مِّن قَوۡمٍ:	یوه ډله دې پر بلې ډلې ملنډې نه وهي.
وَلَا تَلۡمِزُوٓاْ أَنفُسَكُمۡ:	یو د بل عیب مه وایئ.
وَلَا تَنَابَزُواْ بِٱلۡأَلۡقَٰبِ:	او نارې مه وهئ یو بل ته په بدو نومونو سره
بِئۡسَ ٱلِٱسۡمُ ٱلۡفُسُوقُ بَعۡدَ ٱلۡإِيمَٰنِ:	له ایمان راوړلو وروسته فسق ډېر بدنوم دی.

ژباړه

بېشکه مؤمنان سره ورونه دي نو د خپلو ورونو په منځ کې روغه راولئ او له الله ﷻ نه وویرېږئ ښایي چې پر تاسې رحم وکړای شي، ای مؤمنانو! نه دې نارینه پر نورو نارینه ؤ توکې او ملنډې وهي، کېدای شي چې هغوی له دوی نه غوره وي او نه دې ښځې په نورو ښځو پورې توکې او ملنډې وهي، کېدای شي چې هغوی له دوی نه غوره وي، په خپلو کې یو د بل عیب مه وایئ، او مه یو بل په بدو نومونو سره یادوئ، له ایمان راوړلو وروسته فسق ډېر بد نوم دی او هغه کسان چې له دغه کار څخه توبه ونه کړي (رجوع ونکړي) نو هغوی ظالمان دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

تفسیر

سوله او وروروليِ

ددې لوست مبارک آیت یو لوی اصل او قاعده ثابتوي چې د مسلمانانو ترمنځ د اسلامي اخوت او ورورولۍ څخه عبارت دی، ځکه ایمان مؤمنان خپل لور ته را ټولوي لکه څرنګه چې اصل او نسب وروڼه راجمع کوي او لکه څرنګه چې وروري د نسب پر اساس د پیوند او اړیکو لامل دی، همدارنګه د دین په اساس هم وروري د پیوند او یوځای والي لامل ګرځي، دیني او ایماني وروروګلوي د مسلمانانو ترمنځ اصلاح ته بلنه ده او د مسلمانانو ترمنځ اصلاح، تقوی او د الله څخه ویرې ته ضرورت لري، ترڅو یې اغیزې او پایلې تل وي او د الله ﷻ د پراخه رحمت مستحق شي.

د اسلامي وروروګلوۍ د ټینګار او تایید په هکله ډېر احادیث راغلي دي، پیغمبر ﷺ فرمایلي دي: «الْمُسْلِمُ أَخُو الْمُسْلِمِ لاَ يَظْلِمُهُ وَلاَ يُسْلِمُهُ» یعني مسلمان د مسلمان ورور دی نه به په هغه ظلم کوي او نه به یې ظالم او دښمن ته سپاري. همدارنګه په بل صحیح حدیث کې راغلي دي «الله ﷻ تر هغه د بنده مرستندوی او ساتونکی دی ترڅو چې بنده د خپل مسلمان ورور په مرسته کې لګیاوي».

له سولې او دوستۍ څخه منافي صفتونه

الله پاک په لاندیني مبارک آیت کې اسلامي ټولنه له هغو ناوړو صفتونو څخه ژغوري چې سوله او مینه له منځه وړي او د ټولنې د وګړو ترمنځ دښمني او اختلاف پیدا کوي، الله تعالی فرمایي: ژباړه: ای مؤمنانو! نه دې نارینه پر نورو نارینه ؤ ټوکې او ملنډې وهي، کیدای شي چې هغوی له دوی نه غوره وي او نه دې ښځې په نورو ښځو پورې ټوکې او ملنډې وهي، کیدای شي چې هغوی له دوی نه غوره وي، په خپلو کې یو د بل عیب مه وایئ، او مه یو بل په بدو نومونو سره یادوئ، له ایمان راوړلو وروسته په فسق کې نوم پیدا کول ډېره بده خبره ده، او هغه کسان چې له دغه کار څخه توبه ونه کړي (را وانه وړي) نو هغوی ظالمان دي.

د پورتني آیت د نازلیدلو لامل

مفسرینو د پورتني مبارک آیت څه اسباب او لاملونه ذکر کړي چې ځینو ته یې داسې اشاره کیږي: ابن عباس رضي الله عنه روایت کوي چې صفیه بنت حی بن اخطب (د نبی کریم ﷺ مېرمن) پیغمبر ﷺ ته راغله عرض یې وکړ: ای د الله رسوله! ښځې ماته پېغور راکوي، راته وایي: ای یهودۍ! ای د یهودیانو بچۍ! پیغمبر ﷺ ورته وفرمایل: ولې دې دوی ته ونه ویل، چې: پلار مې هارون– کاکا مې موسی او میړه مې محمد ﷺ دی؟!

(c) ketabton.com: The Digital Library

همدارنګه روایت دی چې دا آیت د پیغمبر ﷺ د هغو بیبیانو په هکله نازل شوی چې ام سلمه رضي الله عنها ته یې د لنډې ونې (قد) پیغور ورکړی وو.

د ﴿ وَلَا تَنَابَزُوا۟ بِٱلْأَلْقَـٰبِ ﴾ د نازلیدلو د سبب په هکله د سننو څلور وارو کتابونو د ابو جبیره بن الضحاک څخه روایت کړی، چې وایي: (زموږ په منځ کې داسې کسان وو چې دوه یا درې نومونه به یې درلودل او کله به په داسې یوه نامه سره یادیدل چې له هغه څخه به یې بد وړل نو پورتنی آیت نازل شو.

همدارنګه له ابوجبیره څخه روایت شوی، چې: د جاهلیت په دوران کې خلک د داسې لقبونو خاوندان وو چې په هغو به ورته غږ کیده، نبی‌کریم ﷺ یوه کس ته د هغه په لقب غږ وکړ، یارانو یې عرض وکړ چې ای د الله ﷻ رسوله! هغه له دې لقب څخه بد وړي نو دا آیت ﴿ وَلَا تَنَابَزُوا۟ بِٱلْأَلْقَـٰبِ ﴾ نازل شو.

د عیب پلټلو، سپکولو او ملنډې وهلو څخه ځان ژغورل

یاد شوي آیت اخلاقي او ټولنیز موضوعات رانغښتي دي چې د مسلمانانو د ټولنې د خوریدلو، بې اتفاقی او دښمنۍ مخه نیسي.

دا مبارک آیت مؤمنانو ته په غږ کولو سره پیل شوی ترڅو مؤمنان یو بل تحقیر او مسخره نه کړي.

ملنډې یا (تمسخر): دیته وایي چې یو انسان پر بل انسان باندې د خلکو پر وړاندې پر خپلې وینا او کړنې سره داسې ملنډې وهي چې نور خلک ورباندې وخاندي.

لمز: دیته وایي چې یو تن خپل مسلمان ورور ته په یوه خاصه وینا یا اشاره عیبجن کړي، سمه ده چې خلک خندا ته هڅوي او که نه؟ د هغه په حضور کې وي یا د هغه په غیاب کې.

څرنګه یو مؤمن پر بل مؤمن ملنډې وهي! کیدای شي هغه نر یا ښځه چې د مسخرو وړ یې ګرځیدلي ده له مسخره کوونکي نر یا ښځې څخه بهتره او ښه وي. حضرت ابو هریره رضي الله عنه روایت کوي چې رسول الله ﷺ وفرمایل: «رب أشعث أغبر ذي طمرين تنبو عنه أعين الناس، لو أقسم علی الله لأبره»[1]

یعنی: ډیر خواره واره ویښتانو والا، ګرد وهلی د زړې جامې لرونکی چې خلک یې له لیدلو څخه مخ اړوي، که چیرې هغه په الله ﷻ قسم یادکړي نو یقیناً الله پاک یې غوښتنه پوره کوي.

نو امتیاز او غوره والی یوازې په اخلاص، رښتینولۍ، د زړه په صفایۍ او د الله ﷻ لپاره د عمل په خالصولو لاس ته راځي نه په ظاهري ښنو، بډایۍ، رنګ، خیره، قوم او ژبې سره.

---

[1] المستدرک

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ناوړو لقبونو له کارولو څخه مخنيوی

پورتني آيت همدارنګه په ناوړو لقبونو د پيغور ورکولو څخه منع کړېده يعنې، تاسي يو او بل په بدو او ناوړو لقبونو مه يادوئ ځکه هغه کسان چي يو او بل په ناوړو لقبونو سره يادوي هغوی د منافقانو له ډلي څخه حسابيږي او فسق په اسلامي معيار کي لويه ګناه ده.

همدارنګه دي مبارک آيت په ناوړو او بدو لقبونو سره د خلکو رابلل حرام ګرځولي دي لکه داسي چي يو مسلمان، خپل مسلمان ورور په فاسق، منافق او داسي نورو الفاظو سره مخاطب کړي يا دا چي يو تن بل مسلمان ته د سپي، خوګ او داسي نورو الفاظو خطاب وکړي.

د اسلام علماء ټول هغه لقبونه چي انسان له هغه څخه بد وړي حرام ګرځولي دي، برابره ده چي دا لقبونه په خپله د شخص لپاره استعمالوي يا د هغه د مور او پلار لپاره او يا د هر هغه لپاره چي له ده سره اړيکي لري، البته هغه لقبونه چي انسانانو وربانديې شهرت موندلی دی او له هغو څخه کرکه او بد نه وړي هغوی له دې تعبير څخه مستثنی دي. خو هغه القاب چي ښه او غوره وي د هغو ذکر کول پروا نه لري لکه د حضرت ابوبکر صديق رضي الله عنه لقب چي (عتيق) ويل شوی، يا د عمر رضي الله عنه لپاره (فاروق) لقب ورکړ شوی، يا د عثمان رضي الله عنه لپاره (ذی النورين)، يا د علی رضي الله عنه لپاره (ابو تراب)، يا د خالد رضي الله عنه لپاره سيف الله، يا د عمرو بن العاص رضي الله عنه لپاره (داهية الاسلام) لقب ورکړی شوی دی.

د لوست ګټي او لارښووني

له دې لوست څخه لاندې ګټي او لارښووني څرګنديږي:

- ❖ مؤمنان يو د بل وروڼه دي او ايماني وروړګلوي د نسبي وروړګلوی څخه ډېره غوره او بهتره ده.
- ❖ د مسلمانو ورونو ترمنځ سوله او پخلاينه د الله تعالی امر دی.
- ❖ اسلام د ټولني په وحدت او يووالي ټينګار کوي، لکه څرنګه چي قرآن کريم د ناوړو اخلاقو څخه چي د ټولني وحدت او يووالي ته ګواښ دی، منع کړې ده.
- ❖ د مؤمنانو ترمنځ يو پر بل ملنډې وهل او همدارنګه يو او بل په ناوړو لقبونو يادول چي هغه ورڅخه کرکه کوي، د قرآن له نظره حرام دي.
- ❖ الله تعالی په ذکر شوي آيت کي درې شيان حرام کړي: سپکول او ملنډې وهل، د عيب څرګندولو په نيت اشاره کول او په ناوړو لقبونو سره پيغور ورکول.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پوښتنې

۱– مؤمنان په څه شي راټوليداى شي؟

۲– ورورګلوي د قرآن له نظره په څو ډوله ده؟

۳– سوله او پخلاينه د مسلمانانو ترمنځ څه حکم لري؟

۴– هغه درې ناوړه خصلتونه او صفات چې په دې لوست کې يې ممانعت بيان شوى دى څرګند کړئ او نمونه يې واخلئ؟

۵– له نومورو ناوړو او فاسدو اخلاقو څخه د منع حکمت څه دى؟

۶– که څوک خپل ځان له ناوړه اخلاقو څخه ونه ژغوري د هغه په هکله کومه اصطلاح استعمالولى شو؟

کورنۍ دنده

د ټولنيزو اخلاقو په هکله يوه مقاله وليکئ چې له لسو کرښو څخه کمه نه وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

د لقمان حکیم نصیحتونه خپل زوی ته (۱)

﴿وَإِذۡ قَالَ لُقۡمَٰنُ لِٱبۡنِهِۦ وَهُوَ يَعِظُهُۥ يَٰبُنَيَّ لَا تُشۡرِكۡ بِٱللَّهِۖ إِنَّ ٱلشِّرۡكَ لَظُلۡمٌ عَظِيمٌ ۝ وَوَصَّيۡنَا ٱلۡإِنسَٰنَ بِوَٰلِدَيۡهِ حَمَلَتۡهُ أُمُّهُۥ وَهۡنًا عَلَىٰ وَهۡنٍ وَفِصَٰلُهُۥ فِي عَامَيۡنِ أَنِ ٱشۡكُرۡ لِي وَلِوَٰلِدَيۡكَ إِلَيَّ ٱلۡمَصِيرُ ۝ وَإِن جَٰهَدَاكَ عَلَىٰٓ أَن تُشۡرِكَ بِي مَا لَيۡسَ لَكَ بِهِۦ عِلۡمٌ فَلَا تُطِعۡهُمَاۖ وَصَاحِبۡهُمَا فِي ٱلدُّنۡيَا مَعۡرُوفٗاۖ وَٱتَّبِعۡ سَبِيلَ مَنۡ أَنَابَ إِلَيَّۚ ثُمَّ إِلَيَّ مَرۡجِعُكُمۡ فَأُنَبِّئُكُم بِمَا كُنتُمۡ تَعۡمَلُونَ ۝ يَٰبُنَيَّ إِنَّهَآ إِن تَكُ مِثۡقَالَ حَبَّةٖ مِّنۡ خَرۡدَلٖ فَتَكُن فِي صَخۡرَةٍ أَوۡ فِي ٱلسَّمَٰوَٰتِ أَوۡ فِي ٱلۡأَرۡضِ يَأۡتِ بِهَا ٱللَّهُۚ إِنَّ ٱللَّهَ لَطِيفٌ خَبِيرٞ﴾ [لقمان: ۱۳-۱۶]

د کلماتو معنا

يَعِظُهُۥ:	هغه ته يې پند ورکاوه، هغه ته يې نصيحت کاوه.
وَوَصَّيۡنَا ٱلۡإِنسَٰنَ بِوَٰلِدَيۡهِ:	او انسان ته مو دمور او پلار سره په نیکۍ کولو امر کړی دی.
وَهۡنًا عَلَىٰ وَهۡنٍ:	د کمزورۍ د پاسه کمزوري.
إِلَيَّ ٱلۡمَصِيرُ:	راستنیدل زما په لوري دي.
وَفِصَٰلُهُۥ:	د رضاعت څخه يې جدا کول (د شېدو نه يې بېلول).
سَبِيلَ:	لاره
أَنَابَ إِلَيَّۚ:	رجوع يې کړې زما په لور.
مِثۡقَالَ حَبَّةٖ مِّنۡ خَرۡدَلٖ:	د اوري د داني په اندازه، د وړې داني په اندازه.

ژباړه

او یاد کړه هغه وخت چې لقمان خپل زوی ته نصیحت کاوه نو هغه ته یې وویل: زویه! له خدای سره څوک مه شریکوه، بې له شکه چې شرک ډېر لوی ظلم دی.

او مور انسان ته د خپل مور او پلار د حق پېژندنې امر کړی دی، د هغه مور د کمزورۍ د پاسه کمزورۍ په حال کې هغه بار کړی، (په خپله ګېډه کې یې وساته) او دوه کلونه یې په تې ورکولو ولګېدل. (له همدې امله مونږ هغه ته نصیحت وکړ) چې زما شکر وکړه او د خپل مور او پلار شکر پرځای کړه. همدا زما لوري ته ستا راګرځېدل دي.

خو که هغوی پر تا فشار راولي چې ته له ما سره داسې څه شریک کړې چې تا ته د هغه معلومات نه وي نو د هغو خبره هېڅکله مه منه، په دنیا کې له هغو سره غوره ملتیا کوه خو پیروي د هغه چا د لارې وکړه چې هغه زما لوري ته رجوع کړې ده، بیا ستاسو ټولو راګرځېدل همدا زما لوري ته دي. په هغه وخت کې به زه تاسې ته دروښیم چې تاسو څه عمل کاوه.

ای زویه! یوشی (نیکي یا بدي) که د اوري د دانې په اندازه هم وي او په کومه لویه تیږه یا په اسمانونو او ځمکه کې پټه شوې وي، الله ﷻ به هغه راوباسي. الله ﷻ ښه لیدونکی (باریک بین) او باخبره دی.

تفسیر

لقمان څوک دی؟

الله تعالی په خپل کتاب کې مونږ ته خبر راکړی چې لقمان (علیه السلام) د الله ﷻ حکیم بنده ؤ چې په وینا او کړوړو کې یې د الله ﷻ له ورکړې حکمت څخه ګټه اخیستله او دا علم او حکمت د لقمان(علیه السلام) د ایمان د ترقۍ او د خپل پروردګار د ذکر او شکر د زیاتیدو لامل ګرځېدلی و. همدارنګه لقمان علیه السلام د دې علم او حکمت نه په استفادې سره نور خلک د الله ﷻ لوري ته رابلل او هغوی ته یې پند او نصیحت کاوه چې تر ټولو د مخه یې خپل پندونه او نصیحتونه خپل زوی ته متوجه کړل، چې د نوم یادونه یې نه ده شوې. همدارنګه قرآن کریم د لقمان علیه السلام د ژوند د څرنګوالي په اړه په تفصیل بیان نه دی کړی او مونږ د ده د ژوند په هکله نه پوهیږو او دا معلومات هم نه لرو چې آیا لقمان علیه السلام د انبیاؤ له جملې څخه دی او که یوازې یو مؤمن حکیم او نصیحت کوونکی و، نو د لقمان علیه السلام په هکله ښه دا ده چې د قرآن په بیان بسنه او اکتفاء وکړو.

شرک تر ټولو ډېر ناوړه ظلم دی

د قرآن کریم دغه مبارک آیت د حکایت په توګه، خپل زوی ته د حضرت لقمان حکیم نصیحت په ډېرو لوړو مفاهیمو او معانیو سره بیان کړی دی. لقمان حکیم خپل زوی ته په توحید او د یو

(c) ketabton.com: The Digital Library

الله په عبادت کولو امر کړی او له شرک او د الله ﷻ له عبادت څخه پرته د نورو له عبادت څخه يې ويرولی دی او استدلال کوي چې شرک لوی ظلم او ستره ګناه ده.

ای بچيه! هيڅکله دالله سره څوک شريک مه نيسه څکه شرک ډېر لوی ظلم دی. پيغمبر ﷺ هم د لقمان عليه السلام د وينا په استناد شرک ډېر ناوړه ظلم معرفي کړی دی.

د عبدالله بن مسعود رضي الله عنه څخه روايت شوی چې فرمايلي يې دي کله چې د الله ﷻ دا وينا نازله شوه ﴿ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ وَلَمۡ يَلۡبِسُوٓاْ إِيمَـٰنَهُم بِظُلۡمٍ أُوْلَـٰٓئِكَ لَهُمُ ٱلۡأَمۡنُ﴾ [الانعام: آية: ۸۲].

يعني: په حقيقت کې خو امنيت د هماغو کسانو لپاره دی او همغوی پر سمه لاره برابر دي چې ايمان يې راوړی او خپل ايمان يې په ظلم نه دی ملوث کړی.

صحابه کرامو د دې آيت درونډوالی او سختوالی درک کړ او د پيغمبر ﷺ په حضور کې يې داسې عرض وکړ، چې: ای د الله رسوله! چا له مونږ څخه پر خپل نفس ظلم نه دی کړی؟ نبي کريم ﷺ وفرمايل: موضوع داسې نه ده لکه چې تاسو ګمان کړی دی بلکې دلته له ظلم څخه شرک عبارت دی، آيا د لقمان وينا مو خپل زوی ته نه ده اوريدلې چې هغه ورته داسې نصيحت وکړ: ﴿ لَا تُشۡرِكۡ بِٱللَّهِۖ إِنَّ ٱلشِّرۡكَ لَظُلۡمٌ عَظِيمٌ ﴾.

يعني: له الله سره شريک مه نيسه، بيشکه چې شرک ډير لوی ظلم دی.

له مور او پلار سره نيکي

وروسته له دې چې الله پاک د شرک د تحريم په اړه د لقمان عليه السلام نصيحت خپل زوی ته بيان کړ، انسان ته يې د مور او پلار د حقوقو په هکله پند او نصيحت پيل کړ.

د مور او پلار په هکله انسان ته پند او نصيحت دا دی چې د هغوی سره نيکي وکړي، اطاعت او پيروي يې پر ځان لازم او حقوق يې ادا کړي، په ځانګړې توګه د مور حقوق، چې له زوی سره يې ستونزې ګاللې دي، هو! مور ځکه پر زوی (اولاد) ډير زيات حقوق لري چې دی يې په ډېر تکليف سره په ګېډه ګرځولی او د توان او طاقت نه پورته ډېرې ستونزې يې د حمل، زيږون، شيدې ورکولو او له شيدو بيلولو وروسته نورو مرحلو کې زغملي او ګاللي دي.

الله تعالی مؤمن انسان ته امر کړی چې خپل پروردګار ته د هغو نعمتونو په مقابل کې چې په ده يې پيرزو کړي شکر وباسي او همدارنګه د مور او پلار سره ښيګڼه او د هغوی مننه وکړي چې د ده پالنه او روزنه يې کړې ده او مور او پلار له الله ﷻ څخه وروسته ده ته د احسان او مهرباني سرچينه ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

د مور او پلار پیروي د الله ﷻ په پیروۍ پورې تړاو لري

ددې لوست مبارک آیت همدارنګه حکم کړی دی چې د مور او پلار اطاعت او پیروي مطلقه نه ده بلکې د الله تعالی له پیروۍ سره تړلې ده. هرکله چې مور او پلار د الله ﷻ په نافرمانۍ امر وکړي نو پیروي یې ساقطیږي، په دې معنا چې کله مور او پلار خپل زوی ته د الله ﷻ په نافرمانۍ او د الله ﷻ سره په شریک نیولو امر وکړي او کوښښ وکړي چې خپل زوی کفر ته وهڅوي نو په دې صورت کې پر زوی لازمه ده چې د هغوی د امر اطاعت ونه کړي، ځکه د مخلوق پیروي او امر منل د الله ﷻ د نافرمانۍ په صورت کې جواز نه لري.

هو! د الله ﷻ د نافرمانۍ په صورت کې د مور او پلار پیروي او امر منل نشته، خو بیاهم زوی مکلف دی چې د دنیا په ژوندانه کې له هغو سره نیکه کړنه ولري او له هغو سره نیکي او احسان وکړي. همدارنګه پر اولاد لازمه ده چې د حق لاره غوره کړي او له نیکو او صالحو مومنانو سره یوځای ګام پورته کړي. او پدې وپوهیږي چې د ټولو مخلوقاتو او خلکو ستنیدنه د قیامت په ورځ د الله ﷻ په لوري ده، ترڅو د نیک عمل خاوند ته د نیک عمل په بدل کې نیکه بدله او بد عمله ته د ناوړه عمل په بدل کې سزا ورکړي.

بیا قرآني آیتونه د حضرت لقمان علیه السلام پند او نصیحت ته ادامه ورکوي چې خپل زوی ته یې د الله ﷻ د کامل علم په هکله خبر ورکړی او ورته وایي، چې الله ﷻ په هر هغه څه چې په آسمانونو او ځمکه کې دي خبر دی، برابره ده که هغه شی وړوکی وي او یا لوی. همدارنګه د حضرت لقمان علیه السلام له ژبې څخه یې خپل زوی ته خبر ورکړی چې نیکي او بدي که هرڅومره وړه هم وي الله ﷻ په هغې خبر او عالم دی، حتی که د اوړي د دانې په اندازه وړه او کم وزنه وي، د ځمکې په تل یا د غټې تیږې په منځ کې پټه شوې وي او یا د آسمانونو په لېرو کنارو او څنډو کې ځای په ځای شوې وي، الله تعالی پرې خبر او عالم دی او د قیامت په ورځ یې خاوند د محاسبې لپاره حاضرولی شي.

فعالیت

د اسراء سورت هغه آیت چې په ځمکه باندې په تکبر سره تلل منع کوي په خپلو کتابچو کې ولیکئ او بیا دا څرګنده کړئ چې دغه آیت د دې سورت (لقمان) له اتلسم آیت سره څه ورته والی لري.

د لوست ګټې او لارښوونې

له دې مبارکو آیتونو څخه ځینې ګټې او لارښوونې ترلاسه کیږي چې په لاندې ډول دي:

❖ پلار باید د خپلو اولادونو په پالنه او روزنه کې له همت څخه کار واخلي او له هغوی څخه خپل پند او نصیحت ونه سپموي او هغوی په سالمه عقیده او غورو اخلاقو وروزي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

- له الله ﷻ سره شریک نیول ډېر لوی ظلم دی.
- د مور او پلار سره نیکي او احسان د اسلام له بنسټونو او اساساتو څخه دی چې پر الله تعالی له ایمان راوړلو او د هغه له عبادت کولو څخه وروسته ذکر شوی دی.
- پر انسان لازم دي چې له هغه چا سره نیکي وکړي چې له ده سره يې نیکي کړې وي، البته مور او پلار تر ټولو کسانو لومړی مرتبه لري.
- د مور او پلار پیروي او امر منل د الله ﷻ په اطاعت پورې مقيده ده، ځکه د مخلوق پیروي او امر منل د خالق په نافرمانۍ کې ناروا ده.
- د مور او پلار سره ښه تعامل او ناسته ولاړه واجب ده، ان تر دې که چیرې هغوی کافر هم وي.
- الله ﷻ ډېر عالم ذات دی، علم يې هر څه ته شامل دی او هیڅ شی د الله ﷻ له علم څخه پټ نه پاتې کېږي.

پوښتنې

۱– د قرآني آیتونو په رڼا کې د لقمان حکیم په هکله خپل معلومات څرګند کړئ.
۲– ولې الله تعالی د مور او پلار سره نیکي په خپل عبادت پسې تړلې ذکر کړې ده؟
۳– د دې الهي وینا: ﴿حَمَلَتْهُ أُمُّهُ وَهْنًا عَلَىٰ وَهْنٍ وَفِصَالُهُ فِي عَامَيْنِ﴾ معنا څه ده؟
۴– د مور او پلار پیروي او امر منل څه وخت واجب او په کوم حالت کې حرام دي؟ او کله چې د مور او پلار پیروي کول حرام شي نو اولاد به له هغوی سره څرنګه تعامل کوي؟

د لقمان حکیم نصیحتونه خپل زوی ته (۲)

﴿يَٰبُنَيَّ أَقِمِ ٱلصَّلَوٰةَ وَأۡمُرۡ بِٱلۡمَعۡرُوفِ وَٱنۡهَ عَنِ ٱلۡمُنكَرِ وَٱصۡبِرۡ عَلَىٰ مَآ
أَصَابَكَۖ إِنَّ ذَٰلِكَ مِنۡ عَزۡمِ ٱلۡأُمُورِ ۞ وَلَا تُصَعِّرۡ خَدَّكَ لِلنَّاسِ وَلَا
تَمۡشِ فِي ٱلۡأَرۡضِ مَرَحًاۖ إِنَّ ٱللَّهَ لَا يُحِبُّ كُلَّ مُخۡتَالٖ فَخُورٖ ۞ وَٱقۡصِدۡ
فِي مَشۡيِكَ وَٱغۡضُضۡ مِن صَوۡتِكَۚ إِنَّ أَنكَرَ ٱلۡأَصۡوَٰتِ لَصَوۡتُ ٱلۡحَمِيرِ ۞
أَلَمۡ تَرَوۡاْ أَنَّ ٱللَّهَ سَخَّرَ لَكُم مَّا فِي ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَمَا فِي ٱلۡأَرۡضِ وَأَسۡبَغَ
عَلَيۡكُمۡ نِعَمَهُۥ ظَٰهِرَةٗ وَبَاطِنَةٗۗ وَمِنَ ٱلنَّاسِ مَن يُجَٰدِلُ فِي ٱللَّهِ بِغَيۡرِ عِلۡمٖ
وَلَا هُدٗى وَلَا كِتَٰبٖ مُّنِيرٖ﴾ [لقمان:۱۷-۲۰]

د کلماتو معناوې

عَزۡمِ ٱلۡأُمُورِ:	لوی او مهم کارونه.
وَلَا تُصَعِّرۡ خَدَّكَ:	د تکبر او تحقیر په نیت خپل مخ له خلکو مه ګرځوه.
مَرَحًاۖ:	په نخرو او غرور.
مُخۡتَالٖ فَخُورٖ:	تکبر کوونکی، پر ځان مین او وياړ کوونکی.
وَٱقۡصِدۡ فِي مَشۡيِكَ:	په خپل تګ کې منځنۍ حال غوره کړه.
وَٱغۡضُضۡ مِن صَوۡتِكَۚ:	خپل غږ ټیټ کړه.
وَأَسۡبَغَ:	بشپړ او کامل يې کړل.
ظَٰهِرَةٗ وَبَاطِنَةٗۗ:	ښکاره او پټ.

ژباړه

ای زما زویه! لمونځ قایم کړه، په نیکۍ امر وکړه، له بدۍ نه منع وکړه او (په دې لار کې که) هر مصیبت درباندې راشي پر هغه صبر وکړه، بیشکه دا له مهمو کارونو څخه دی، (چې پر هغو ډېر تاکید شوی دی). او له خلکو سره په مخ اړولو خبرې مه کوه، پر ځمکه په ډېر خیال او کبر مه ځه! الله ﷻ هیڅ یو متکبر، په ځان مین او ویاړ ښکاره کوونکی انسان نه خوښوي. په خپل تګ کې منځنی حال (میانه روي) غوره کړه او خپل غږ ټیټ کړه، بیشکه چې له ټولو آوازونو څخه ډېر بد آواز د خرو دی. آیا تاسې نه وینئ چې الله ﷻ د آسمانونو او ځمکې ټول شیان ستاسې لپاره مسخر (تابع) کړي دي او خپل ښکاره او پټ نعمتونه یې پر تاسې تمام کړي دي؟ (خو حال دا دی چې) له انسانانو څخه ځینې خلک شته دي چې پرته له کومې پوهې، هدایت او روښنایي ښودونکي کتاب څخه د الله په هکله شخړې کوي.

تفسیر

د خیر په لار کې صبر او استقامت

په مخکینیو آیتونو کې په الله ﷻ باندې د ایمان راوړلو، له هغه سره د شریک نه نیولو، له مور او پلار سره د نیکۍ کولو او د الله ﷻ پر معصیت له امر کولو پرته د هغوی د اوامرو منل، د لقمان علیه السلام د نصیحتونو په ترڅ کې چې خپل زوی ته یې کړي دي بیان شول او ددې لوست په آیتونو کې هغه خپل زوی ته د الله ﷻ په عبادت، په نیکو اعمالو او په دنیوي ژوند کې د صبر او استقامت په غوره کولو نصیحت کوي او داسې فرمایي: ای بچیه لمونځ قایموه په نیکیو امر او له بدیو منع کوه او په هغه څه چې په دې کار کې درته رسیږي پر هغه صبر کوه چې دا په دنیوي چارو کې د عزت او ثبات له نښو څخه دي.

د لمانځه قایمول په دې معنا دي چې لمونځ په خالص نیت د فرایضو، واجباتو، سنتو، ادابو او وختونو په مراعاتولو سره ادا شي، بیا لقمان حکیم له خپل زوی څخه غواړي چې خلکو ته په نیکیو امر وکړي او له بدیو څخه یې منع کړي. څرنګه چې داعي د دعوت په لار کې له ستونزو او ربړونو سره مخ کیږي نو ځکه لقمان علیه السلام خپل زوی ته نصیحت کوي چې د دې مسؤولیت د ادا کولو لپاره چمتو شي، په دې هکله له سستۍ او ناراستۍ څخه کار وانخلي ځکه د لمانځه ادا کول، په نیکیو امر او له بدیو څخه ژغورنه او په دې لار کې صبر او حوصله له خورا مهمو کارونو څخه دي چې الله تعالی پر هغو امر کړی دی.

بیا لقمان حکیم خپل زوی د غرور او کبر څخه منع کوي او داسې ورته وایي: ای بچیه! کله چې څوک خبرې درسره کوي یا ته ورسره خبرې کوې د هغوی څخه خپل مخ مه اړوه، بلکې عاجزي، تواضع او موسکا غوره کړه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

همدارنګه په لاره تللو کې د تکبر او وياړ څخه ځان ساته ځکه الله ﷻ متکبر انسان نه خوښوي بلکې په لاره تللو کې د اعتدال اړخ غوره کوه. الله ﷻ هغه لاره تګ خوښوي چې په ساده ګۍ ، عاجزۍ او ميانه روۍ سره وي، لکه څنګه چې الله تعالی د فرقان سورت په ۶۳ آيت کې فرمايي: ﴿ وَعِبَادُ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلَّذِينَ يَمْشُونَ عَلَى ٱلْأَرْضِ هَوْنًا... ﴾
او د الله خاص بندګان هغه دي چې په ځمکه کې په سادګۍ او عاجزۍ روان وي. مطلب دا دی چې په لاره تللو کې تقوی او خاکساري څرګنده کړي نه ډېر سست روان وي او نه په ټوپونو، چې انسان پرې بې وقاره معلوميږي.

د خبرو کولو آداب

لقمان حکيم خپل زوی ته د نصيحتونو په ترڅ کې د خبرو کولو آداب هم ښيي او ورته وايي چې د خبرو کولو په وخت کې مه خپل آواز دومره ټيټوه چې وانه وريدل شي او مه په ډېر لوړ آواز خبرې کوه ځکه د حد او اندازې څخه آواز جګول اوريدونکي ته آزار ورکوي او په غرور او بې عقلۍ دلالت کوي. نو له دې کبله يې د ضرورت نه پرته د غږ جګېدل بد معرفي کړي او د خره له آواز سره يې تشبيه کړې دی چې د خره غږ په ټولو غږونو کې ډېر بد دی.
ابو هريره ﷺ روايت کړی چې رسول الله ﷺ فرمايلي دي:«إِذَا سَمِعْتُمْ صِيَاحَ الدِّيَكَةِ فَسَلُوا اللَّهَ تَعَالَى مِنْ فَضْلِهِ فَإِنَّهَا رَأَتْ مَلَكًا وَإِذَا سَمِعْتُمْ نَهِيقَ الْحِمَارِ فَتَعَوَّذُوا بِاللَّهِ مِنَ الشَّيْطَانِ فَإِنَّهَا رَأَتْ شَيْطَانًا».
يعنی کله مو چې د چرګ غږ واوريد نو د اللهﷻ فضل او احسان وغواړئ ځکه چرګ پرښته ليدلې ده، او که مو د خره غږ واوريد نو د شيطان څخه پناه وغواړئ ځکه ده شيطان ليدلی دی.
بيا الله تعالی انسانانو ته د هغو نعمتونو چې پر دوی يې پيرزو کړيدي يادونه کوي او دوی ته دا وريادوي چې الله تعالی ټول هغه څه چې په آسمانونو کې دي لکه: لمر، سپوږمۍ ، ستوري او څه چې په ځمکه کې دي لکه اوبه، بحرونه، سيندونه، مېوې، زراعتي پيداوار او داسې نور انسانانو ته مسخر کړي او نور محسوس او ظاهري نعمتونه چې په خپلو جسمونو او مالونو کې يې ګورئ پيرزو کړي دي، همدارنګه معنوي نعمتونه لکه اسلام، علم، يقين، رضايت، نيکمرغي او نور بې شمېره نعمتونه يې دوی ته وربښلي دي، نو دا ټول نعمتونه چې انسانان يې په خپلو نفسونو، ځمکه او خپل چاپېريال او آسمانونو کې ګوري د دې غوښتونکي دي چې بايد په مقابل کې يې د الله ﷻ شکر ادا کړي او ناشکري ونه کړي. په انسان لازمه ده چې د الله ﷻ عبادت وکړي او نافرماني يې ونه کړي.
هو! ډېر انسانان شته چې د دې نعمتونو ناشکري کوي، د مؤمنانو سره په ناحقه جګړې کوي او د الله تعالی سره شريک نيسي، په داسې حال کې چې نه دليل او برهان لري او نه کتاب او لارښود.

(c) ketabton.com: The Digital Library

فعالیت

خپل زوی ته، د لقمان حکیم هغه نصیحتونه چې په دې لوست کې مو ولوستل په لنډه توګه بیان کړئ.

د لوست ګټې او لارښوونې

د دې آیتونو څخه ځینې ګټې او لارښوونې ترلاسه کیږي چې په لاندې ډول دي:

۱- مسلمان مسؤولیت لري چې د خپلو مسلمانو ورونو په مقابل کې د امر بالمعروف او نهی عن المنکر دیني وجیبه په سمه توګه ترسره کړي.

۲- مسلمانان چې د ستونزو او ناخوالو پر وړاندې له صبر او زغم څخه کار اخلي دا د هغوی له ډېرو سترو صفاتو څخه ګڼل کیږي، او دا صفت د مؤمن داسې زیرمه ده چې د دعوت او اصلاح د مسؤولیت په ترسره کولو کې ورسره مرسته کوي.

۳- متکبر او ځان ستر ګڼونکی انسان هم د الله ﷻ په وړاندې د قهر او غوسې وړ دی اوهم د خلکو په منځ کې منفور او سپک دی.

۴- مسلمان باید د مسلمان ورور سره په ښو اخلاقو، خوشحالۍ او پراخ تندي مخامخ شي.

۵- د الله ﷻ په نزد ښه او مناسب تګ متوازن او درمیانه تګ دی ځکه سستي او تېزتګ دواړه د وقار او عزت منافي دي.

۶- مسلمان باید له اندازې څخه زیات خپل غږ لوړ نه کړي ځکه ښه آواز هغه دی چې د ورو او جهر په منځ کې وي.

۷- الله تعالی د آدم علیه السلام اولادې لپاره اسمانونه او ځمکه مسخر ګرځولي دي او د آدم علیه السلام اولاده یې د خپل عبادت لپاره پیدا کړې ده. الهي نعمتونه د انسانانو لپاره ډېر او بې شماره دي نو په انسانانو لازمه ده چې د الله ﷻ د ظاهري او معنوي نعمتونو شکر ادا کړي.

پوښتنې

۱- د عزم الامور معنا څه ده؟ او کوم شیان چې مبارک آیت په عزم الامور یاد کړي دي هغه کوم دي؟

۲- له درمیانه او معتدل تګ څخه مطلب څه شی دی په دې هکله په یوه بل قرآني آیت استدلال وکړئ؟

۳- دا الهي وینا ﴿ وَٱغۡضُضۡ مِن صَوۡتِكَۚ ﴾ معنا کړئ، د الله ﷻ په نزد د غږ او آواز ښه صفتونه کوم دي؟

۴- د خره آواز ولې د الله ﷻ په نزد بد او مکروه دی؟

۵- د الله ﷻ خلور ظاهري او خلور باطني نعمتونه د بنده ګانو لپاره بیان کړئ؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

اتلسم لوست

له بدګمانۍ، غیبت او عیب پلټلو څخه ځان ژغورنه

﴿يَـٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ ٱجْتَنِبُواْ كَثِيرًا مِّنَ ٱلظَّنِّ إِنَّ بَعْضَ ٱلظَّنِّ إِثْمٌ ۖ وَلَا تَجَسَّسُواْ وَلَا يَغْتَب بَّعْضُكُم بَعْضًا ۚ أَيُحِبُّ أَحَدُكُمْ أَن يَأْكُلَ لَحْمَ أَخِيهِ مَيْتًا فَكَرِهْتُمُوهُ ۚ وَٱتَّقُواْ ٱللَّهَ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ تَوَّابٌ رَّحِيمٌ ۝ يَـٰٓأَيُّهَا ٱلنَّاسُ إِنَّا خَلَقْنَـٰكُم مِّن ذَكَرٍ وَأُنثَىٰ وَجَعَلْنَـٰكُمْ شُعُوبًا وَقَبَآئِلَ لِتَعَارَفُوٓاْ ۚ إِنَّ أَكْرَمَكُمْ عِندَ ٱللَّهِ أَتْقَىٰكُمْ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ عَلِيمٌ خَبِيرٌ﴾ [الحجرات: ۱۲- ۱۳]

د کلماتو معناوې

إِنَّ بَعْضَ ٱلظَّنِّ إِثْمٌ: بیشکه ځینې ګمانونه ګناه ده.

وَلَا تَجَسَّسُواْ: او د نورو عیبونه مه پلټئ.

وَلَا يَغْتَب بَّعْضُكُم بَعْضًا: او غیبت دې نه کوي ځینې ستاسې د ځینو نورو.

خَبِيرٌ: په هر څه خبر دی.

شُعُوبًا: (جمع د شعب، خیلونه او قومونه، د خلکو لویه ډله چې واحد اصل ته منسوبه وي).

لِتَعَارَفُوٓاْ: ترڅو یو او بل وپیژنئ او خپل پیوند وساتئ.

ژباړه

ای مؤمنانو! له ډېرو ګمانونو کولو نه ډډه وکړئ بیشکه ځینې ګمانونه ګناه وي، د چا پټ عیبونه مه لټوئ او له تاسي نه دې څوک د چا غیبت نه کوي، آیا په تاسي کې داسې څوک شته چې د خپل مړ ورور غوښې خوړل خوښ کړي، نو تاسو په خپله د دې نه کرکه کوئ، له ا لله ﷻ نه وویرېږئ، الله ﷻ ډېر ښه توبه قبلوونکی او خورا مهربان دی. ای خلکو! موږ تاسي له یوه نارینه او ښځې څخه پیداکړئ او بیا مو تاسي قومونه او قبیلې وګرځولئ ترڅو تاسي یو تر بله سره وپیژنئ، په حقیقت کې د الله ﷻ په نزد له تاسي نه تر ټولو زیات عزتمن هغه څوک

دی چې په تاسې کې تر ټولو زیات پرهیزګاروي بیشکه الله ﷻ پر هرڅه پوهېدونکی او باخبره دی.

تفسیر

د بشر ترمنځ مساوات او برابري

د دې لوست په مبارکو آیتونو کې اخلاقي او ټولنیز موضوعات بیانېږي چې ټولنه له کړکې، کمزورۍ او دښمنۍ څخه ژغوري. په دې آیتونو کې الله تعالی د بشریت په اصل ماده کې مساوات او برابري تثبیتوي او ټینګار پرې کوي او د بهترۍ او غوره والي معیار یوازې تقوی او نیک عمل معرفي کوي.

الله تعالی مؤمنانو ته خطاب کوي او هغوی له ډېرو ګمانونو څخه چې د هغوی په زړونو کې د وسوسې لامل ګرځي منع کوي. دغه مبارک آیتونه بیانوي چې ډېر داسې ګمانونه د هغه چا په هکله چې ظاهر یې په خیر، نیکۍ او امانت دلالت کوي، باطل او ناروا دي او د شیطان له وسوسو څخه دي چې انسان د ګناه او نافرمانۍ لور ته بیایي.

خو هغه بدکاران او فاسقان چې په ښکاره توګه فسق، فجور او ناوړه کړنې ترسره کوي، د هغوی په هکله بدګماني روا ده ترڅو خلک له هغه څخه لرې واوسي او د کړو وړو پیروي یې ونه کړي لکه هغه کسان چې په عام محضر کې د بدکاره ښځو سره مجلسونه او ملتیا لري او یا په ښکاره او ښکنده توګه شراب او نور مخدر مواد استعمالوي او ګناهونه کوي.

له بدګمانۍ څخه ځان ساتل

عبدالله ابن عباس رضي الله عنه د پورتني آیت په تفسیر کې فرمایي: «نهى الله المؤمن ان يظن بالمؤمن إلا خيرا» یعنې الله ﷻ مؤمن له دې څخه منع کوي چې پر بل مؤمن له نیک ګمان څخه پرته بل ګمان وکړي.

ابو هریره رضي الله عنه روایت کوي چې رسول الله ﷺ فرمایلي دي: «إياكم و الظن، فإن الظن أكذب الحديث، و لا تجسسوا و لا تحسسوا، و لا تنافسوا، و لا تحاسدوا، و لاتباغضوا، ولا تدابروا، وكونوا عباد الله إخواناً» یعنې: له (بد) ګمان څخه ځانونه وژغورئ ځکه (بد)ګمان ډېره دروغجنه خبره ده، جاسوسي مه کوئ، د نورو عیبونه مه څېړئ، په بدۍ کې له یو بل سره رقابت مه کوئ، له حسد څخه کار مه اخلئ، یو بل ته کینه مه ساتئ، له یو او بل څخه نفرت او لرېوالی مه غوره کوئ، او د ورونو په شان ټول د الله ﷻ بنده ګان شئ.

د غیبت او عیب پلټلو بدي او ناوړتوب

دغو مبارکو قرآني آیتونو مونږ له عیب پلټلو چې د نورو د رازونو ښکاره کول او د پردو برسیره کول دي، منع کړي یو، همدارنګه له غیبت څخه یې هم منع کړي یو.

غیبت: د یوه مسلمان ورور په هکله د هغه په غیاب کې د داسې شي بیانول او یادول دي چې هغه ورځنې بد وړي. دغه مبارک آیت د غیبت ناوړتیا داسې تعبیر او تصویر کړې ده چې ګواکې غیبت کوونکی د خپل مړه ورور غوښې خوري او دا داسې شی دی چې انساني نفس ورڅخه کرکه او نفرت لري او ځان ورڅخه ژغوري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

له ابو برزه اسلمي څخه روایت دی چې وايي: نبي کریم ﷺ یوه خطبه وړاندې کړه او ویې ویل: ای هغه ډلې چې په ژبه مو ایمان راوړی! خو ستاسو زړونو ته ایمان نه دی ننوتلی، د مسلمانانو پردې مه لوڅوئ، یقیناً څوک چې د مسلمانانو پردې برسیره کوي، الله پاک به هغه د خپل کور په دننه کې رسوا کړي.

د تقوی پر بنسټ غوره والی

دویم آیت انسانانو ته خطاب کوي او دا حقیقت ثابتوي چې الله تعالی انسانان له یوه سړي او یوې ښځې څخه پیدا کړي دي او د ټولو انسانانو اصل یو دی، نو ټول انسانان برابر دي. الله ﷻ له یوه سړي او ښځې څخه ملتونه او قبیلې پیداکړي دي ترڅو په خپلو منځو کې پیژندګلوي او معرفت پیدا کړي، نه داچې ځینې په ځینو نورو ځان لوړ وګڼي او یا په خپلو کې جنګ او جګړې وکړي. بیا الله پاک د عزت معیار داسې ټاکي چې د خدای ﷻ په وړاندې تر ټولو زیات عزتمند هغه څوک دی چې تر ټولو زیات له خدایه ویریدونکی وي.

دا مبارک آیت په دې الهي وینا ختم شوی چې فرمايي: ﴿ إِنَّ ٱللَّهَ عَلِيمٌ خَبِيرٌ ﴾ یعني الله د خپلو بندګانو او مخلوقاتو په هکله ښه عالم او د دوی په احوالو ښه خبر دی.

په دې هکله ډېر صحیحه احادیث روایت شوي دي، چې یو له هغو څخه د حضرت حذیفه رضي الله عنه حدیث دی چې له رسول الله ﷺ څخه یې روایت کړی دی چې هغه فرمايي: تاسو ټول د آدم اولاده یاست او آدم له خاورې څخه پیدا شوی دی، باید هیڅ قوم او ډله په خپل اصل او نسب فخر او ویاړ ونه کړي او که نه خو د الله ﷻ په وړاندې به د جعلان[1] څخه هم سپک او حقیر وي.

همدارنګه طبراني روایت کوي چې پیغمبر ﷺ د حج په موسم په منی کې د تشریق په ورځو کې په داسې حال کې چې په اوښ سپور و خطابه وړاندې کړه او ویې ویل: ای خلکو! خبر اوسئ چې ستاسو پروردګار یو دی، پلار مو یو دی. خبر اوسئ چې عربي ته پر عجمي او عجمي ته پر عربي، تور ته پر سره او سره ته پر تور هیڅ ډول لوړتیا او فضیلت نشته مګر په تقوی سره. آیا تاسو ته مې دین ورساوه؟ ټولو وویل هو، نو بیايي وفرمایل: حاضران دې غایبینو ته ورسوي.

د دې آیت، او نورو مبارکو آیتونو او نبوي احادیثو پر بنسټ هر ډول قومي، توکمي، سمتي او ژبنی تعصب حرام دی، مسلمانان مکلف دي چې د شرعي وجیبې په توګه د جاهلي تعصباتو له ټولو ډولونو سره مبارزه وکړي او دا ویجاړوونکې ټولنیزه ناروغي له ټولنې څخه ورکه کړي.

د رسول الله صلی الله علیه وسلم د مبارک حدیث پر بنسټ انسانان (د ږمنځې د غاښونو په څېر) سره برابر دي، هر څوک چې قومي، ژبني، نژادي او سمتي تعصبونو ته خلک رابلي په حقیقت کې د ناروا جاهلي عمل مرتکب شوی دی، دا ځکه چې د خوږ پیغمبر ﷺ له وینا سره سم تعصب د جاهلیت د زمانې له ناوړو خویونو څخه دی او په مبارک حدیث کې د (ناولي او بد بویه) شي په نامه

١– جعلان د جیم په کسره یوه وړه حشره ده چې د حیواناتو په خوشایو کې ژوند کوي او خوراک یې د حیواناتو نجاست دی او کله چې خوشبویي ورته ورسیږي نو مري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

یاد شوی. پر دې اساس مسلمانان باید دې خبرې ته متوجه وي چې تعصب د ایمان او اسلامي شریعت سره په ټکر کې دی او حقیقي مومن هغه دی چې تل د هغو ناوړو او بدبویه شیانو څخه چې د مسلمانانو تر منځ تفرقه رامنځته کوي او د مسلمانانو یووالي ته زیان رسوي، په کلکه ځان وساتي.

د لوست ګټې او لارښوونې

د دې لوست ګټې او لارښوونې په لنډه توګه بیانیږي:

- ❖ الله ﷻ غیبت حرام کړی او غیبت کوونکی او غیبت شوی یې داسې تمثیل کړی چې ګواکې غیبت کوونکی د غیبت شوي غوښه په داسې حال کې خوري چې هغه مړ وي.
- ❖ له بدګمانۍ څخه د ځان ژغورنې ضرورت څکه دی چې بدګماني یو ناروا کار دی.
- ❖ خلک ټول برابر دي او ټول له یوه اصل څخه پیدا شوي او په دوی کې د الله ﷻ په نزد ډېر غوره هغه دی چې ډېر پرهېزګار وي.
- ❖ د مبارک آیت پر بنسټ په قومونو او ژبو کې د تنوع موخه د انسانانو تر منځ پېژندګلوۍ ده نه یو پر بل لويي او ویاړ کول، په حقیقت کې پېژندګلوي د تفاهم او مرستې لامل ګرځي. که مبارک آیت ته ښه ځير شو نو وینو چې همدا پېژندګلوي، تفاهم او مرسته د کورنیو، موسسو، ټولنیزو بنسټونو او بالآخره د تمدنونو اساس جوړوي.
- ❖ جاهلي تعصبونه په هره بڼه چې وي د اسلام له نظره حرام او مردود دي.
- ❖ د مسلمانانو تر منځ یووالی ساتل او د تفرقې او اختلاف له عواملو سره مبارزه کول د هر مسلمان شرعي او ایماني دنده ده.
- ❖ د خلکو پټو خبرو ته غوږ نیول، د شخصي لیکونو لوستل، تلیفوني اړیکو ته په غلا غوږ نیول، د کورنیو او افرادو د پټو رازونو پلټنه او داسې نور تجسس بلل کیږي او شرعاً حرام دي.

پوښتنې

- د مسلمان غیبت له څه شي سره تشبیه شوی دی؟
- د انسانانو ترمنځ د لوړتیا معیار او بنسټ څه دی؟
- د ګمان کولو څخه ولې منع شوې ده؟
- په مختلفو قبیلو او ډلو باندې د انسانانو د ویشل کیدو لامل څه دی؟
- آیا رنګ، توکم یا ژبه دانسانانو ترمنځ د لوړتیا معیار کیدای شي او که څوک یې معیار وګڼي د هغه په هکله څه حکم کولی شو؟
- د اسلام پیغمبر ﷺ د حج په موسم کې د انسانانو د مساوات او برابرۍ اصل څه معرفي کړی دی؟

کورنۍ دنده

زده کوونکي دې د قرآن او حدیثو په رڼا کې د (اسلام او جاهلي تعصب) تر سرلیک لاندې شل کرښې مقاله ولیکي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

نولسم لوست

کورونو ته د ننوتلو آداب

﴿ يَـٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ لَا تَدۡخُلُواْ بُيُوتًا غَيۡرَ بُيُوتِكُمۡ حَتَّىٰ تَسۡتَأۡنِسُواْ
وَتُسَلِّمُواْ عَلَىٰٓ أَهۡلِهَاۚ ذَٰلِكُمۡ خَيۡرٞ لَّكُمۡ لَعَلَّكُمۡ تَذَكَّرُونَ ۞ فَإِن لَّمۡ تَجِدُواْ
فِيهَآ أَحَدٗا فَلَا تَدۡخُلُوهَا حَتَّىٰ يُؤۡذَنَ لَكُمۡۖ وَإِن قِيلَ لَكُمُ ٱرۡجِعُواْ فَٱرۡجِعُواْۖ
هُوَ أَزۡكَىٰ لَكُمۡۚ وَٱللَّهُ بِمَا تَعۡمَلُونَ عَلِيمٞ ۞ لَّيۡسَ عَلَيۡكُمۡ جُنَاحٌ أَن تَدۡخُلُواْ
بُيُوتًا غَيۡرَ مَسۡكُونَةٖ فِيهَا مَتَٰعٞ لَّكُمۡۚ وَٱللَّهُ يَعۡلَمُ مَا تُبۡدُونَ وَمَا تَكۡتُمُونَ ﴾

[النور:۲۷-۲۹]

د کلماتو معناوي

تَسۡتَأۡنِسُواْ: اجازه وغواړئ.

أَزۡكَىٰ: ډېر پاک او سوتره

جُنَاحٌ: ګناه.

مَتَٰعٞ لَّكُمۡ: ستاسو د کار او ګټې سامان وي.

ژباړه

ای مؤمنانو! له خپلو کورونو څخه پرته نورو کورونو ته تر هغه پورې مه ننوځئ ترڅو چې اجازه تر لاسه نه کړئ او پر کورنی (اوسیدونکو) باندې يې سلام وانه چوئ، دا کړنلاره ستاسې لپاره ډېره ښه ده، ښايي چې تاسي پند واخلئ.

نو که هلته مو څوک ونه موندل، نو مه ننوځئ ترهغه چې تاسي ته اجازه ونه شي او که تاسي ته وويل شي چې بېرته وګرځئ نو بيرته ولاړ شئ، دا ستاسې لپاره ډېره پاکه کړنلاره ده او الله ﷻ ستاسو په کړنو ډېر ښه پوهيږي.

پر تاسي کوم باک (ګناه) نشته چې هغو کورونو ته بې له اجازې ولاړ شئ (ننوځئ) چې هلته څوک نه اوسي او هلته ستاسې څه ګټې او اړتیاوې پرتې وي او الله ښه پوهیږي پر هغه څه چې تاسې یې ښکاره کوئ او پر هغه څه چې تاسي یې پټوئ.

تفسير

د استوګنځي یا کور محرمیت

په دې آیتونو کې کورونو ته د اجازې اخستلو او داخلیدلو ادبونه بیان شوي ترڅو د مسلمانانو د کورونو د پردو او رازونو ساتنه وشي، مبارک آیت لومړی مؤمنان د ایمان په صفت چې د اسلامي لارښوونو څخه د التزام، پیروی او اطاعت بیانوونکی دی مخاطب کړي دي او فرمایي، چې: پرته له خپلو کورونو څخه د نورو خلکو کورونو ته چې په هغو کې دوی اوسیږي مه داخلیږئ، ترهغه چې د کور خاوند اجازه نه وي درکړې او ستاسو په ننوتلو راضي شوی نه وي، نو تاسو د هغه کور په اوسیدونکو سلام واچوئ څکه ستاسې په اجازه غوښتلو او پر اوسېدونکو يې د سلام په اچولو کې ډېر خیر او ښېګڼې نغښتې دي او دا تاسو ته امرونه او لارښووني دي چې د هغو په غوښتنو عمل وکړئ او همیشه ورته توجه ولرئ.
که کله په کورونو کې څوک ونه مومئ چې تاسو ته د داخلیدو اجازه درکړي نو بیاهم پرته له اجازې مه داخلیږئ څکه د اوسیدنې کورونه د حرمت او عزت لرونکي او د آرام او مطمئن ژوند کولو لپاره دي چې باید حرمت او عزت یې وساتل شي. کله چې کور والا ستاسو څخه د بېرته ګرځیدو غوښتنه وکړي باید پرته له ځنډه راوګرځئ او په داخلیدو ټینګار ونه کړئ څکه دا بیرته ستنیدل ستاسو لپاره ډېر پاک او غوره کار دی.
یوه شئ چې الله تعالی (چې په ټولو پټو شیانو خبر دی نو) ستاسو په عملونو (هم) پوهیږي. نو د الله ﷻ په امرونو او حکمونو عمل وکړئ ترڅو بری او د الله ﷻ رضا ترلاسه کړئ.

له استوګنې څخه خالي کورونو ته د ننوتلو ادب

بیا قرآن کریم هغو کورونو او ځایونو ته د داخلیدلو احکام او آداب بیانوي چې په هغو کې کورنۍ ژوند نه لري، بلکې د اړو خلکو د استفادې لپاره تیار شوي وي لکه مدرسې، ښوونځي، هوټلونه، تجارتي خونې او داسې نور عمومي ځایونه چې د داخلیدلو آداب او شرطونه یې آسان او د اوسیدنې د کورونو په پرتله په دویمه درجه کې دي.
الله تعالی فرمایي: چې داسې کورونو او ځایونو ته (د روا استفادې لپاره) چې هلته یې د کار او ګټې وړ سامانونه اېښي وي، پرته له اجازې داخلیدل روا دي، ځکه په عمومي توګه دارنګه کورونه او ځایونه د ټولو خلکو پر مخ پرانستي وي، خو بیا هم د آیت په پای کې مورږ ته لارښوونه کوي چې

داسي ځایونو ته داخلیدل او له هغو څخه ګټه اخېستل باید د ضرورت، ګټې او روا مصلحتونو مطابق ترسره شي. او الله تعالی ستاسو په ښکاره او پټو نیتونو او مقصدونو ښه خبر دی چې آیا تاسو د مشروع او روا منفعت او مصلحت لپاره دې کورونو ته ننوځئ، او که د خبرو ټولولو او د اسرارو او رازونو د پلټلو یا نورو ناوړه مقصدونو لپاره ؟!﴿ وَٱللَّهُ يَعۡلَمُ مَا تُبۡدُونَ وَمَا تَكۡتُمُونَ ﴾. یعني: الله پاک په هغه څه چې تاسو یې ښکاره کوئ او په هغه څه چې تاسو یې پټوئ پوهېږي.

کورونو ته د داخلېدلو ځیني آداب

- درې ځله د اجازې غوښتنه، په داسې ترتیب چې د هر ځل اجازې په غوښتلو کې مناسبه زماني فاصله په نظر کې ونیول شي ترڅو په کور کې اوسېدونکي د خپل مشغولیت او حاجت له حالت څخه فارغ شي.
- د دروازې ټکول یا د دروازې زنګ ته فشار ورکول او داسې نور د اجازې غوښتلو حیثیت لري چې نه ښایي له دریو ځلو زیات تکرار شي او نه ښایي د اجازې غوښتل یا پرله پسې زنګ وهل یا د دروازې ټکول د کور د اوسیدونکو د خپګان او نارامۍ لامل شي.
- هرکله چې له داخلیدونکي څخه د هغه د نوم پوښتنه وشي، د (زه یم) په کلمه باید بسنه ونشي بلکې خپل بشپړ نوم دې ورته ووایي ترڅو د کور اوسېدونکی یې وپېژني.
- داخلیدونکی سړی باید دروازې ته مخامخ ونه دریږي چې د دروازې د پرانستلو په وخت کې یې نظر په هغه شیانو ونه لګي چې د کور خلک یې نورو ته ښودل نه خوښوي، ځکه د اجازې غوښتلو له اساسي حکمتونو څخه یو حکمت دا دی چې د سترګو له نظر څخه مخنیوی وشي.

په یوه حدیث کې رسول الله ﷺ فرمایلي دي «إِنَّمَا جُعِلَ الاسْتِئْذَانُ مِنْ أَجْلِ الْبَصَرِ»[1]

یعني: د اجازې غوښتل د سترګو د نظر او لیدنې څخه د ژغورل کېدو له امله ټاکل شوی دی.

- خپل کور ته د ننوتلو لپاره هم د اجازې غوښتنه ضروري ده، ځکه امکان لري په کور کې ښځینه میلمانه یا نور کسان وي او یا د کور خلک په داسې حالت کې وي چې نه خوښوي په هغه حالت کې یې څوک ووینې.
- عمومي ځایونو، هوټلونو او یا داسې نورو ځایونو ته داخلیدونکی، باید د هغو ځایونو پر اوسیدونکو او موجودو خلکو سلام واچوي، ځکه په داسې ځایونو کې د اجازې غوښتنه نشته، خو سلام اچول نه ساقطیږي بلکې واجب دي.
- د (السلام علیکم ورحمة الله وبرکاته) د الفاظو مراعاتول، ځکه چې سلام ورکول د اسلام شعار او نښه ده او په ټولو وختونو کې مناسب او ضروري ده او په محبت، سلامتیا او دوستۍ دلالت کوي.

۱- السنن الصغری

(c) ketabton.com: The Digital Library

فعالیت

زده کوونکي دې د اجازې غوښتلو او یا کور ته د داخلیدلو په هکله د ځینو ناوړو عاداتو او کړنو په اړه له یو بل سره بحث وکړي او د علاج لارې دې ورته ولټوي.

د لوست ګټې او لارښوونې

د دې لوست له مبارکو آیتونو څخه لاندې ګټې او لارښوونې ترلاسه کیږي:

۱– هر څوک چې له خپل کور نه پرته د پردیو د استوګنې کورونو ته داخلیږي پر هغه واجب ده چې اجازه وغواړي.

۲– د اجازې غوښتنې پر آدابو پابندي لازم ده، ځکه د داسې آدابو مراعاتول پر عالي اخلاقو او غوره آدابو دلالت کوي.

۳– که کله د کور اوسېدونکي، خپل کور ته، ستاسو له راتګ څخه معذرت وغواړي، باید خواشیني نشئ ځکه انسانان ځانګړې حالتونه او ضرورتونه لري او کورونه د خاصو رازونو او حرمتونو لرونکي دي چې باید مراعات شي.

۴– عمومي ځایونو او محلونو، لکه تجارتخانو، هوټلونو، رستورانونو او داسې نورو ته د داخلیدو لپاره اجازه غوښتنه ضروري نه ده.

پوښتنې

۱– د لوست لومړي آیت له هغه ځا څخه چې د استوګنې پردیو کورونو ته ننوځي دوه خبرې یا دوه کارونه غوښتي دي، دا دوه خبرې څرګندې کړئ؟

۲– کله چې ننوتونکی د کور د خاوند له لورې ونه منل شي او یا د هغه له ننوتلو څخه معذرت وغواړي، دغه مهال ننوتونکي ته څه پکار دي، په دلیل سره یې څرګند کړئ.

۳– کورته د ننوتلو اجازه څه وخت ساقطیږي، له دلیل سره یې بیان کړئ؟

۴– عمومي آبادیو ته ننوتل اجازې غوښتلو ته اړتیا نه لري، خو یو بل شی نه ساقطیږي، هغه څه دی؟

۵– د اجازې غوښتلو له آدابو څخه درې شیان ذکر کړئ؟

۶– هغه کلمه چې د سلام اچولو په وخت باید مراعات شي څه ده او ولې هغه کلمه د نورو کلمو په پرتله غوره ده؟

کورنۍ دنده

د خپلوانو، دوستانو، عمومي آبادیو او خپل کور ته د داخلیدو د آدابو په هکله یوه مقاله ولیکئ چې له شلو کرښو څخه کمه نه وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

د شرابو او قمار وهلو حراموالی

﴿يَـٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓاْ إِنَّمَا ٱلْخَمْرُ وَٱلْمَيْسِرُ وَٱلْأَنصَابُ وَٱلْأَزْلَـٰمُ رِجْسٌ مِّنْ عَمَلِ ٱلشَّيْطَـٰنِ فَٱجْتَنِبُوهُ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ ۝ إِنَّمَا يُرِيدُ ٱلشَّيْطَـٰنُ أَن يُوقِعَ بَيْنَكُمُ ٱلْعَدَٰوَةَ وَٱلْبَغْضَآءَ فِى ٱلْخَمْرِ وَٱلْمَيْسِرِ وَيَصُدَّكُمْ عَن ذِكْرِ ٱللَّهِ وَعَنِ ٱلصَّلَوٰةِ ۖ فَهَلْ أَنتُم مُّنتَهُونَ﴾ [المائدة: ۹۰- ۹۱]

د كلماتو معنا

ٱلْمَيْسِرُ: جواري (قمار).

ٱلْأَنصَابُ: بتان، هغه تيږې چې مشركانو يې عبادت كاوه.

ٱلْأَزْلَـٰمُ: د فال غشي، هغه غشي چې مشركانو به د هغو په واسطه خپل بختونه آزمويل (ښه او بد فال يې پرې نيوه).

رِجْسٌ: ناپاكي، پليتي او چټلي.

فَٱجْتَنِبُوهُ: له هغه څخه ډډه وكړئ، ځان وژغورئ.

ژباړه

اى مؤمنانو! شراب، جواري (قمار)، (درول شوي) بتان او د فال نيولو غشي دا ټول ناولي او شيطاني كارونه دي له هغوى څخه ډډه وكړئ. هيله ده چې تاسې ته به برى درپه برخه شي.
بيشكه شيطان خو دا غواړي چې په شرابو او قمار سره ستاسې په منځ كې دښمني او كينه واچوي او تاسې د الله ﷻ له يادولو او لمانځه څخه منع كړي، نو آيا تاسې له دې چارو څخه لاس اخلئ؟

تفسير

شراب او قمار د بت پرستۍ په قطار كې:

په دې آیتونو کې الله تعالی مؤمنان د حرامو شیانو له ضررونو او ناوړو پایلو څخه ویرولي او هغوی ته یې امر کړی چې ځانونه ترې وژغوري.

د لومړي آیت د شان نزول په هکله په صحیح مسلم کې له سعد بن ابي وقاص رضي الله عنه څخه روایت شوی دی چې هغه وویل: د قرآن کریم دغه آیت زما په باره کې نازل شوی دی، ویې ویل: زه د انصارو یوې ډلې ته ورغلم، چې هغوی زه میلمستیا ته وبللی وم، په هغه وخت کې شراب څښل نه و حرام شوي.

نو زه په یوه باغ کې له دوی سره میلمه شوم چې هلته کباب شوې غوښې او د شرابو کوزه ایښودل شوې وه. سعد بن ابی وقاص رضي الله عنه وفرمایل: ما له دوی سره ډوډۍ او شراب وخوړل، بیا د مهاجرینو او انصارو خبره یاده شوه، ما وویل: مهاجرین له انصارو څخه غوره دي. په دې وخت کې د انصارو له ډلې څخه یوه تن د اوښ په هډوکي ووهلم او پوزه یې راته وینې کړه، زه د رسول الله ﷺ حضور ته ورغلم او دا پېښه مې ورته ووېله نو دا آیت نازل شو: ﴿يَـٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓاْ إِنَّمَا ٱلۡخَمۡرُ وَٱلۡمَيۡسِرُ .. ﴾.

الله تعالی په دې آیتونو کې مؤمنان له څو شیانو څخه منع کړي دي:

۱– د شرابو له څښلو څخه، چې عقل پټوي او د سالم فکر کولو مخه یې نیسي.

۲– الله جل جلاله له قمار وهلو څخه منع کړې ده چې د هغه له لارې پیسې او مالونه د بخت یا د تصادف له مخې لاس ته راځي او کومې هلې ځلې او زیار یې په ترلاسه کولو کې رول نه لري او نه هم انسانانو ته څه ګټه رسولی شي.

۳– الله پاک د بتانو له عبادت څخه منع کړیده چې د جاهلیت د وخت مشرکانو به هغه د کعبې شاوخوا نصب کړي وو او د هغو په نومونو به یې د هغو په پښو کې قرباني کولې او په دې طریقه به یې په خپل ګومان الله جل جلاله ته نږدې والی حاصلاوه.

۴– همدارنګه الله تعالی له هغه غشو څخه منع کړې ده چې مشرکانو به د هغو په واسطه د غیبو خبرې کولې او دې ټولو شیانو ته یې پلیتي او چټلي ویلې ده چې سلیم نفسونه ورته رغبت نه لري او له هغو څخه کرکه او نفرت کوي ځکه دا ټول کارونه د شیطان عملونه دي چې د انسان دښمن دی، بناء الله تعالی مؤمنانو ته امر کړی دی چې له دې شیانو څخه ډډه وکړي، ترڅو په دنیوي ژوندانه کې کامیاب او په آخرت کې له الهي نعمتونو څخه برخمن شي.

د شرابو او جوارۍ (قمار) د حراموالي دلیلونه

وروسته له دې چې قرآني آیت ډېر شیان منع او حرام وګرځول، په وروستني آیت کې یې بیا شراب او قمار ځانګړي کړل او د هغوی په حرمت یې ټینګار وکړ او د دې حرمت اسباب او دلایل یې بیان کړل.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دې مبارک آیت مؤمنان د شرابو او قمار له ناوړو پایلو څخه ویرولي او تاکید یې کړی دی چې شیطان د منکراتو په ښایسته کولو سره غواړي ستاسو ترمنځ دښمني او بدبیني پیدا کړي. ستاسو ترمنځ د دوستۍ اړیکې وشلوي او د شرابو او قمار په وسیله ستاسو په نفسونو کې کینې او دښمنۍ ژوندۍ کړي، ځکه کله چې شراب د شرابي پر عقل غلبه وکړي نو د هغه د عقل او پوهې په سلامتۍ کې خلل رامنځته کوي او هغه دیته هڅوي چې د هغو کسانو په مقابل کې چې له ده سره یې نیکي کړې ده بدي وکړي او یا په خپلو خپلوانو تېری وکړي چې دا کار د خلکو ترمنځ د سختې دښمنۍ لامل ګرځي.

همدارنګه جوارګر ډېر وختونه خپل مال او پانګه د قمار په میدان کې له لاسه ورکوي، څرنګه چې انساني نفس له مال او سرمایې سره مینه لري، نو جوارګر د مال او سرمایې د بايللو په خاطر له هغه چا سره چې له ده څخه یې مال او سرمایه په جوارۍ کې ګټلې ده دښمني کوي او حتی کله یې وژنې ته هم اقدام کوي چې په دې سره په ټولنه کې د دښمنۍ، بدۍ او فتنې اور په شغلو راځي.

د شرابو او جوارۍ (قمار) دیني او معنوي ضررونه

هغه شیان چې مخکې ذکر شول د شرابو او قمار مادي او دنیوی ضررونه او فسادونه وو، خو د دې ترڅنګ شیطان هلې ځلې کوي چې د دې مفاسدو او پلیتیو په عملي کولو سره مسلمانان د الله ﷻ له ذکر او لمانځه څخه غافله او له الله ﷻ څخه یې لرې کړي، ځکه شراب څښونکی (شرابي) په دروغجنه نشه او د عقلي سلامتیا په زوال سره، د الله ﷻ د حکمونو له پیروۍ او د فرایضو او دیني مسوولیتونو له ادا کولو څخه لرې کیږي، همدارنګه جوارګر له دې پلیتې او حرامې لارې څخه د سرمایې په حاصلولو او د روحي او دیني سالمې عاطفې د نشتوالي په سبب، نور د دیني وجایبو او مسوولیتونو د ترسره کولو په فکر کې نه وي. چې په دې سره د الله ﷻ له عبادت او د هغه له تقرب څخه لرې کیږي.

د شرابو او قمار صحي او اقتصادي زیانونه

باید وپوهیږو چې شراب د روغتیا له نظره د انسان لپاره ډېر ناوړه، ضررناک او بدې پایلې لري. شراب د ډېرو خطرناکو ناروغیو لامل کیږي، د زړه او ځیګر ځینې ناروغۍ د شرابو د څښلو له امله منځته راځي.

قمار وګړو او ټولنې ته ډېر زیات زیانونه اړوي او ډېر ځلې د اقتصادي ستونزو او مشکلاتو لامل ګرځي. څرنګه چې قمار کوم سم اقتصادي بنسټ نه لري، ترڅو د وګړو او ټولنې په اقتصادي وده او د پیسو په چلن او دوران کې مرسته وکړي نو ځکه یو ناوړه او ناسم کار بلل

(c) ketabton.com: The Digital Library

کېږي. اسلام د فطرت دین او د الله له خوا رالېږل شوی نظام دی او ټول هغه شیان یې چې د انساني فطرت سره په ټکر کې دي حرام کړي. څرنګه چې شراب او قمار دواړه ضررناک او له انساني فطرت سره مخالف عملونه دي، نو ځکه اسلام هم حرام او ناروا بللي دي.

د لوست ګټې او لارښوونې

د دې لوست له آیتونو څخه دا لاندې ګټې او لارښوونې ترلاسه کېږي:

- ❖ د قمار، شرابو، بتانو، غشو او نور هغو شیانو حراموالی، چې په نامشروع لارو د مال او پانګې په ترلاسه کولو کې ورځنۍ استفاده کېږي.
- ❖ شیطان د انسان د ګمراه کولو لپاره د ډېرو لارو او چارو څخه کار اخلي، نو هوښیار انسان له دې لارو څخه ډډه کوي او ځان د شیطان په منګولو کې نه ایساروي.

پوښتنې

۱. لاندې کلمې او مفردات معنا کړئ:
«المیسر، الأنصاب، الأزلام، رجس، جناح».
۲. له قرآني آیتونو څخه د لاندې چارو په اړه دلیل ذکرکړئ.
❖ د شرابو حرمت.
❖ د قمار حراموالی.
❖ شیطان په دې هڅه کې دی چې مسلمانانو ته زیان ورسوي.
۳. د شرابو مادي او معنوي تاوانونه بیان کړئ؟
۴. (جوارګر خپل ځان او ټولنې ته ضرر رسوي) دا مقوله شرحه کړئ.

کورنۍ دنده

د (شرابو او قمار) د ضررونو او مفاسدو په هکله یوه مقاله ولیکئ چې له دوو مخونو څخه کمه نه وي او په خپله مقاله کې د قرآني آیتونو او احادیثو څخه دلیلونه راوړئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

يو ويشتم لوست

په عدل او احسان امر کول

﴿إِنَّ ٱللَّهَ يَأْمُرُ بِٱلْعَدْلِ وَٱلْإِحْسَٰنِ وَإِيتَآيِٕ ذِى ٱلْقُرْبَىٰ وَيَنْهَىٰ عَنِ ٱلْفَحْشَآءِ وَٱلْمُنكَرِ وَٱلْبَغْىِ ۚ يَعِظُكُمْ لَعَلَّكُمْ تَذَكَّرُونَ ۝ وَأَوْفُوا۟ بِعَهْدِ ٱللَّهِ إِذَا عَٰهَدتُّمْ وَلَا تَنقُضُوا۟ ٱلْأَيْمَٰنَ بَعْدَ تَوْكِيدِهَا وَقَدْ جَعَلْتُمُ ٱللَّهَ عَلَيْكُمْ كَفِيلًا ۚ إِنَّ ٱللَّهَ يَعْلَمُ مَا تَفْعَلُونَ﴾ [النحل: ۹۰- ۹۱]

د کلماتو معنا

ٱلْعَدْل: انصاف ، د یوه شي ایښودل په خپل ځای کې.

ٱلْإِحْسَٰن: ښېګڼه، په سمه توګه د یوه کار سرته رسول.

ٱلْفَحْشَآء: بې حیایي، فاحش کارونه.

ٱلْمُنكَر: بدي، هغه چې شریعت بد ګڼلي دي.

ٱلْبَغْى: تیری، ظلم.

لَا تَنقُضُوا۟ ٱلْأَيْمَٰنَ: خپلې لوړې مه ماتوئ. قسمونه مه ماتوئ.

ژباړه

بېشکه الله ﷻ د عدل، ښېګڼې او خپلوئ پالنې حکم کوي او له بدۍ، بې حیایي، زور ظلم څخه منع کوي، هغه تاسې ته نصیحت کوي، ترڅو تاسې عبرت واخلئ. د الله ﷻ ژمنه پوره کړئ چې کله تاسې له هغه سره ژمنه کړې وي او خپلې لوړې له پخولونه وروسته مه ماتوئ چې کله تاسې الله ﷻ پر خپل ځان شاهد نیولی وي، الله ستاسو په ټولو کړنو عالم دی.

تفسیر

د امر بالمعروف او نهی عن المنکر په هکله تر ټولو جامع آیت

الله تعالی مسلمانانو ته امر کوي چې: ای مسلمانانو! الله تعالی تاسوته امر کوي چې په خپلو معاملو کې په عدل او انصاف عمل وکړئ، همدارنګه تاسوته د احسان امر کوي چې خپل

کارونه او دندې په غور، توجه او ښه توګه ترسره کړئ. همدارنګه الله ﷻ تاسې ته امر کوي چې د خپلوانو سره صله رحمي او زړه سوی وکړئ، حقوق يې ادا او نيکي ورسره وکړئ او له محتاجانو سره مرسته وکړئ.

سره له دې چې صله رحمي يا خپلوي پالنه د احسان په ضمن کې داخله ده خو په مستقله توګه يې ذکر کول د هغه په ارزښت او غوره والي دلالت کوي.

لکه څنګه چې دا آيتونه مسلمانانو ته خطاب کوي چې الله تعالی تاسو له فحشاؤ څخه چې له ناوړو کړو وړو او بدو ويناوو څخه عبارت دي، منع کوي، همدارنګه الله تعالی تاسو پر نورو باندې له ظلم او د هغوی پر حقوقو له تيري کولو څخه هم منع کوي.

بيا قرآن کريم فرمايي: الله تعالی تاسو ته پند درکوي چې پند او عبرت واخلئ ﴿ يَعِظُكُمْ لَعَلَّكُمْ تَذَكَّرُونَ ﴾ يعنې: الله تعالی تاسې ته د داسې چارو په هکله معلومات درکوي چې ستاسو ژوند ښايسته کوي او ګټې دررسوي ترڅو تاسې د الله ﷻ فضل او احسان در ياد کړئ.

ابن مسعود رضي الله عنه د دې مبارک آيت په هکله داسې فرمايلي دي چې (دا آيت په نيکيو د امر او له بديو څخه د منع په هکله) تر ټولو زيات جامع آيت دی.

فعاليت: زده کوونکي دې د ښوونکي تر لارښوونې لاندې د احسان او د هغه د ګټو په هکله د قرآني آيتونو په رڼا کې بحث او څېړنه وکړي.

په ژمنه وفا کول

الله تعالی د دې آيتونو له مخې مسلمانانو ته د وعدې ساتلو په هکله امر کړی دی.

عهد: د وعدې او ژمنې په معنا دی، او د الله ﷻ وعده هغه ده چې د انسانانو څخه يې اخستې ده ترڅو د الله په عبادت او پيروی ژمن واوسي، او موږ دا وعده او ژمنه د لمانځه په هر رکعت کې له الله ﷻ سره کوو او وايو (اياک نعبد) يعنې ای پروردګاره موږ يوازې ستا عبادت کوو.

په دې آيت کې ټول هغه څه چې بايد په هغه وفا وشي داخليږي، لکه: اسلامي احکام، د الله تعالی سره وعدې او ژمنې، له انسانانو سره وعدې او يا له خپل نفس سره وعده، او په دې ترتيب د دې قرآني لفظ جامع والی ثابت او روښانه کيږي. الله ﷻ له ټولو پيغمبرانو او د هغو له پيروانو څخه ژمنه اخيستې ده چې د ده عبادت او پيروي وکړي.

په دې آيت کې الله ﷻ ته د وعدې منسوبول د وعدې د تاکيد او اهميت لپاره دي، نو کله چې انسان وعده او ژمنه پرځان لازمه کړي بايد په هغې وفا وکړي ﴿ وَلَا تَنقُضُوا۟ ٱلۡأَيۡمَٰنَ

بَعۡدَ تَوۡكِيدِهَا ﴾ يعني: د الله ﷻ په نامه چې لوړې کوئ هغه مه ماتوئ ځکه د مؤکدو قسمونو ماتول د الله سره ژمنه ماتول شمېرل کيږي.

﴿إِنَّ ٱللَّهَ يَعۡلَمُ مَا تَفۡعَلُونَ ﴾ يعنی: الله تعالی په وعدو، ژمنو او د هغو په ماتولو چې په له ځانه جوړو شويو حيلو او پلمو ترسره کيږي، باخبره دی او تاسو ته د خپلو کړو وړو مطابق سزا درکوي.

د لوست ګټې او لارښوونې

له پاسنيو آيتونو څخه لاندې ګټې ترلاسه کيږي:

- ❖ د عدل او احسان واجبوالی او د خپلوانو د حقوقو ادا کول.
- ❖ د هر ناوړه او بد عمل حراموالی چې شريعت او عقل هغه بد او ناخوښ وګڼي.
- ❖ د ظلم او د نورو په حقوقو د تيري کولو حراموالی.
- ❖ په وعده، ژمنه او قسم باندې د وفا واجبوالی.
- ❖ په ځان کې د دې حس او شعور ژوندي کول، چې الله ﷻ د ټولو اعمالو څارونکی دی.

پوښتنې

لاندينيو سوالونو ته ځوابونه ورکړئ:

۱- (۹۰) آيت په دريو شيانو امر او له دريو شيانو څخه منع کړې ده. دا اوامر او نواهي څرګند کړئ؟

۲- ابن مسعود رضي الله عنه د دې آيت په هکله څه فرمايلي دي؟

۳- په دې مبارک آيت کې له وعدې څخه مراد څه دی او د وعدې نسبت الله ﷻ ته د څه شي افاده کوي؟

۴- دا لاندې کلمې څه معنا لري:

الاحسان – الفحشاء – الايمان.

کورنۍ دنده

په ژمنې باندې د وفا کولو او د خپلوانو سره د نیکۍ په هکله یوه مقاله ولیکئ چې له لسو کرښو څخه کمه نه وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

دوه ویشتم لوست:

د مور او پلار حقوق

﴿وَقَضَىٰ رَبُّكَ أَلَّا تَعْبُدُوٓاْ إِلَّآ إِيَّاهُ وَبِٱلْوَٰلِدَيْنِ إِحْسَٰنًاۚ إِمَّا يَبْلُغَنَّ عِندَكَ ٱلْكِبَرَ أَحَدُهُمَآ أَوْ كِلَاهُمَا فَلَا تَقُل لَّهُمَآ أُفٍّ وَلَا تَنْهَرْهُمَا وَقُل لَّهُمَا قَوْلًا كَرِيمًا ۝ وَٱخْفِضْ لَهُمَا جَنَاحَ ٱلذُّلِّ مِنَ ٱلرَّحْمَةِ وَقُل رَّبِّ ٱرْحَمْهُمَا كَمَا رَبَّيَانِى صَغِيرًا ۝ رَّبُّكُمْ أَعْلَمُ بِمَا فِى نُفُوسِكُمْۚ إِن تَكُونُواْ صَٰلِحِينَ فَإِنَّهُۥ كَانَ لِلْأَوَّٰبِينَ غَفُورًا﴾ [الإسراء:۲۳-۲۵]

د کلماتو معناوې

قَضَىٰ: پریکړه یې کړې ده، امر یې کړی او حکم یې کړی.

أُف: هغه اواز یا هغه تعبیر چې د رټنې لپاره کارول کیږي.

لَا تَنْهَرْهُمَا: دوی مه رټه، دوی مه ځوروه.

وَٱخْفِضْ لَهُمَا جَنَاحَ ٱلذُّلِّ: د دوی دواړو د خدمت لپاره خپل د تواضع وزر (اوږه) ټیټ کړه (ځان مهربانه او عاجزي کوونکی جوړ کړه).

لِلْأَوَّٰبِينَ: د الله ﷻ لوري ته رجوع کوونکو لپاره.

ژباړه

او ستا رب پریکړه کړې ده، چې تاسې د بل هیچا عبادت مه کوئ مګر یوازې د هغه، له مور او پلار سره نیکي او ښه تعامل وکړئ، که له تا سره د هغو نه یو یا دواړه زړښت ته ورسیږي نو هغه ته اف قدرې مه وایه. او مه رټه دوی دواړه، بلکې له هغو سره په درناوي خبرې کوه او په نرمۍ او رحم سره د هغو په وړاندې مات غاړی اوسه او دا دعا کوه چې پروردګاره! پر دوی رحم وکړه لکه څنګه چې دوی له زړه سوي او خوا خوږۍ سره په ماشومتوب کې زه پاللی وم.

ستاسې رب ښه پوهيږي چې ستاسو په زړونو کې څه دي. که تاسې صالحان (نيکان) یاست، نو هغه د رجوع کوونکو لپاره ښښونکی دی.

تفسير

د الله په عبادت امر

الله تعالی په دې آيتونو کې خپلو بندګانو ته یوازې په خپل عبادت امر کړی دی او د الله ﷻ امر د (قضی) په کلمې راغلی چې په ډېر تاکيد دلالت کوي. یعنی الله ﷻ په غوڅه توګه حکم کړی چې پرته له هغه د بل چا عبادت ونه کړئ ځکه ا لله ﷻ د ټولو خالق او پيدا کوونکی دی او یوازې هغه د عبادت مستحق دی نو ټول امر خاص هغه الله ﷻ لره دی چې د کايناتو خالق او پالونکی دی.

د مور او پلار سره په نيکۍ کولو امر

وروسته له دې چې الله تعالی په خپله بنده ګۍ او عبادت امر کوي، سمدلاسه يې د مور او پلار سره په نيکۍ او احسان کولو هم امر کړی دی، ترڅو له هغوی سره د نيکۍ ارزښت او د هغوی لوړ مقام او منزلت څرګند شي نو هر کله چې مور او پلار دواړه یا یو له دوی څخه د بوډاتوب او بېوسۍ عمر ته ورسيږي، نو په دغه وخت کې دې داسې کلمه یا لفظ د دوی په وړاندې استعمال نشي چې د دوی زړه پرې وخوريږي او یا دوی د خواشينۍ او خفګان احساس پرې وکړي مثلاً (اف) کلمه که څه هم دا وړه کلمه ده خو د مور او پلار د رنځ او درد سبب ګرځي نو د اسلام او قرآن له مخې مردوده او ناخوښه ده.

مبارک آيت د مور او پلار د بوډاتوب او بېوسۍ عمر خاص کړی په داسې حال کې چې د دوی خدمت په ټولو حالتونو کې واجب دی خو دا تخصيص په دې دلالت کوي چې دوی د بوډاتوب او بېوسۍ په حالت کې تر هر وخت زيات پاملرنې او خدمت ته ضرورت لري نو اللهﷻ انسان ته امر کوي چې د دوی خدمت ته په عاجزۍ او نرمۍ ځان تيار کړه او په مهربانۍ او خاکسارۍ له دوی سره معامله کوه.

او الله تعالی له دوی سره د نيکې معاملې تعبير د مرغه د وزرونو له راټيټولو سره تشبيه کړی دی ځکه کله چې خپل بچيان په غيره کې رانيسي نو خپل وزرونه ورته ټيټوي، همدارنګه کله چې وغواړي له هوا څخه ځمکې ته راټيټيږي نو خپل وزرونه ښکته کوي نو دا د وزرونو ټيټول د مور او پلار سره د نيکۍ او احسان، نرمۍ او مهربانۍ له معاملې څخه کنايه ده، نه یوازې دا بلکې الله ﷻ امر کړی چې انسان دې خپل مور او پلار ته دعا هم کوي او داسې دې وايي: ای

(c) ketabton.com: The Digital Library

زما پالونکیه! زما مور او پلار ته د خپل بې اندازې رحمت په سیوري کې ځای ورکړې لکه څنګه چې دوی د ماشومتوب په حالت کې په ما شفقت او مهرباني درلوده.

په دې دعا کې دې خبرې ته اشاره ده چې اولاد که په هره اندازه د مور او پلار په وړاندې وفادار او خدمت کوونکی اوسي بیاهم نشي کولای چې د دوی حق ادا کړي، نو پردې اساس باید له الله ﷻ څخه ورته د رحمت غوښتنه وکړي.

د والدینو د عاق له ګناه څخه د توبې تشویق

بیا الله تعالی فرمایي: ﴿رَّبُّكُمۡ أَعۡلَمُ بِمَا فِي نُفُوسِكُمۡۚ إِن تَكُونُواْ صَٰلِحِينَ فَإِنَّهُۥ كَانَ لِلۡأَوَّٰبِينَ غَفُورٗا﴾

الله تعالی د خپلو مخلوقاتو په نفسونو چې د مور او پلار سره د نیکۍ او بدۍ په هکله وجود لري ښه باخبره دی، نو څوک چې د مور او پلار سره د نیکۍ او احسان اراده وکړي او له هغې کوتاهۍ او تقصیر چې مخکې یې د دوی په وړاندې یا د نورو خلکو په وړاندې کړې دی، توبه وباسي، نو الله تعالی توبه قبلوونکی دی او الله ﷻ یې ګناهونه په خپل فضل او مهربانۍ سره بخښي.

فعالیت: زده کوونکي دې دوه ډلې شي د مور او پلار د حقوقو په هکله دې خبرې وکړي. بیا دې یو یو تن د خپل ګروپ په استازۍ د ټولګي مخې ته راشي او د بحث غوره مطالب دې په دریو دقیقو کې شرح کړي.

د لوست ګټې او لارښوونې

له پاسنیو آیتونو څخه لاندې ګټې لاسته راځي:

❖ د مور او پلار سره د نیکۍ واجبوالی او د دوی په وړاندې عاجزي او مهرباني، خصوصاً د هغو د بوډاتوب په حالت کې.

❖ دا چې مور او پلار لوی حقوق لري نو له دې امله الله ﷻ د خپل حق څخه وروسته د دوی حق ذکر کړی دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

- د هغو الفاظو مراعاتول چې اولاد يې د والدينو په وړاندې وايي. بايد هيڅ داسې کلمه په ژبه استعمال نشي چې د دوی د رنځ او تکليف باعث ګرځي، که څه هم پرته له قصده وي.
- د مور او پلار لپاره دعا، د دوی په ژوند او پس له مرګه يې.
- د مور او پلار د حقوقو د تقصير په صورت کې د توبې ايستلو لپاره هلې ځلې او په خپل نفس کې څه نه پېتول.

پوښتنې

۱– دا چې د الله په عبادت، د مور او پلار سره د نېکۍ امر عطف شوی دی دا په څه دلالت کوي؟

۲– د مور او پلار يا له دوی څخه د يوه په وړاندې د (اف) کلمې د منع لامل او سبب څه شی دی؟

۳– هغه چارې چې اولاد يې د والدينو لپاره ترسره کوي، په مبارک آيت کې ورته اشاره شوې ده، هغه څه دي، واضح يې کړئ؟

۴– له والدينو سره په خبرو کولو کې اولاد بايد له کوم اسلوب څخه کار واخلي، دا حکم له ذکر شويو آيتونو څخه راوباسئ؟

۵– اولاد د مور او پلار په حق کې بايد څرنګه دعا وکړي؟

کورنۍ دنده

د قرآني آيتونو او نبوي احاديثو په رڼا کې د مور او پلار سره د نېکۍ په اړه يوه مقاله وليکئ چې له پنځلسو کرښو څخه کمه نه وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

دروېشتم لوست:

د خپلوانو، مسکینانو او مسافرانو حقوق

﴿ وَءَاتِ ذَا ٱلْقُرْبَىٰ حَقَّهُۥ وَٱلْمِسْكِينَ وَٱبْنَ ٱلسَّبِيلِ وَلَا تُبَذِّرْ تَبْذِيرًا ۞ إِنَّ ٱلْمُبَذِّرِينَ كَانُوٓا۟ إِخْوَٰنَ ٱلشَّيَٰطِينِ ۖ وَكَانَ ٱلشَّيْطَٰنُ لِرَبِّهِۦ كَفُورًا ۞ وَإِمَّا تُعْرِضَنَّ عَنْهُمُ ٱبْتِغَآءَ رَحْمَةٍ مِّن رَّبِّكَ تَرْجُوهَا فَقُل لَّهُمْ قَوْلًا مَّيْسُورًا ۞ وَلَا تَجْعَلْ يَدَكَ مَغْلُولَةً إِلَىٰ عُنُقِكَ وَلَا تَبْسُطْهَا كُلَّ ٱلْبَسْطِ فَتَقْعُدَ مَلُومًا مَّحْسُورًا ۞ إِنَّ رَبَّكَ يَبْسُطُ ٱلرِّزْقَ لِمَن يَشَآءُ وَيَقْدِرُ ۚ إِنَّهُۥ كَانَ بِعِبَادِهِۦ خَبِيرًۢا بَصِيرًا ﴾ [الإسراء:۲۶-۳۰]

د کلماتو معنا

قَوْلًا مَّيْسُورًا: نرمه، پسته او خوږه خبره.

مَغْلُولَةً: په ځنځیرونو تړلې، له بخل څخه کنایه ده.

تَبْسُطْهَا: د لاس پراخول، پرانیستل، له اسراف څخه کنایه ده.

مَّحْسُورًا: پښېمانه، بېوسې.

ژباړه

د خپلوانو، مسکینانو او مسافرو حق پوره ورکړه او بې ځایه لګښت مه کوه، بې ځایه لګښت کوونکي د شیطان وروڼه دي او شیطان د خپل رب ناشکره دی. که ته له هغو اړو خپلوانو، مسکینانو او مسافرو څخه مخ اړوې، په دې اساس چې تر اوسه د الله د هغه رحمت (مال) په لټه کې یې چې ته یې هیله من یې، نو هغو ته ښه او نرم ځواب ورکړه، مه خپل لاس تر غاړې تړه او مه یې بېخي داسې غځولی پرېږده چې په خپله بېوسې پاتې شې، ستا رب چې چاته غواړي روزي پراخوي او چاته یې چې خوښه شي تنګوي یې، هغه د خپلو بندګانو له حاله باخبر دی او هغویویني.

تفسير

له خپلوانو سره نیکي

په دې آیتونو کې الله تعالی خپلو بندګانو ته ډېرې لارښوونې کړې دي ترڅو د هغو په واسطه خپل نفسونه پاک کړي او خپله ټولنه له هر ډول بدیو او ناوړو پایلو څخه وژغوري.

الله تعالی فرمايي: ﴿ وَءَاتِ ذَا ٱلْقُرْبَىٰ حَقَّهُۥ وَٱلْمِسْكِينَ وَٱبْنَ ٱلسَّبِيلِ وَلَا تُبَذِّرْ تَبْذِيرًا ﴾ الله تعالی په دې آیت کې په نیکۍ، احسان، صله رحمۍ او د خپلوانو محتاجانو او تش لاسو سره په مرسته امر کړی دی.

په دې آیت کې نورو مستحقینو باندې د خپلوانو مخکې کول د دې لپاره دي چې خپلوان پر نورو د لومړیتوب حق لري، ځکه له خپلوانو سره احسان او نیکي، پر هغو باندې صله رحمي او صدقه ده.

له اسراف څخه ډډه کول

الله تعالی له اسراف او زیات لګښت څخه منع کړېده، پرته له ضرورته او بېځایه د مال او پانګې مصرفولو ته اسراف یا تبذیر ویل کېږي په دې آیت کې له اسراف څخه د منعې علت داسې بیان شوی دی: ﴿إِنَّ ٱلْمُبَذِّرِينَ كَانُوٓا۟ إِخْوَٰنَ ٱلشَّيَٰطِينِ ۖ وَكَانَ ٱلشَّيْطَٰنُ لِرَبِّهِۦ كَفُورًا ﴾.

یعني: مبذرین او اسراف کوونکي یې د ناوړو صفتونو په لرلو سره له شیطانانو سره تشبیه کړي دي، ځکه شیطانان د الله د نعمتونو په وړاندې شکر نه باسي او یو شی بېځایه او په نامناسب ځای کې ږدي، په ځمکه کې فساد خپروي او خلک ګمراه کوي. په همدې ترتیب اسراف کوونکی په دې صفتونو کې له شیطانانو سره شباهت او همغږي لري، البته په دې تشبیه کې اسراف او تبذیر بد او ناوړه معرفي شوي او پرېښودلو ته یې ترغیب او تشویق ورکړل شوی دی، ځکه عاقل انسان په هیڅ صورت نه غواړي چې د شیطان په شان وي.

له تنګلاسو او مسکینانو سره خوږې خبرې کول

په تېر شوي آیت کې الله ﷻ بنده‌ګانو ته د خپلوانو او محتاجانو سره نیکۍ او احسان ته تشویق کړل په وروستیو آیتونو کې د هغو کسانو بیان دی چې سخا یې عادت وي، خو دا مهال د نفقه کولو او مال لګولو وس نه لري او له الله تعالی څخه دا هیله کوي که چېرې ده ته څه پانګه او پیسې لاس ته ورشي نو هغه به صدقه کوي. الله ﷻ ددوی په هکله داسې فرمايي: په داسې حالت کې له خپلوانو او محتاجانو څخه په لطف او نرمۍ بښنه وغواړئ، ترڅو د هغوی زړونه دردمند نشي.

﴿وَإِمَّا تُعْرِضَنَّ عَنْهُمُ ٱبْتِغَآءَ رَحْمَةٍ مِّن رَّبِّكَ تَرْجُوهَا فَقُل لَّهُمْ قَوْلًا مَّيْسُورًا ﴾

یعني که ته له دغو خپلوانو او مسکینانو او مسافرو څخه په دې اساس مخ اړوې چې تر اوسه د خپل

(c) ketabton.com: The Digital Library

رب د هغه رحمت (مال) په لټه (انتظار) کې يې چې ته يې هيله من يې، نو هغوی ته نرم ځواب ورکړه، له هغو ځخه ښېنه وغواړه او خوږه خبره ورته وکړه، ترڅو له تا ځخه خپه او خواشينی نشي.

په دې مبارک آيت کې د هغو مؤمنانو لپاره لارښوونه ده چې د اړو کسانو سره د مرستې کولو ځخه عاجز دي نو دوی دې د الله ﷻ در بار ته دعا وکړي ترڅو الله ﷻ ورته دولت او پراخه روزي نصيب کړي چې بيا يې د الله ﷻ په لاره کې ولګوي او د خپلوانو او بېوزلو له مرستې ځخه مال ونه سپموي، خو په هغه صورت کې چې له دوی سره د مرستې لپاره څه نه وي، نو له دوی ځخه دې په خوږه او پسته ژبه معذرت وغواړي.

د مال په مصرفولو کې اعتدال او منځلاريتوب:

الله تعالی بندګان له اسراف او بخل ځخه منع کوي او په لګښت کې ورته د اقتصاد او ميانه روۍ لارښوونه کوي، الله تعالی فرمايي:﴿ وَلَا تَجۡعَلۡ يَدَكَ مَغۡلُولَةً إِلَىٰ عُنُقِكَ وَلَا تَبۡسُطۡهَا كُلَّ ٱلۡبَسۡطِ فَتَقۡعُدَ مَلُومٗا مَّحۡسُورًا ﴾

يعنې مه خپل لاس د بخل او شومتيا له وجې په خپلې غاړې پورې ټينګ تړه او مه يې ډېر پراخوه چې په دواړو صورتونو کې به له پښېمانتيا او ملامتيا سره مخ شې.

مطلب دا دی چې مؤمن انسان بايد له اعتدال او ميانه روۍ ځخه کار واخلي، بخيل ونه اوسي لکه د چاچې لاس په ځنځير د غاړې سره تړل شوی وي او ونه شي کولای چې انفاق او صدقه ورکړي، همدارنګه مسرف او مبذر هم ونه اوسي لکه هغه ځوک چې خپل لاس پرانيزي او هيڅ شی يې په لاس کې پاتې نشي.

نو د بخل او اسراف دا پايله ده چې خاوند يې هم د الله ﷻ له لورې، هم د خلکو له لورې او هم د خپل نفس له لورې د ملامتۍ وړ ګرځي، نو دا دواړه (بخل او اسراف) بد او ناوړه صفتونه دي چې د الله ﷻ رضا پرې نشي حاصليدای.

په روزۍ کې پراخي او تنګي

بيا الله تعالی فرمايي: ﴿إِنَّ رَبَّكَ يَبۡسُطُ ٱلرِّزۡقَ لِمَن يَشَآءُ وَيَقۡدِرُۚ إِنَّهُۥ كَانَ بِعِبَادِهِۦ خَبِيرَۢا بَصِيرٗا ﴾

يعنې: يوه شه، ستا پالونکی چې هر چا ته وغواړي هغه ته پريمانه روزي ورکوي او هر چا ته چې وغواړي د روزۍ دروازې يې تنګوي. هغه د خپلو بنده ګانو پر حال ښه خبر دی او هغویويني.

بندګانو ته د روزۍ پريماني او کموالی د الله ﷻ په ارادې او د هغه په حکمت او بشپړ علم پورې اړه لري. الله ﷻ د خپلو بندګانو په حالاتو ښه خبر او ليدونکی دی. الله تعالی ښه پوهيږي چې چا ته د روزۍ پراخي مناسبه ده او څوک دی چې فقر او تنګلاسي يې فاسدوي. همدارنګه الله ﷻ

پوهیږي چي ځینو بندګانو ته یې یوازې فقر او تنګلاسي مناسبه ده. کله کله د روزۍ پریماني او تنګلاسي د بندګانو لپاره آزموینه وي نو الله ﷻ د خپلو بندګانو په ټولو حالتونو ښه خبر او لیدونکی دی.

فعالیت

زده کوونکي دې د ښوونکي په لارښوونه د مرستې او صدقې د ښیګڼو، او همدارنګه د بخل د ناوړو پایلو په هکله د آیتونو او نبوي احادیثو په رڼا کې بحث وکړي.

د لوست ګټې او لارښوونې

- د خپلوانو د حقوقو د ادا کولو واجبوالی، له هغوی سره صله رحمي او د بېوزلو او مسافرانو مرسته.
- د اسراف او تبذیر حراموالی، له اسراف څخه کرکه او د مسرف تشبیه کول له شیطان سره.
- هغه څوک چي د انفاق او صدقې ورکولو وس او توان نه لري هغه ته په کار ده چي په نرمو او خوږو خبرو سره معذرت وغواړي.
- له الله ﷻ څخه د مال غوښتنه، ترڅو یې د الله ﷻ په لاره کې ولګوي.
- په انفاق او صدقه کې میانه روي او اعتدال، له بخل او اسراف څخه ډډه کول.

پوښتنې

۱–هغه حقوق چي خپلوانو، تنګ لاسو، محتاجانو او مسافرانو ته یې ورکول واجب دي کوم دي؟

۲– د تبذیر معنا څه ده، د هغه د نهې علت څرګند کړئ؟

۳– څوک چي سوالګر ته د ورکړې لپاره څه ونه لري، څه باید وکړي؟

۴– د لاندنیو چارو لپاره له قرآنی آیتونو څخه دلیل راوړئ؟

الف– اسراف د خپل خاوند لپاره د ملامتۍ او پښیمانۍ لامل ګرځي.

ب– د روزۍ کموالی او تنګ لاسي د الله ﷻ له پلوه پر خپل بنده، د قهر او غوسې په معنا نه دی.

کورنۍ دنده

– د خپلوانو، مسکینانو او مسافرانو حقوق په لنډه توګه په خپلو کتابچو کې ولیکئ.

– د بخل او شومتیا ناوړې پایلې په خپلو کتابچو کې ولیکئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

په معاملاتو کې عدالت او مسؤولیت

﴿وَأَوۡفُواْ ٱلۡكَيۡلَ إِذَا كِلۡتُمۡ وَزِنُواْ بِٱلۡقِسۡطَاسِ ٱلۡمُسۡتَقِيمِۚ ذَٰلِكَ خَيۡرٞ
وَأَحۡسَنُ تَأۡوِيلٗا ۞ وَلَا تَقۡفُ مَا لَيۡسَ لَكَ بِهِۦ عِلۡمٌۚ إِنَّ ٱلسَّمۡعَ وَٱلۡبَصَرَ
وَٱلۡفُؤَادَ كُلُّ أُوْلَٰٓئِكَ كَانَ عَنۡهُ مَسۡـُٔولٗا ۞ وَلَا تَمۡشِ فِي ٱلۡأَرۡضِ مَرَحًاۖ إِنَّكَ
لَن تَخۡرِقَ ٱلۡأَرۡضَ وَلَن تَبۡلُغَ ٱلۡجِبَالَ طُولٗا ۞ كُلُّ ذَٰلِكَ كَانَ سَيِّئُهُۥ عِندَ
رَبِّكَ مَكۡرُوهٗا ۞ ذَٰلِكَ مِمَّآ أَوۡحَىٰٓ إِلَيۡكَ رَبُّكَ مِنَ ٱلۡحِكۡمَةِۗ وَلَا تَجۡعَلۡ مَعَ
ٱللَّهِ إِلَٰهًا ءَاخَرَ فَتُلۡقَىٰ فِي جَهَنَّمَ مَلُومٗا مَّدۡحُورًا﴾ [الإسراء: ۳۵-۳۹]

د کلماتو معناوې

بِٱلۡقِسۡطَاسِ ٱلۡمُسۡتَقِيمِۚ: په عدل او انصاف، په برابره تله.

تَأۡوِيلٗا: نتیجه او پایله.

لَا تَقۡفُ: پیروي مه کوه.

مَرَحًا: په خیال او تکبر.

مَّدۡحُورًا: رټل شوی، شړل شوی، او د الله له رحمته لرې.

ژباړه

او پوره کړئ پیمانه کله چې پیمانه کوئ، او تول په سمه تله وکړئ، دا سمه کړنلاره ده او ښه پای لري، په هغه څه پسې مه ځه چې تا ته د هغه په اړه علم او پوهه نه وي.

بیشکه غوږ او سترګه او زړه هر یو له دغو (دریو واړو) دي له هغه څخه پوښتنه کړی شوی (په قیامت کې چې ولې دې په دنیا کې ګناه کوله) او مه ګرځه په ځمکه کې په خیال (او تکبر) بیشکه چې ته به ځمکه څیرې نه کړې او له سره به ونه رسیږې (د) غرونو (سرونو) ته له جهته د اوږدوالي. ددې ټولو کارونو بد اړخ ستا د رب په وړاندې خورا ناکاره (ناخوښه) دی.
دا هغه د حکمت خبرې دي چې ستا رب تا ته وحي کړي دي او له الله ﷻ سره کوم معبود مه نیسه، که نه نو په دوزخ کې به ملامت شوی او رټل شوی وغورځول شې.

تفسیر

په پوره پیمانه ورکولو امر

الله تعالی خپلو مؤمنو بندګانو ته امر کوي: ﴿وَأَوۡفُواْ ٱلۡكَيۡلَ إِذَا كِلۡتُمۡ وَزِنُواْ بِٱلۡقِسۡطَاسِ ٱلۡمُسۡتَقِيمِۚ ذَٰلِكَ خَيۡرٞ وَأَحۡسَنُ تَأۡوِيلٗا﴾.

هرکله چې مو نورو ته څه شی پیمانه کول نو پوره یې پیمانه کوئ او که څه مو وزن کول نو هغه هم پوره وزن کړئ، ځکه دا کار په دنیا او آخرت کې ستاسو په خیر او ښېګڼه تمامیږي، خلک له تاسو سره معاملاتو ته تشویقیږي او اخروي ثواب هم پرې ترلاسه کیږي.
په دې ځای کې نوروته پوره ورکول ځانګړي شوي دي، ځکه دلته د پلورلو خبره ده چې زیاتره په هغه کې کمی واقع کیږي. خو د اخیستلو پر مهال انسان حریص وي او نه غواړي چې حق یې کم شي.

په مجهولو شیانو پسې نه تګ

بیا الله تعالی انسان ته امر کوي: ﴿وَلَا تَقۡفُ مَا لَيۡسَ لَكَ بِهِۦ عِلۡمٌۚ إِنَّ ٱلسَّمۡعَ وَٱلۡبَصَرَ وَٱلۡفُؤَادَ كُلُّ أُوْلَٰٓئِكَ كَانَ عَنۡهُ مَسۡـُٔولٗا﴾ یعني د څه شي په هکله چې علم او اطمینان نه لرې هغه شی هیڅکله مه تعقیبوه، ځکه غوږونه، سترګې او زړه ټول مسؤول دي نو انسان باید د خپل علم په حدودو کې واوسیږي او د هغه څه په هکله چې نه پوهیږي خبره ونه کړي، لکه څرنګه چې انسان د بې فایدې خبرې په اوریدو، دروغو او غیبت کولو د سوال او محاسبې لاندې راځي، همدارنګه به د منکراتو او عورتونو په کتلو ورسره محاسبه وشي. د انسان اعضا

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

او غړي لکه غوږ، سترګې، زړه او داسې نور له پوښتنې لاندې راځي، دا ټول غړي به په قيامت کې په خبرو راشي او د انسان په ګټه يا تاوان به ګواهي ورکوي.

نو پر انسان لازم دي چې هوښيار اوسي، له ړانده تقليد څخه ځان وژغوري، کوم کار چې ترسره کوي په هغه کې د الله تعالی ويره په نظر کې ونيسي او پرته له بشپړ باور او يقين څخه دې حکم نه کوي او پر څه چې نه پوهيږي له هغه څخه دې ډډه وکړي.

له تکبر څخه ځان ژغورل

الله تعالی انسان ويروي، چې له ځان لوی ګڼلو او تکبر څخه ډډه وکړي، نو فرمايي:

﴿وَلَا تَمۡشِ فِي ٱلۡأَرۡضِ مَرَحًاۖ إِنَّكَ لَن تَخۡرِقَ ٱلۡأَرۡضَ وَلَن تَبۡلُغَ ٱلۡجِبَالَ طُولٗا﴾

يعنی: ای انسانه! په نخرو، کبر او بې اندازې زياتې خوشالۍ په ځمکه کې حرکت مه کوه، په خپل قوت، مال، دبدبه او چوکۍ د وياړ او لوړوالي احساس مه کوه، اې انسانه څرنګه په ځمکه کې تکبر کوې په داسې حال کې چې نشې کولای په خپلو قدمونو ځمکه وشلوې، څرنګه د خلکو په وړاندې تکبر کوې په داسې حال کې چې په ځان لوی ګڼلو او لوړ الوتلو سره نشې کولای د غرونو څوکو ته ورسيږې، ته له کمزورې او بېوسې مخلوق څخه پرته بل څه نه يې، نو له تا سره نه ښايي چې تکبر وکړې، ته په خپل ټګ او خپله راشه درشه کې له نورو سره عاجزي او خاکساري غوره کړه، الله ﷻ فرمايي: ﴿كُلُّ ذَٰلِكَ كَانَ سَيِّئُهُۥ عِندَ رَبِّكَ مَكۡرُوهٗا﴾ يعنی له ټولو هغو کړو وړو څخه چې الله ﷻ منع فرمايلي هغه ټول د الله ﷻ په وړاندې ناوړه او ناکاره دي نو بايد له هغو څخه ځان وژغورې، ترڅو د الله ﷻ رضا حاصله کړې.

﴿ذَٰلِكَ مِمَّآ أَوۡحَىٰٓ إِلَيۡكَ رَبُّكَ مِنَ ٱلۡحِكۡمَةِۗ وَلَا تَجۡعَلۡ مَعَ ٱللَّهِ إِلَٰهًا ءَاخَرَ فَتُلۡقَىٰ فِي جَهَنَّمَ مَلُومٗا مَّدۡحُورًا﴾. يعني دا ځينې حکمتونه دي چې الله ﷻ درته د هغه وحې کړې ده او هيڅکله د واحد الله ﷻ سره څوک شريک مه نيسه، کنه نو ملامت به شې او دوزخ ته به واچول شې.

ددې آيت عامه معنا دا ده چې الله تعالی پيغمبر ﷺ ته خطاب کوي او فرمايي: هغه څه چې په هغه مې تا ته امر کړی او يا مې له هغه څخه منع کړی يې هغه د الله ﷻ محکم کلام دی نو هغو کسانو ته چې له تا څخه پيروي کوي لاربوونه وکړه چې په هغو شيانو چې پرې تشويق شوي عمل وکړي او له هغو شيانو چې ورڅخه منع شوي ځانونه وژغوري.

بیا الله تعالی له شرک څخه منع کوي او دا څرګندوي چې هر څوک له الله تعالی سره شریک نیسي، نو هغه به په داسې حالت کې دوزخ ته واچول شي چې هم به د خپل نفس له لوري او هم به د نورو خلکو له لوري په ده ملامتي ویل کیږي او د الله ﷻ له رحمت څخه به لرې وي.

د لوست ګټې او لارښوونې

د دې لوست ګټې دا ډول دي:

❖ د الله ﷻ په اوامرو عمل او التزام کول، ډیرې زیاتې دنیوي ګټې او په آخرت کې د الله ﷻ په وړاندې انسان ته ستر اجر وربه برخه کیږي.

❖ د پیمانې پوره ورکول واجب دي باید په تللو او پیمانه کولو کې عدالت او انصاف مراعات شي او له کمولو څخه یې ډډه وشي.

❖ په یوه مسئله کې پرته له علم او پوهې خبرې او حکم کول، له منکراتو څخه دي، چې انسان باید له هغه څخه ځان وژغوري.

❖ په لاره تللو کې پر ځان ویاړل، نخرې او تکبر کول حرام دي.

پوښتنې

۱– په دنیا او آخرت کې د پیمانې پوره کولو ګټې څه دي؟

۲– د هغه څه چې انسان ته پرې پوهه حاصله نه وي، د هغه له پیروی او عمل څخه د منع سبب څه دی؟

۳– د انسان غوږ او اندامونه د قیامت په ورځ له څه شي څخه پوښتل کیږي او بیا څرنګه ځواب وايي؟

۴– متکبر انسان ته د یادونې سبب، چې څمکه شلولی نشي او د غرونو لوړوالي ته رسیدلی نشي څه دی؟

کورنۍ دنده

په مطففین سورت کې د اندازې او تلې د کمولو کیفیت ذکر شوی، نوموړې آیتونه تلاوت او په خپلو کتابچو کې یې ولیکئ.

وصلی الله تعالی علی خیر خلقه محمد و علی آله و أصحابه أجمعین، و آخر دعوانا أن الحمد لله رب العالمین

(c) ketabton.com: The Digital Library

Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library